

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет фінансів

Кафедра податків та фіскальної політики

Інна Анатоліївна Гуцул

«Митна політика зарубіжних країн»

*Навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації*

Тернопіль
TNEU
2018

УДК 339.543

Г 22

Рекомендовано вченою радою Тернопільського національного економічного університету до видання (протокол № 3 від 24 жовтня 2018 р.)

Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн : навч. посіб. / І. А. Гуцул. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 198 с.

Навчальний посібник «Митна політика зарубіжних країн» орієнтований на засвоєння студентами основ реалізації митної політики у різних країнах та охоплює систематичне вивчення теоретичних основ реалізації митної політики, визначення її принципів, основних тенденцій розвитку в розрізі країн, інтеграційних угруповань, глобальних організацій і прикладних аспектів використання здобутих теоретичних знань. Метою цього посібника є формування у студентів та фахівців у сфері управління митною справою уявлення про правила та принципи реалізації митної політики в економічно розвинутих країнах та країнах, що розвиваються. Засвоєння представленого в посібнику матеріалу передбачає виконання таких завдань : опанувати основні принципи ведення митної політики; набути навичок формування уявлення про сучасні умови реалізації митної політики; ознайомитися з досвідом Європейського Союзу щодо розробки єдиної митної політики; навчити досліджувати законодавчі основи митної політики, основні напрямки її реалізації та засади організації митної справи в зарубіжних країнах; сформулювати знання про перспективи адаптації митної системи України до вимог ЄС та СОТ.

Рецензенти:

Войцешук Андрій Дмитрович – кандидат економічних наук, доцент, директор Департаменту організації митного контролю та оформлення Державної фіскальної служби України;

Комендат Ігор Юлійович – начальник Головного управління Державної фіскальної служби у Тернопільській області;

Антонович Оксана Валентинівна – начальник Тернопільської митниці Державної фіскальної служби України

© ТНЕУ

© Гуцул І. А., 2018

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Митна політика: теоретичні засади, функції та інструменти	7
1.1. Суть та призначення митної політики. Інструменти та форми митної політики	7
1.2. Економічний зміст тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	14
1.3. Нетарифні обмеження, їх суть, призначення та види	24
1.4. Організація управління митною справою в Україні	32
Навчальний тренінг	38
Розділ 2. Митна політика Європейського Союзу	41
2.1. Європейський Союз: ретроспекція та сучасність	41
2.2. Основи митного регулювання в Європейському Союзі	48
2.3. Законодавство ЄС з митних питань	54
2.4. Митно-тарифна система Європейського Союзу	63
Навчальний тренінг	73
Розділ 3. Особливості митної політики окремих країн європейського континенту	76
3.1. Особливості організації митної системи Польщі	76
3.2. Митна система і митні правила Білорусі	84
3.3. Митна політика Грузії	92
3.4. Митна політика Болгарії та особливості її реалізації	97
3.5. Митний союз у рамках євразійського економічного співтовариства	104
Навчальний тренінг	111
Розділ 4. Митна політика США та Канади	114
4.1. Організаційна структура митних органів США	114
4.2. Тарифне і нетарифне регулювання в США	120
4.3. Участь США у північноамериканській зоні вільної торгівлі	124
4.4. Митно-тарифна та зовнішньоекономічна політика Канади	132
Навчальний тренінг	141

Розділ 5. Управління митною справою в Китаї, Японії, Саудівській Аравії. Міжнародна протидія контрабанді	144
5.1. Діяльність митної служби Китайської Народної Республіки	144
5.2. Митна система Японії та її характеристика	151
5.3. Митна і податкова політика в Саудівській Аравії	157
5.4. Міжнародні аспекти протидії контрабанді наркотичних речовин	163
5.5. Протидія контрабандним явищам в Україні: перспективи мінімізації	168
Навчальний тренінг	173
Глосарій	176
Додатки	185

ВСТУП

*Митні збори як усередині країни, так і при вивозі з неї,
що стягуються з товарів якої-небудь нації,
викликають в іноземців великий опір.
Купець розглядає їх як підвищення реальної вартості,
а в політиці вони вважаються приростом
відносного багатства.*

Франсуа Форбонне (французький фінансист)

Митна політика України виступає різновидом державної політики, її основним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів і національної безпеки України в економічній, політичній, екологічній, соціальній та інших сферах. Митна політика ґрунтується на базових національних інтересах і відповідних аспектах державної політики національної безпеки, яка здійснюється шляхом реалізації відповідних стратегій, концепцій, законів, доктрин та програм у різноманітних сферах державної діяльності.

Інтеграцію в митну спільноту Європейського Союзу через реформування державної митної справи визнано одним із першочергових пріоритетів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що сприятиме зростанню рейтингу країни і створенню позитивного іміджу в міжнародному просторі.

Незважаючи на те, що методологічні проблеми, пов'язані з розкриттям сутності, цілей та пріоритетних напрямків митної політики і, відповідно до розвитку національної митної справи, є предметом уваги та обговорення в наукових колах і на державному рівні, на жаль, цілісного уявлення про ці проблеми та напрямки діяльності, які є одними з найбільш пріоритетних для країни, поки що

не склалося. Це зумовлює перевагу у вирішенні нагальних завдань над стратегічними, інерційність у розвитку митниці як державного інституту і недостатність наукової уваги до теми якості надання митних послуг.

У сучасних умовах імплементації фіскальних реформ важливо переналагодити механізми адміністрування митних платежів на новий, прогресивний лад з ознаками ефективних досягнень у цій сфері розвинутих країн світу.

Навчальна дисципліна «Митна політика зарубіжних країн» орієнтована на засвоєння студентами основ реалізації митної політики у різних країнах. Дисципліна є прикладною та передбачає систематичне вивчення теоретичних основ реалізації митної політики, визначення її принципів, основних тенденцій розвитку в розрізі країн, інтеграційних угруповань, глобальних організацій і прикладних аспектів використання здобутих теоретичних знань.

Метою цього курсу є формування у студентів, майбутніх працівників фіскальних органів, уявлення про правила та принципи реалізації митної політики в економічно розвинутих країнах і країнах, що розвиваються.

В результаті вивчення курсу «Митна політика зарубіжних країн» студенти повинні:

- засвоїти основні принципи ведення митної політики;
- набути навичок формування уявлення про сучасні умови реалізації митної політики;
- ознайомитися з досвідом Європейського Союзу щодо розробки єдиної митної політики;
- вміти досліджувати законодавчі основи митної політики, основні напрямки її реалізації та засади організації митної справи в зарубіжних країнах;
- сформувати знання про перспективи адаптації митної системи України до вимог ЄС і СОТ.

Незважаючи на те, що матеріал навчального посібника «Митна політика зарубіжних країн» розраховано здебільшого на студентів економічних ВНЗ, він може стати у нагоді й аспірантам, здобувачам, викладачам, широкому колу фахівців у сфері фінансів і митної справи та усім, хто цікавиться фіскальною політикою і митним адмініструванням.

РОЗДІЛ 1

МИТНА ПОЛІТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ФУНКЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ

1.1. СУТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ. ІНСТРУМЕНТИ ТА ФОРМИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Згідно із сучасними поглядами на теорію держави та права, державна політика є тим критерієм, що визначає зміст діяльності держави в тій чи іншій сфері. Вона визначається в конкретних правових нормах і реалізується в процесі діяльності органів державної влади. Державна політика має комплексний характер, що допомагає враховувати й поєднувати інтереси багатьох її суб'єктів: держави – суб'єкта цієї конкретної політики та інших держав, суспільства, окремих індивідів. Саме тому можна стверджувати, що митна політика є більш широким поняттям, ніж митна справа.

Митна політика – це система принципів і напрямків діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Митник – професія стародавня. За своїм віком вона стоїть поряд з професіями: землероб, мисливець, воїн, лікар та ін. Ще у III і II тис. до н. е. були митні відносини між найпершими рабовласницькими державами Стародавнього Сходу – Єгиптом, Ассирією, Вавилоном, Грецією, Римом.

Перші відомості про зовнішньоторговельні зв'язки та митні відносини містяться в пам'ятках 6-ї династії у Стародавньому Єгипті на початку III тис. до н. е.

Державна політика у сфері державної митної справи – це система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів та механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів і безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки й її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету.

Відповідно державна митна справа передбачає:

- встановлення порядку та умов переміщення товарів через митний кордон України;
- їх митний контроль і митне оформлення;
- застосування механізмів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- справляння митних платежів;
- ведення митної статистики;
- обмін митною інформацією;
- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;
- запобігання й протидію контрабанді;
- боротьбу з порушеннями митних правил;
- організацію і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Джерела митної справи – це вихідні від держави або визнані нею офіційно-документальні форми вираження і закріплення норм митної справи, надання їм юридичного, загальнообов'язкового значення.

Галузь митної справи має свої джерела, серед яких: Конституція, закони України, міжнародно-правові акти, належним чином ратифіковані, та підзаконні акти, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти ДФСУ (накази, розпорядження, листи й ін.), спільні акти ДФСУ з іншими міністерствами і відомствами, акти інших міністерств та відомств.

Митний кодекс становить основу митного законодавства України. Чинний кодекс загалом відповідає міжнародним стандартам, оскільки його розроблення здійснювалося з урахуванням положень Митного кодексу ЄС і основних міжнародних конвенцій та угод, до яких приєдналася або має намір приєднатися Україна.

Нормативно-правовий підхід до ідентифікації сутності митної політики в деяких країнах світу розкрито в табл. 1.

Таблиця 1

**Визначення митної політики в митних кодексах
деяких країн світу**

Країна	Визначення митної політики
УКРАЇНА	Державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів і забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки.
Білорусь	На території країни здійснюється єдина митна політика, яка є частиною внутрішньої та зовнішньої політики.
Казахстан	Митна політика – це складова внутрішньої та зовнішньої політики.
США	Митна політика – оптимальна конфігурація цілей, принципів, функцій, напрямів ведення митної справи.

Австралія	Митна політика – система заходів, що застосовує держава для встановлення певної конфігурації митного оподаткування на імпортовані в країну товари і проходження ними митних формальностей.
Китай	Митна політика – частина зовнішньоторговельної діяльності держави, яка регламентує обсяг, структуру й умови експорту та імпорту товарів.
Індія	Митна політика – комплекс заходів і напрямів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюються через митну систему.
ЄС	Митна політика – складова внутрішньої та зовнішньої політики держави, що здійснюється в рамках відповідних закріплених законом інституцій.

С. В. Ківалов і Б. А. Кормич зазначають, що **митна політика** – це складова внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин і організації митної системи та має на меті захист національних інтересів, національної безпеки й економічного суверенітету держави. Таку позицію підтримує більшість вітчизняних дослідників.

Узагальнюючи визначення **митної (митно-тарифної) політики**, О. П. Гребельник констатує, що це комплексна система заходів, спрямованих на забезпечення економічного суверенітету країни, охорону державних кордонів, реалізацію зовнішньоекономічної стратегії через сферу митних відносин.

І. Г. Бережнюк зауважує, що **митна політика** – це система поглядів, ідей і переконань, яка формує основні правові та економіко-організаційні принципи митної справи.

Погоджуємося з комплексним науковим підходом Д. В. Приймаченка, що **митна політика** – це відносно стабільна, організована діяльність державних інституцій, скерована на

визначення мети і напрямків загальнодержавної політики в конкретній сфері та їх реалізація за допомогою політико-правових, економічних, організаційних заходів, спрямованих на захист національних інтересів і безпеки.

У кожній з наведених вище позицій є раціональне зерно, яке може бути використано в інтересах формулювання загального підходу при вирішенні проблеми. Саме поняття «митна політика» має відображати такі аспекти:

- митна політика є важливою, невід’ємною складовою державної політики;
- митна політика охоплює як процес свого формування, так і процес практичного втілення в життя;
- митна політика формується державними інституціями з урахуванням думки всіх зацікавлених сторін, а реалізується винятково державними органами;
- митна політика спрямована на забезпечення та захист прав і законних інтересів окремих громадян, суб’єктів господарювання, держави загалом;
- митна політика розвивається в напрямку гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими міжнародними стандартами.

Митним кодексом чітко визначено такі особливості в адмініструванні митних платежів, які раніше були відсутні в податковому законодавстві:

- встановлено випадки виникнення, припинення і виконання обов’язку зі сплати митних платежів;
- визначено осіб, відповідальних за сплату митних платежів;
- встановлено строки сплати митних платежів;
- встановлено порядок та випадки повернення помилково і/або надміру сплачених сум митних платежів;
- визначено поняття «авансові платежі» (передоплата);
- визначено на законодавчому рівні порядок та способи забезпечення митних платежів.

З метою захисту національного ринку держава застосовує різноманітні інструменти при проведенні митної політики, які можна згрупувати в два основних види: тарифні й нетарифні. При використанні тарифних інструментів для приймаючої держави існує велика спокуса встановити найбільш ефективні ставки тарифу, щоб забезпечити бажану структуру імпорту і поповнити бюджет за рахунок митних надходжень.

Сучасний етап у розвитку світової економіки відзначається тенденцією до зниження тарифних ставок. Така ситуація встановилася значною мірою, завдяки домовленостям, досягнутим у ході Уругвайського раунду ГАТТ.

Формування митної політики передбачає необхідність врахування двох важливих підходів у її формуванні: *фритредерства та протекціонізму*. Якщо перший підхід є політикою вільної торгівлі, за якої митні органи виконують переважно реєстраційні функції, не стягують експортні й імпорتنі мита, не встановлюють обмеження на зовнішньоторговий обіг, то другий підхід, навпаки, спрямований на захист власної промисловості та власного товаровиробника від зарубіжних конкурентів на внутрішньому ринку. Для протекціонізму характерні високі митні тарифи й обмеження імпорту.

Митний протекціонізм уперше був започаткований у XVI ст. в Англії і пов'язувався з промисловою революцією. Для захисту інтересів промисловців і підприємств від конкуренції з боку голландських та французьких товарів було введено високі ставки мита на товари, що вироблялися в Англії. Паралельно було обмежено або заборонено ввезення товарів. Було введено такий порядок, відповідно до якого дозволялося привозити іноземні товари тільки на англійських суднах чи у крайньому разі – на кораблях країни походження товарів. Відповідно за це стягувався додатковий збір. З

колоній привозилися товари винятково на англійських кораблях. Мета цих заходів полягала також у позбавленні Голландії переваг і сили в торгівлі. Така політика продовжувалася майже 400 років, що дало змогу Англії стати не тільки могутньою морською державою, а й вийти за економічним розвитком на перше місце у світі.

На практиці більшість із держав, які дотримуються принципів вільної торгівлі, при проведенні власної економічної політики використовує різні обмеження.

Політика вільної торгівлі сприяє покращенню умов імпорту іноземних товарів на внутрішній ринок країни. Як правило, вони звільняються від мита, або митні платежі мінімальні.

1.2. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тарифне регулювання – це регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та митних платежів, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України. Основою митно-тарифного регулювання виступають ставки мита, які систематизовано в митних тарифах.

Основними завданнями митного регулювання є:

- зробити вітчизняні товари більш конкурентоспроможними на світовому ринку;
- допомогти вітчизняним товаровиробникам продати продукцію на світовому ринку;
- обмежити імпорт, зробивши іноземні товари менш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку;
- не допустити неякісного імпорту товарів.

Митна політика як форма правового забезпечення міжнародної торгівлі будь-якої країни формується з трьох взаємопов'язаних складових:

- 1) особливостей національної зовнішньоторгової політики (правове забезпечення, уніфікація правил, комплексний характер);
- 2) форми зовнішньоторгової політики (протекціонізм і лібералізм);
- 3) інструментів реалізації (тарифні і нетарифні).

Наявність відповідного національного правового поля та уніфікованість його щодо правил міжнародної торгівлі створюють певні особливості у здійсненні зовнішньої торгівлі в кожній країні. Чим більше національна законодавча база, яка регулює зовнішню торгівлю, наближена до світової, тим менше чинників, пов'язаних з національними обмеженнями, впливають на розробку експортних й імпортних стратегічних рішень.

Залежно від ступеня втручання держави у процес міжнародної торгівлі, розрізняють:

– *політику протекціонізму* – державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземних конкурентів. Вона проводиться за допомогою тарифних і нетарифних інструментів торгової політики;

– *політику вільної торгівлі (лібералізм, фрітредерство)* – політика мінімального державного втручання в зовнішню торгівлю та свободу конкуренції. Вона побудована на законах вільних ринкових сил – попиту і пропозиції.

Митний тариф – це систематизований перелік товарів, що підлягають обкладанню митом при ввезенні їх на митну територію країни або при вивезенні з неї. Отже, митний тариф – це систематизований за певною ознакою або ознаками перелік товарів, що підлягають митному обкладанню, проти кожного з яких зазначено одну або кілька ставок митних зборів.

Перші митні тарифи почали використовувати у XVIII ст. в Західній Європі. Вони розвивалися у двох напрямках. По-перше, збільшувалась кількість товарів, оподатковуваних митом, а по-друге, щодо кожного товару встановлювалося кілька ставок мита різної величини, які застосовувалися до товарів та походили з різних країн.

Розрізняють два типи митних тарифів: простий і складний. Простий (одностовпчиковий) тариф передбачає для кожного товару одну ставку митних зборів, яка застосовується незалежно від країни походження товару. Такий тариф не забезпечує достатньої маневреності в митній політиці, тому він не відповідає сучасним умовам боротьби на світовому ринку. Складний (багатостовпчиковий) тариф щодо кожного товару встановлює дві або більше ставок мита.

В основі митно-тарифного регулювання ЗЕД лежить митна вартість товару.

Митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари.

Відомості про митну вартість товарів використовуються для:

- 1) нарахування митних платежів;
- 2) застосування інших заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України;
- 3) ведення митної статистики;
- 4) розрахунку податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки.

Декларування митної вартості проводиться з використанням 3 видів декларацій: ДМВ-1, ДМВ-2 (імпорт) та ДМВ-3 (експорт). Декларація митної вартості подається у разі:

- 1) якщо до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, додаються витрати і якщо вони не включалися до ціни;
- 2) якщо з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, виділено витрати;
- 3) якщо покупець та продавець пов'язані між собою.

В інших випадках декларація митної вартості подається за власним бажанням декларанта або уповноваженої ним особи.

Декларація митної вартості не подається у разі декларування партій товарів, митна вартість яких не перевищує 5000 євро.

У декларації митної вартості наводяться відомості про метод визначення митної вартості товарів, числове значення митної вартості товарів та її складових, умови зовнішньоекономічного договору, що мають відношення до визначення митної вартості товарів, і надані документи, які підтверджують зазначене.

Визначення митної вартості товарів, які ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту, здійснюється з допомогою таких методів:

- 1) основний – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);
- 2) другорядні:
  - а) за ціною договору щодо ідентичних товарів;
  - б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;
  - в) на основі віднімання вартості;
  - г) на основі додавання вартості (обчислена вартість);
  - г) резервний.

Основним методом визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, є перший метод – за ціною договору (вартість операції).

Кожний наступний метод застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу.

При визначенні митної вартості до ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, додаються такі витрати (складові митної вартості), якщо вони не включалися до ціни, яка була фактично сплачена або здійснені сплаті:

1) витрати, понесені покупцем:

- а) комісійні та брокерська винагорода, за винятком комісійних за закупівлю, що є платою покупця своєму агентові за надання послуг, пов'язаних із представництвом його інтересів за кордоном для закупівлі оцінюваних товарів;
- б) вартість ящиків тари (контейнерів), в яку упаковано товар, або іншої упаковки, що для митних цілей вважаються єдиним цілим з відповідними товарами;
- в) вартість упаковки або вартість пакувальних матеріалів і робіт, пов'язаних із пакуванням;

2) належним чином розподілена вартість нижчезазначених товарів та послуг, якщо вони поставляються прямо чи опосередковано покупцем безоплатно або за зниженими цінами для використання у зв'язку з виробництвом і продажем на експорт в Україну оцінюваних товарів, якщо така вартість не включена до ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті:

- а) сировини, матеріалів, деталей, напівфабрикатів, комплектувальних виробів тощо, які увійшли до складу оцінюваних товарів;
- б) інструментів, штампів, шаблонів та аналогічних предметів, використаних у процесі виробництва оцінюваних товарів;

- в) матеріалів, витрачених у процесі виробництва оцінюваних товарів (мастильні матеріали, пальне тощо);
- г) інженерних і дослідно-конструкторських робіт, дизайну, художнього оформлення, ескізів та креслень, виконаних за межами України і безпосередньо необхідних для виробництва оцінюваних товарів;

3) роялті та інші ліцензійні платежі, що стосуються оцінюваних товарів і які покупець повинен сплачувати прямо чи опосередковано як умову продажу оцінюваних товарів, якщо такі платежі не включаються до ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті.

Зазначені платежі можуть охоплювати платежі, які стосуються прав на літературні й художні твори, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки та інші об'єкти права інтелектуальної власності.

Витрати на право відтворення (тиражування) оцінюваних товарів в Україні не мають додаватися до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари;

4) відповідна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу товарів, що оцінюються, їх використання або розпорядження ними на митній території України, яка прямо чи опосередковано йде на користь продавця;

5) витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;

6) витрати на навантаження, вивантаження й обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;

7) витрати на страхування цих товарів.

Інкотéрмс (англ. Incoterms, International commerce terms) – міжнародні комерційні умови, перелік міжнародних правил з тлумачення найбільш широко використовуваних торговельних термінів (умов) у сфері міжнародної торгівлі. Правила (умови) Інкотермсу є стандартизованими і регламентують момент передачі права власності на товар та можливі ризики. Інкотермс встановлює правила, які регулюють питання, пов'язані з доставкою товарів від продавця до покупця, а також перевезення, відповідальність за експортне й імпорتنе очищення товарів. Ці правила визначають відповідального за сплату доставки, митного оформлення, страхування ризиків на шляху транспортування товарів залежно від означених стандартних умов постачання.

Основу системи митного оподаткування становлять митні платежі, які розуміють як податки і збори, що нараховуються в установленому порядку при переміщенні через митний кордон країни товарів та інших предметів під контролем митних служб. Така дефініція дає змогу чітко визначити не тільки об'єкти оподаткування (товари, предмети тощо), а й суб'єкти системи митного оподаткування, до яких належать, крім держави і митних органів, безпосередні платники податків та зборів, тобто юридичні й фізичні особи, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. При цьому слід зробити акцент на характерній особливості митних платежів, а саме: односторонньому руху вартості від юридичних та фізичних осіб до держави.

Отже, критерієм визначення митних платежів є не тільки об'єкт оподаткування, а й суб'єкт, тобто ті органи системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які виконують контролюючі функції з нарахуванням чи сплатою цього виду платежів.

Слід зауважити, що митне оформлення і пропуск товарів через митний кордон можуть здійснюватися лише після сплати належних

платежів або за умов надання митним органом у встановленому порядку відстрочення їх сплати.

В Україні система оподаткування експортно-імпортних операцій базується на використанні інструментів торговельної політики – митних платежів, а саме: мита; акцизного податку на імпортні товари; ПДВ на операції з продажу.

Характерною ознакою митно-тарифного регулювання ЗЕД є обов'язковість умови переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України й їх подальше розпорядження, що полягає у сплаті мита та інших митних платежів.

Серед великого спектра функціональних завдань, які виконують митні платежі, головними є:

- фіскальні, тобто митні платежі – це джерело наповнення бюджету країни;
- стимулюючі, які спрямовані на розвиток національного виробника;
- регулятивні, які формують обсяг і структуру експорту, імпорту, споживання.

Механізм нарахування митних платежів щодо податкової бази має певні особливості. Переважно митні платежі є квотарними, тобто їх сума обраховується залежно від обсягу податкової бази або об'єкта оподаткування та ставок податку. Для більшості митних платежів це – митна вартість, але в окремих випадках застосовуються також інші бази оподаткування. Так, при нарахуванні комбінованого мита це буде мінімальна вартість, а при різниці митної вартості з фактурною може використовуватись остання при нарахуванні ПДВ.

Джерело митних платежів може бути безпосередньо пов'язане з об'єктом оподаткування у разі, коли оподатковувані товари приносять дохід, а також не мати відношення до об'єкта оподаткування, наприклад, коли оподатковується майно чи предмети

особистого користування, які ввозяться понад лімітовану суму безмитного імпорту.

Оснoву митного опoдаткування становлять митні платежі, які розуміють як ті види податків і зборів, які нараховуються у встановленому порядку при переміщенні через митний кордон країни товарів під контролем митних органів. При цьому слід робити акцент на характерній особливості митних платежів, а саме: односторонньому руху вартості від юридичних та фізичних осіб до держави.

На етапі трансформування економічних відносин серед функціональних завдань, які виконують митні платежі, основними є такі: фіскальні, тобто митні платежі – це джерело наповнення бюджету; захисні, які спрямовані на захист та розвиток національного виробництва; регулятивні, які формують не тільки обсяг і структуру експорту та імпорту, а й обсяги споживання товарів у країні та структуру економіки загалом. Митні надходження ПДВ є одним з основних бюджетоформуючих податків, питома вага якого в податкових надходженнях до Державного бюджету України становить близько 50%.

Мито – це грошовий збір чи податок, який держава бере з товарів, власності та інших цінностей при перетині кордону України.

На сьогодні до товарів, що переміщуються через митний кордон України, можуть застосовуватись такі види мита:

- 1) ввізне мито;
- 2) вивізне мито;
- 3) сезонне мито;
- 4) особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпортний збір.

Ввізне мито встановлюється законом на товари, що ввозяться на митну територію України, а, **вивізне** мито – на товари, що вивозяться за межі митної території України.

Також на окремі товари законом може встановлюватися **сезонне** мито на строк не менше, ніж 60 і не більше, ніж 120 послідовних календарних днів з дня встановлення сезонного мита.

Водночас у випадках, передбачених законами України (якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників у разі ввезення товарів на митну територію України, незалежно від інших видів мита, можуть застосовуватися особливі види мита:

1) **спеціальне** мито як засіб захисту національного товаровиробника у разі, якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах і/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику, або як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів і економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;

2) **антидемпінгове** мито у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику;

3) **компенсаційне** мито у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику;

4) **додатковий** імпортний збір у разі значного погіршення стану платіжного балансу, істотного скорочення золотовалютних резервів або досягнення ними мінімального розміру з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу і збільшення розміру золотовалютних резервів.

1.3. НЕТАРИФНІ ОБМЕЖЕННЯ, ЇХ СУТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ

Ставлення до використання нетарифних методів регулювання у світовій практиці достатньо суперечливе. З одного боку, Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) та Світова організація торгівлі (СОТ), яка почала функціонувати з 1995 р., офіційно ставлять завдання максимально можливого скасування таких заходів і переходу до регулювання зовнішньої торгівлі винятково тарифними методами. З іншого боку, всі країни світу, включаючи ті, які входили в ГАТТ з дня підписання та які стали членами СОТ з початку її діяльності, використовують різноманітні форми нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Деякі нетарифні заходи не можуть бути усунені, тому що вони є проекцією заходів внутрішньої економічної політики на торгово-економічні відносини з іншими країнами. Водночас існують також узаконені міжнародною торговою системою заходи нетарифного регулювання, зокрема захисні заходи, що мають за мету в установленому порядку запобігти або пом'якшити шкоду, яка завдається національній економіці різким зростанням імпорту іноземних товарів, а також заходи, спрямовані на припинення недобросовісної конкуренції з боку іноземних експортерів. Оскільки в системі ГАТТ/СОТ у ролі ідеальної моделі розглядається регулювання зовнішньої торгівлі винятково за допомогою тарифних заходів, всі інші заходи об'єднуються під загальною назвою нетарифних. Класифікаційні схеми, що одержали міжнародне визнання, на сьогодні нараховують близько 800 конкретних видів нетарифних заходів.

Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки і

стимулюють розвиток експортного потенціалу держави як суб'єкта світових господарських зв'язків.

Мета таких заходів – це не тільки посилення конкурентних позицій країни-імпортера, а й захист національної промисловості, охорона життя та здоров'я населення, навколишнього середовища, моралі, релігії й національної безпеки. Крім того, нетарифні методи використовуються і щодо експортних операцій, а також для захисту національних ринків.

За визначенням основних методів діючі заходи нетарифного регулювання можна поділити на дві основні групи: прямі заходи нетарифного регулювання та непрямі заходи нетарифного регулювання.

Прямі заходи нетарифного регулювання полягають у встановленні державою кількісних обмежень при експорті й імпорті окремих категорій товарів.

Кількісні обмеження – це адміністративна форма нетарифного державного регулювання торговельного обороту, що визначає кількість і номенклатуру товарів, дозволених для експорту або імпорту. Кількісні обмеження можуть застосовуватися за рішенням уряду однієї країни або на основі міжнародних угод, які координують торгівлю певними групами товарів. Кількісні обмеження – форма державного регулювання умов виходу підприємств на зовнішній ринок. Основними видами кількісних обмежень є квотування, ліцензування та добровільне обмеження експорту.

Добровільне обмеження експорту – кількісне обмеження, що ґрунтується на зобов'язанні одного з партнерів обмежити (не розширювати) обсяг експорту, взятому на себе в рамках офіційної міждержавної угоди про встановлення квот на експорт товару.

Добровільне обмеження експорту, як правило, вводиться урядом країни під політичним тиском іншої більш впливової країни (групи країн), що імпортує свою продукцію, щоб уникнути однобічних

обмежувальних заходів цієї країни (групи країн) на імпорт у разі відмови «добровільно» обмежити експорт.

За допомогою кількісних обмежень на державному рівні вирішується широке коло завдань загальноекономічного, зовнішньоторговельного і навіть політичного характеру: захист споживача й виробника аналогічних конкуруючих товарів усередині країни, підтримка стабільності на внутрішньому ринку, економія валютних ресурсів, одержання поступок на умовах взаємності від інших країн, обмеження постачання та закупівлі озброєння і військових матеріалів. Прикладом практичних заходів, пов'язаних з прийняттям добровільних обмежень, є облік-реєстрація зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Технічне регулювання – вимога з дотримання національних стандартів, одержання сертифікатів відповідності на імпорту продукцію, спеціального маркування та пакування товарів, дотримання санітарно-гігієнічних норм й інші вимоги, встановлені законодавством країни.

До технічних заходів належать: технічні умови, яким має відповідати продукція; вимоги до інформації, яку вона повинна містити (країна походження, вага, спеціальні позначення для небезпечних речовин тощо); вимоги до інформації для споживача, яку має містити етикетка; вимоги до маркування (матеріал, спосіб пакування); вимоги контролю, інспекції (у митних лабораторіях) і карантину (щодо живих тварин та рослин); вимоги до інформації про продукт (перелік компонентів, поради щодо використання і зберігання).

Технічне регулювання має в даний час декілька різновидів:

а) заборону або обмеження імпорту сировинних товарів та матеріалів, що забруднюють навколишнє середовище (хімічні товари, отрутохімікати, кам'яне вугілля і нафта з високим вмістом сірки);

б) використання протекціоністських заходів щодо готових виробів – промислового устаткування, транспортних засобів та інших видів продукції, експлуатація якої призводить до забруднення атмосфери і повітря;

в) вимоги до якості товарів, які захищають інтереси споживачів, оберігаючи їх від шкоди, викликані дефектами товару, та від можливої шкоди при вживанні. Це стосується насамперед імпорту побутової електротехніки, медичних препаратів і приладів, харчових продуктів, дитячих товарів та т. ін.

Вимога щодо вмісту кінцевих компонентів – метод торгової політики держави, що законодавчо встановлює частку кінцевого продукту, яка має бути виготовлена національними виробниками, якщо такий продукт призначається для продажу на внутрішньому ринку.

Вимога щодо вмісту кінцевих компонентів допускає створення і нарощування національної бази виробництва імпортованих товарів з метою повної подальшої відмови від їх імпорту. Уряди розвинутих країн, наприклад, використовують вимогу щодо вмісту кінцевих компонентів з метою уникнення переміщення виробництва в країни, що розвиваються, з більш дешевою робочою силою та збереження рівня зайнятості своїх громадян. Обмежувальний вплив цього заходу на імпорт очевидний так само, як і економічні витрати, які перекладаються на споживачів.

За видами дозвільних документів та органами, що їх видають, можна виділити такі напрямки: ліцензування, облік-реєстрація зовнішньоекономічних контрактів, сертифікація імпортованої продукції та ін.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», на територію України дозволено імпорт тих товарів, які за своїми технічними, фармакологічними, санітарними,

фітосанітарними, ветеринарними й екологічними характеристиками не порушують мінімальних умов відповідних стандартів і вимог, що діють на території України. При цьому технічні, фармакологічні, санітарні, фітосанітарні, ветеринарні та екологічні стандарти і вимоги, а також процедури їхнього застосування не можуть використовуватися з метою створення нетарифних бар'єрів для здійснення зовнішньоекономічної діяльності її суб'єктами.

Систему державного контролю побудовано таким чином, що дозвільні документи, видані на товари та ін., які перетинають митний кордон України, як правило, мають надаватися на момент митного оформлення і є водночас підставою для його завершення.

Квота – це кількісне обмеження, що встановлює максимальний обсяг або вартість експорту чи імпорту певних товарів за встановлений період часу.

Квоти можуть встановлюватись як на експорт, так і на імпорт товарів. Встановлення квот переслідує певні цілі. Експортні квоти вводяться відповідно до міжнародних стабілізаційних угод, що встановлюють частку кожної країни у спільному експорті певного товару, або урядом окремої держави для обмеження вивозу товарів, дефіцитних на національному ринку.

Імпортні квоти вводяться національним урядом для захисту місцевих товаровиробників, досягнення збалансованості торговельного балансу, регулювання попиту та пропозиції на внутрішньому ринку, а також як відповідь на дискримінаційну торговельну політику інших держав.

Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» в Україні запроваджені такі види експортних (імпортних) квот (контингентів): глобальні, групові, індивідуальні, антидемпінгові, компенсаційні, спеціальні.

Квоти (контингенти) глобальні – квоти, що встановлюються щодо товару (товарів) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

Квоти (контингенти) групові – квоти, що встановлюються щодо товару (товарів) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

Квоти (контингенти) індивідуальні – квоти, що встановлюються щодо товару (товарів) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортуватись.

Квоти антидемпінгові – граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом антидемпінгового розслідування і/або антидемпінгових заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних і/або вартісних одиницях виміру.

Квоти компенсаційні – граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом антисубсидійного розслідування та/або компенсаційних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку і який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру.

Квоти спеціальні – граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування і/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних і/або вартісних одиницях виміру.

Ліцензування – це регулювання зовнішньоекономічної діяльності через дозвільний пакет документів, що видається державними органами на право експорту або імпорту товару у визначених кількостях на встановлений проміжок часу. Підставою для митного оформлення товарів, що підлягають ліцензуванню, є

експортна (імпортна) ліцензія Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, відповідно до якої митний орган веде облік обсягів ввезеної (вивезеної) продукції.

Ліцензія експортна (імпортна) – належним чином оформлене право на експорт (імпорт) протягом встановленого терміну певних товарів або валютних коштів з метою інвестування і кредитування.

Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» в Україні запроваджені такі види експортних (імпортних) ліцензій: генеральна; разова (індивідуальна); відкрита (індивідуальна); антидемпінгова (індивідуальна); компенсаційна (індивідуальна); спеціальна (індивідуальна).

З кожного виду товару встановлюється лише один вид ліцензії. Те ж саме стосується і квоти. Ліцензування та квотування пов'язані між собою, оскільки ліцензування використовується як механізм розподілу квоти шляхом видачі ліцензій індивідуальним імпортерам до її вичерпання.

До прихованих методів протекціонізму належать: політика державних закупівель; внутрішні податки і збори; вимоги національного вмісту; демпінг; субсидії; технічні бар'єри.

Політика в рамках державних закупівель – один із методів прихованого протекціонізму, який базується на тезі «купівля тільки вітчизняних товарів».

Внутрішні податки та збори спрямовані на підвищення ціни реалізації імпортного товару з метою втрати його конкурентоспроможності.

Вимоги про вміст місцевих компонентів. Їх суть полягає в тому, що держава законодавчо встановлює певний відсоток вартості товару, який має забезпечуватися місцевим виробництвом.

Демпінг – це експорт товарів за цінами, нижчими від цін на внутрішньому ринку. Демпінг є формою міжнародної цінової дискримінації.

Субсидії. Уряди багатьох країн для розвитку певних галузей і проведення необхідної експортної політики використовують субсидування, тобто державні дотації виробникам при їхньому виході на світовий ринок. Залежно від характеру виплат, розрізняють пряме та непряме субсидування.

Прямі субсидії – безпосередні виплати експортеру після здійснення ним експортної операції, що дорівнюють різниці між його витратами й отриманим доходом. Прямі субсидії суперечать міжнародним угодам і заборонені СОТ.

Непрямі субсидії – приховане дотування експортерів через надання пільг зі сплати податків, пільгові умови страхування, повернення імпортних мит та т. ін.

Технічні бар'єри. Існування різниці між національними промисловими стандартами, системами виміру й інспекцій якості, вимогами технічної безпеки, санітарно-ветеринарними нормами, правилами маркування і пакування товарів.

Митний режим – це сукупність норм, що встановлені законами з питань митної справи та залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України та визначають порядок такого переміщення й обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.

Митним кодексом України передбачено застосування таких митних режимів:

- імпорту;
- експорту;
- транзиту;

- тимчасового ввезення (вивезення);
- митного складу;
- реімпорту;
- реекспорту;
- спеціальної митної зони;
- магазину безмитної торгівлі;
- переробки на митній території України;
- переробки за межами митної території України;
- знищення або руйнування;
- відмови на користь держави.

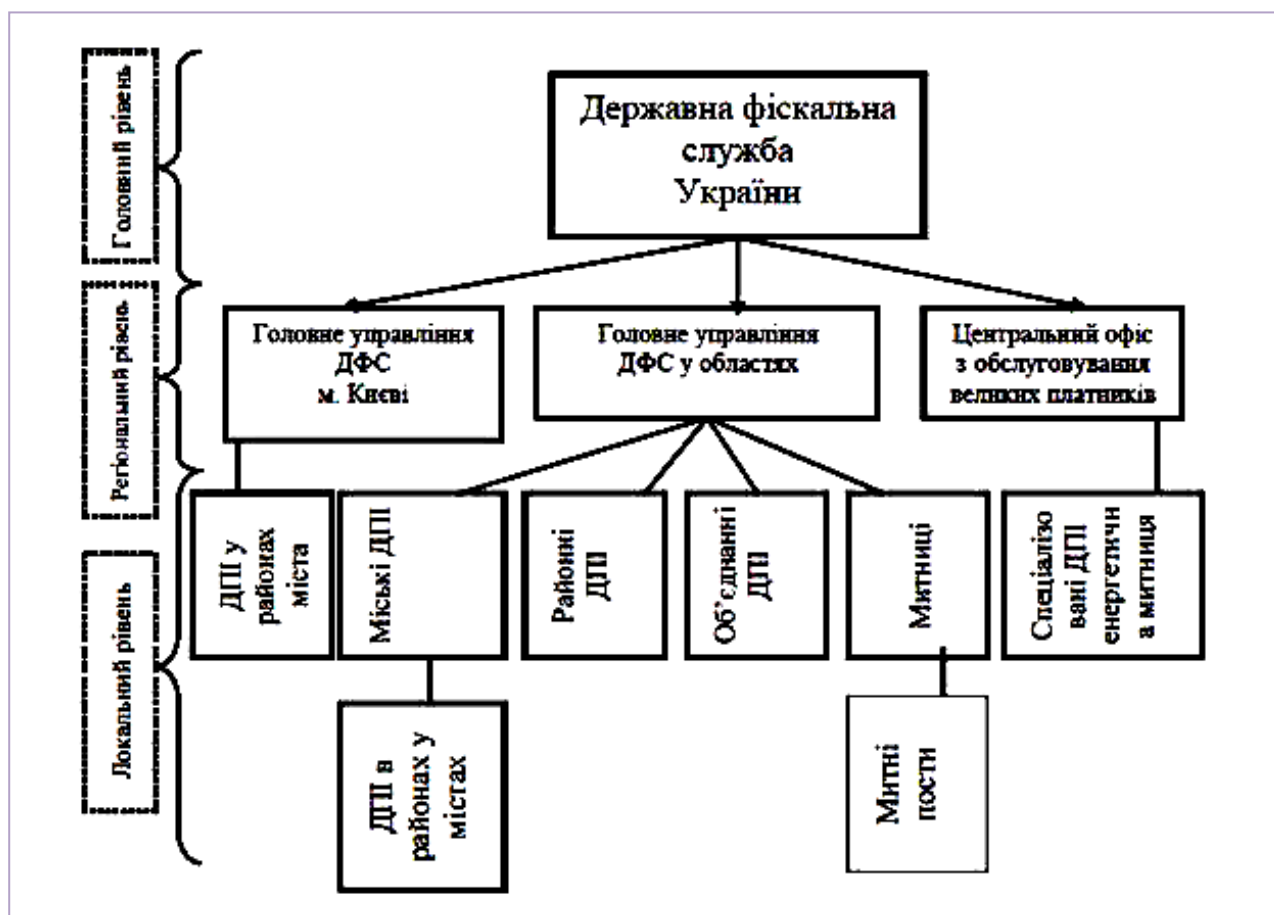
1.4. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СПРАВОЮ В УКРАЇНІ

Регулювання митною справою в Україні проводять найвищі органи державної влади й управління, зокрема основні напрямки митної політики України, організаційна структура системи органів державного регулювання митної справи, ставок мит та умов обкладання товарів і транспортних засобів податками, створення спеціальних митних зон та митних режимів на території України і встановлення переліку товарів, перевезення яких через кордон України заборонено, визначаються Верховною Радою України.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію митної політики на державному рівні, є **Державна фіскальна служба України**, яка здійснює свої повноваження безпосередньо та через міжрегіональні митниці, митниці й спеціалізовані митні установи та організації. В процесі виконання поставлених завдань вона взаємодіє в установленому українським

законодавством порядку з іншими органами виконавчої влади, допоміжними службами й органами, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями, профспілками, митними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, установами і підприємствами.

Рис. 1.1. Структура органів Державної фіскальної служби України

Митне спрямування ДФС України простежується у діяльності окремих підрозділів її апарату та окремих її територіальних органів з виконання покладених на них завдань, що визначені законодавством України з питань державної митної справи. До цих завдань належать: створення в межах своєї компетенції сприятливих умов для розвитку

зовнішньоекономічної діяльності, захист митних інтересів України, реалізація державної політики у сфері державної митної справи.

Підrozділами митного спрямування апарату ДФС України є департаменти апарату ДФС України, які належать до структурних підрозділів ДФС України, що виконують функції й процедури, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. Роботу департаментів митного спрямування апарату ДФС України спрямовує і координує заступник Голови ДФС України (згідно з наказом ДФС України про розподіл обов'язків між керівництвом ДФС України).

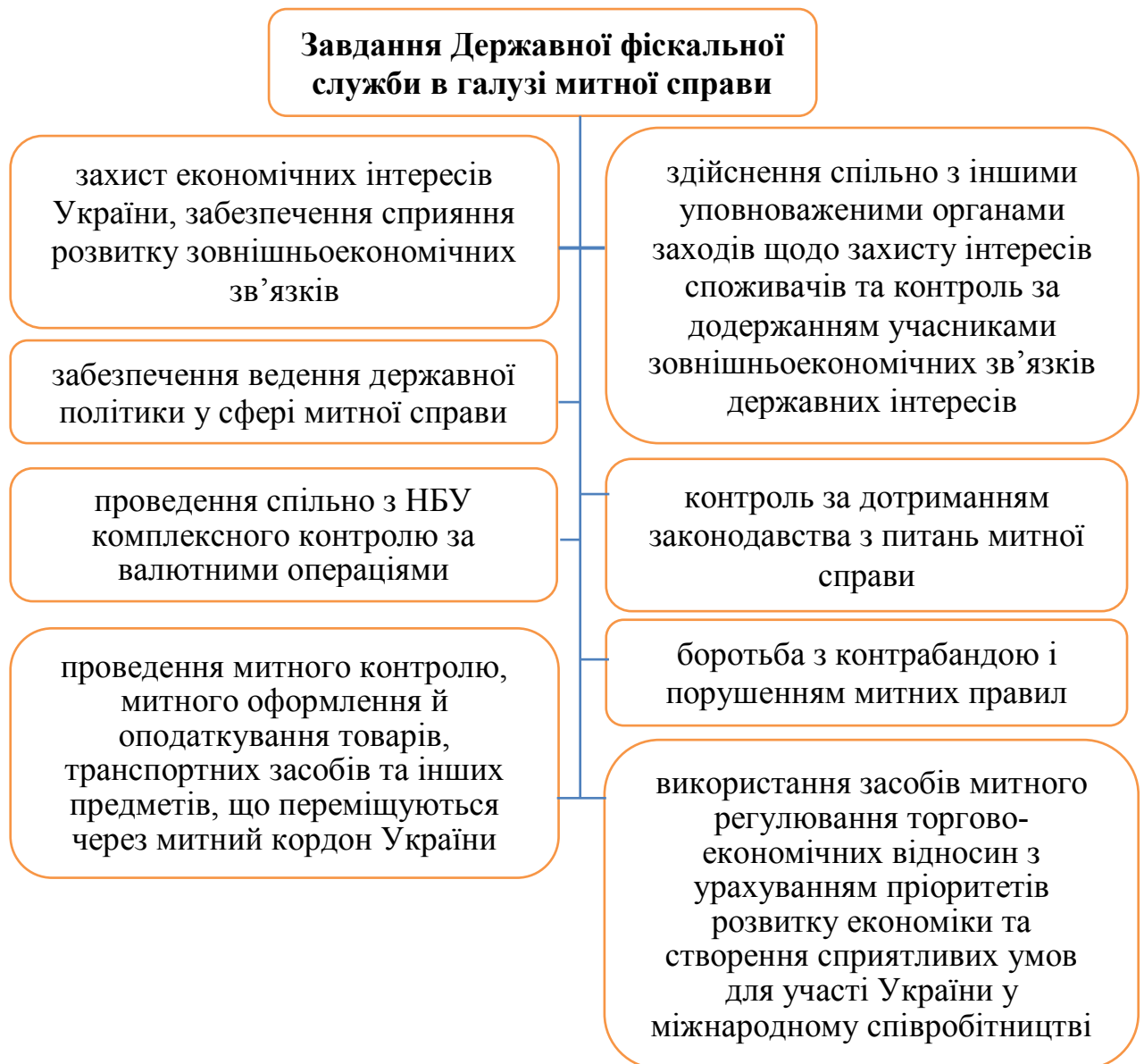
Митниця є юридичною особою публічного права, має самостійний баланс, печатку із зображенням Державного Герба України та своє найменування й інші штампки, печатки, бланки і рахунки в Державній казначейській службі України та банку. Вона є митним органом, який у межах своїх повноважень забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи України.

Митні пости – відокремлені структурні підрозділи митниці, які розташовані у зоні діяльності митниці та створюються у населених пунктах, в аеропортах, на залізничних станціях, у морських портах, у річкових портах й інших об'єктах.

Митний пост – це митний орган, що входить до складу митниці та в межах своїх повноважень забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи держави. Положення про митні пости затверджуються керівниками відповідних митниць. За поданням керівника митниці до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики в митній сфері, такі митні пости можуть створюватись, реорганізовуватись і ліквідуватись.

Зони діяльності (території службової відповідальності або території службового обслуговування) митниць ДФС України визначаються Кабінетом Міністрів України для тієї чи іншої митниці окремо. Проте зони діяльності митниць ДФС України, що визначені відповідно до територіального поділу України, у межах яких митниці реалізують свої повноваження, відповідають території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць України або всій митній території України. Отже, митниця як територіальний орган митного спрямування ДФС України на місцях, що організовує та проводить заходи з виконання покладених на неї завдань, здійснює свої повноваження в межах обласних (регіональних) центрів, а її відокремлені підрозділи (митні пости) – у межах районних центрів областей (регіонів). Митниці ДФС України в зонах своєї діяльності (на територіях службової відповідальності або на територіях службового обслуговування) представлені адміністративними будівлями і службовими приміщеннями територіальних органів митного спрямування ДФС України, а також центрами обслуговування платників (де надаються адміністративні послуги у сфері державної митної справи за зверненням заявників).

Державна фіскальна служба як центральний орган спрямовує, координує та контролює діяльність митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій щодо виконання законодавства України з питань митної справи.

Рис. 1.2. Основні завдання Державної фіскальної служби в галузі митної справи

Чітке визначення меж повноважень митних органів сприяє зміцненню законності та службової дисципліни. Митні органи в особі своїх посадових осіб не повинні ні ухилятися від реалізації своєї компетенції, ні виходити за її межі.

Об'єктивною передумовою визначення компетенції того чи іншого митного органу є вирішення таких питань:

– визначення кола завдань, вирішення яких покладається на митний орган;

- встановлення предмета відання митного органу, тобто окреслення кола питань, передбачених нормативним документом, які уповноважений вирішувати митний орган;
- визначення функцій, реалізація яких покладена державою на цей митний орган;
- визначення сукупності правових можливостей (повноважень, спеціальних прав і обов'язків) митного органу та його посадових осіб, необхідних для реалізації покладених функцій;
- з'ясування місця конкретного митного органу в системі органів ДФС України та його організаційно-правового рівня у структурі митних органів;
- встановлення характеру взаємозв'язків з іншими митними органами як по «вертикалі», так і по «горизонталі».

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Контрольні запитання

1. Митна політика: суть та генезис.
2. Функції митної політики.
3. Форми митної політики, їх характеристика.
4. Класифікація інструментів митної політики.
5. Митний тариф, його види. Наслідки запровадження тарифних заходів.
6. Види тарифних інструментів.
7. Нетарифні інструменти. Ліцензування та квотування. Технічні бар'єри.
8. Характеристика органів управління митною справою в Україні.

Теми рефератів

1. Політика протекціонізму та наслідки її застосування.
2. Політика вільної торгівлі: переваги і недоліки.
3. Обмін інформацією між митними службами країн.
4. Удосконалення роботи митниць ДФС України.

Література

1. Актуальні питання теорії та практики митної справи : моногр. / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. – С. 383.
2. Гребельник О. П. Митна справа : підруч. / О. П. Гребельник. – [3-є вид., перероб. та доп.]. – К. : Центр учб. літ., 2010. – 472 с.

3. Дьяченко О. В. Гармонізація та спрощення національної практики здійснення митних процедур в контексті європейської інтеграції / О. В. Дьяченко // Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наук. праць / ПДТУ. – Маріуполь, 2015. – Вип. 30. – С. 276–283.

4. Квеліашвілі І. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері / І. Квеліашвілі // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 1. – С. 74–80.

5. Комаров О. В. Удосконалення фіскальної політики в галузі державної митної справи / О. В. Комаров // Вісник НАДУ при Президентові України. – 2017. – № 4. – С. 62–67. – (Серія : Державне управління).

6. Митне адміністрування : навч. посіб. / О. Б. Дем'янюк, С. Д. Герчаківський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 328 с.

7. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р., № 4495-VI // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 86. – С. 9–26.

8. Митний кодекс України: практичні аспекти : навч.-метод. посіб. / О. Л. Василенко, А. Д. Войцещук, І. А. Гуцул [та ін.] ; редкол. : А. Д. Войцещук, І. О. Іващук, А. І. Крисоватий [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 516 с. – (До 50-річчя ТНЕУ).

9. Офіційний сайт Всесвітньої митної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org>.

10. Пашко П. В. Щодо термінів «митна політика» та «митна справа» / П. В. Пашко // Вісник Академії митної служби України. – 2012. – № 2. – С. 7–14.

11. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : моногр. / Д. В. Приймаченко. – Дніпропетровськ : Акад. мит. служби України, 2006. – 332 с.

12. Положення про Державну фіскальну службу України від 21 травня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п?>.

13. Федотов О. П. Концепція реалізації державної політики у сфері державної митної справи підрозділами та органами митного спрямування державної фіскальної служби України / О. П. Федотов // Юридична наука. – 2015. – № 7. – С. 52–63.

РОЗДІЛ 2

МИТНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: РЕТРОСПЕКЦІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Європейський Союз – це сім'я демократичних європейських країн, які об'єдналися заради миру та процвітання.

Євросоюз – це не держава, що має замінити існуючі держави, і він також значно більший за будь-яку міжнародну організацію. Країни, що входять до його складу, заснували спільні інституції, яким було делеговано частину їхніх суверенних повноважень, завдяки чому стало можливо демократично приймати рішення з конкретних питань, які становлять спільний інтерес, на європейському рівні. Європейський Союз створив спільну валюту та динамічний спільний ринок, в якому люди, послуги, товари і капітал пересуваються вільно. Він намагається зробити так, щоб у результаті соціального прогресу та справедливої конкуренції якомога більше людей могли скористатися перевагою спільного ринку.

Після Другої світової війни західноєвропейські країни поставили перед собою питання майбутнього Європи, що, власне, вважається початком європейської інтеграції.

У травні 1950 р. в Парижі міністром закордонних справ Франції **Робертом Шуманом** було запропоновано новий план часткової економічної інтеграції (ідея була висунута Жаном Моне).

9 травня 1950 р.– підписано Декларацію Роберта Шумана, яка пропонує створення організації, що контролює видобування вугілля і виробництво сталі у ФРН та Франції. Отже, 9 травня святкують зараз як День Європи.

План Шумана й Моне був реалізований 18 квітня 1951 р., коли було підписано Паризький договір про створення **Європейського співтовариства вугілля і сталі**, який набрав чинності в липні 1952 р. Він був підписаний на термін 50 років. Членами нової організації стали: Франція, ФРН, Італія, Голландія, Бельгія та Люксембург.

25 березня 1957 р. підписана Римська угода, що запровадила Європейську економічну спільноту (ЄЕС) і Європейську спільноту з атомної енергії (Євроатом). Угода вступила в дію з 1 січня 1958 р. Було також підписано Конвенцію про спільні для трьох співтовариств інституцій, якими були: Парламентська асамблея (Європейський Парламент) та Європейський Суд.

7 лютого 1992 р. підписана **Маастрихтська угода (Угода про Європейський Союз)**. Ця угода запровадила: Інститут омбудсмана, який розглядає скарги громадян держав-членів ЄС на інституції Союзу, і Комітет регіонів, який має представляти регіони держав-членів ЄС. Угода також розширила функції Парламенту.

Згідно з Маастрихтською угодою, **ЄС базується на трьох стовпах:**

1. Повноваження першого стовпа дуже широкі, а саме:

- спільний внутрішній ринок, тобто вільний рух осіб, капіталу, товарів та послуг;
- **митний союз;**
- спільна торговельна політика;
- спільна сільськогосподарська політика і політика рибальства;
- спільна транспортна та енергетична політика;
- Європейський соціальний фонд;
- спільна політика з питань охорони навколишнього середовища;
- захист конкуренції;
- підтримка наукового й технологічного розвитку;

- охорона здоров'я і споживачів;
- цивільна оборона;
- туризм та спорт.

2. Другий стовп – це спільна зовнішня політика і політика безпеки (СЗППБ). Її завданням є зміцнення єдності та незалежності Європи, що має сприяти збереженню миру, безпеки, прогресу на цілому континенті й у світі. Цілі СЗППБ:

- охорона спільних цінностей, життєвих інтересів, незалежності та цілісності ЄС, згідно з принципами Хартії об'єднаних народів;
- зміцнення безпеки ЄС і його членів;
- збереження миру та зміцнення міжнародної безпеки;
- підтримка міжнародної співпраці;
- розвиток і зміцнення демократії, а також легітимних урядів та поваги до прав людини і основних свобод.

3. Третій стовп – співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ. Визначаючи обов'язки країн-членів у межах третього стовпа, творці Угоди про ЄС не внесли до діяльності ЄС питання, пов'язані з утриманням громадського спокою й охорони внутрішньої безпеки. У рамках третього стовпа ЄС зобов'язується:

- забезпечити громадянам ЄС високий рівень охорони з питань свобод, безпеки та юстиції;
- запобігати расизму і ксенофобії, а також боротися з цими явищами;
- запобігати організованій злочинності та боротися з нею;
- боротися з тероризмом, торгівлею людьми, торгівлею наркотиками, торгівлею зброєю, корупцією й зловживаннями.

Маастрихтська угода створила нову структуру з трьома «опорами», які мають як політичний, так і економічний характер. **Це – Європейський Союз.**

Хронологія розширення ЄС

Рік	Країна	Загальна кількість членів
1957	Бельгія Італія Люксембург Нідерланди Франція ФРН	6
1973	Великобританія Данія Ірландія	9
1981	Греція	10
1985	Гренландія (автономна територія Данії), яка вийшла із Союзу	10
1986	Іспанія Португалія	12
1990	НДР (об'єдналась із ФРН , надалі як єдина Німеччина)	12
1995	Австрія Фінляндія Швеція	15
2004	Естонія Кіпр Латвія Литва Мальта Польща Словаччина Словенія Угорщина Чехія	25
2007	Болгарія Румунія	27
2013	Хорватія	28

ШЕНГЕНСЬКА ЗОНА

Разом з єдиним ринком та євро Шенгенську зону вважають одним із найбільших досягнень Євросоюзу. Угоду про її створення було підписано Бельгією, Францією, Німеччиною, Люксембургом і Нідерландами у 1985 р. в люксембурзькому містечку Шенген. Вона передбачала скасування на спільних кордонах цих країн усіх перевірок людей незалежно від їхнього громадянства, вироблення однакових стандартів контролю на зовнішніх кордонах та запровадження спільної візової політики. Отже, було створено простір без внутрішніх кордонів.

Відтоді Шенгенська зона постійно розширювалася. Це принесло відчутну вигоду звичайним людям і дало їм змогу подорожувати без проходження прикордонних перевірок. Водночас свобода пересування всередині супроводжується посиленням контролю на зовнішніх кордонах, щоб ефективно боротися з організованою злочинністю, тероризмом, нелегальною міграцією та торгівлею людьми і наркотиками. Країни Євросоюзу співпрацюють у сфері правопорядку та правосуддя для того, щоб зробити Європу безпечнішою.

За станом на середину 2013 р. до Шенгенської зони входили 22 країни ЄС (усі держави-члени, крім Болгарії, Кіпру, Ірландії, Румунії, Хорватії й Великобританії). Також учасниками цього простору без кордонів є чотири держави, що не входять до Євросоюзу: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія.

Складність та багатогранність Європейського Союзу як наднаціонального об'єднання породжує необхідність створення потужної й розгалуженої системи управління і координації дій для досягнення поставлених цілей Союзу. Країни-члени Європейського Союзу передають повноваження у вирішенні деяких питань незалежним інститутам, які представляють інтереси Союзу, його держав та громадян. Європейська Комісія захищає інтереси Союзу загалом, кожен національний уряд представлений у Раді Міністрів (Раді), а члени Європейського Парламенту безпосередньо обираються громадянами ЄС. Таким чином, демократія і верховенство закону – наріжний камінь цієї структури.

Держави-члени Європейського Союзу досягли надзвичайно високого рівня економічної та політичної інтеграції. Всередині ЄС практично не існує кордонів для людей і бізнесу, кожен може вільно працювати, жити та навчатися в іншій державі Союзу.

Однак це не означає розмивання культурних відмінностей чи існування загроз для мовної ідентичності кожної нації. «Єдність у розмаїтті» – таке є гасло Євросоюзу. Численні заходи на рівні ЄС допомагають зберігати особливості країн і регіонів, їхні традиції та культуру. Наприклад, існують програми для підтримки вирощування в певних місцевостях ЄС сільськогосподарських культур, які надають тим регіонам специфіки. Євросоюз також підтримує збереження культурної спадщини своїх держав-членів, важливим напрямком його діяльності є багатомовність. Водночас ЄС працює над тим, щоб привити громадянам держав-членів почуття європейської ідентичності, їхньої належності до великого й безпрецедентного в історії Європи інтеграційного процесу.

ОСНОВНІ ІНСТИТУТИ ВЛАДИ

Європейська Комісія – виконавчий орган Європейського Союзу, що складається з 28 членів (рахуючи президента), які призначаються на п'ять років національними урядами, але повністю незалежні у виконанні своїх обов'язків. Склад Комісії затверджується Європейським Парламентом. Кожен член Комісії відповідає за певну сферу політики ЄС та очолює відповідний Генеральний Директорат.

Європейський Парламент – зібрання з 754 депутатів, що безпосередньо обираються громадянами країн-членів ЄС строком на п'ять років. Голова Європарламенту обирається на два з половиною роки. Депутати Європарламенту вивчають законопроекти і затверджують бюджет. Вони приймають спільні рішення з Радою Міністрів з конкретних питань та контролюють роботу рад ЄС і Європейської Комісії. Європарламент проводить пленарні засідання у Страсбурзі (Франція) й Брюсселі (Бельгія).

Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів) – основний орган ухвалення рішень в ЄС, який збирається на рівні міністрів національних урядів і склад якого змінюється залежно від обговорюваних питань: Рада міністрів закордонних справ, Рада міністрів економіки й ін. У рамках Ради представники урядів держав-членів обговорюють законодавчі акти ЄС та приймають або відкидають їх шляхом голосування.

Європейський Суд – судовий орган ЄС вищої інстанції, який регулює розбіжності:

- між державами-членами ЄС;
- між державами-членами ЄС і самим Європейським Союзом;
- між інститутами ЄС;
- між ЄС та фізичними або юридичними особами.

Рахункова палата (Суд аудиторів) – орган Європейського Союзу, створений з метою проведення аудиторської перевірки бюджету ЄС і його інститутів.

Європейський омбудсмен займається скаргами європейських приватних та юридичних осіб на інститути та установи ЄС.

Європейський центральний банк (ЕЦБ):

- визначає валютну політику країн ЄС;
- встановлює ключові процентні ставки;
- управляє офіційними резервами Європейської системи центральних банків (ЕСЦБ), головним завданням якої є підтримка стабільності цін;
- має право санкціонувати емісію банкнот у межах валютного союзу.

Європейський інвестиційний банк (ЕІВ) – орган ЄС, заснований у 1959 р. Європейським Союзом для сприяння розвитку, інтеграції та співпраці шляхом надання інвестиційних позик. Позики надаються під однаковий відсоток, що забезпечує збалансованість

управління позикою щодо погашення заборгованості. Позики надаються для розвитку відсталих європейських регіонів і реалізації проектів, що викликають спільний інтерес.

Економічний та соціальний комітет – консультативний орган ЄС, що спостерігає за функціонуванням єдиного внутрішнього ринку. Комітет складається з 317 членів, які представляють різні сфери економіки і соціальні групи та незалежні у виконанні своїх обов'язків.

Комітет регіонів – консультативний орган Ради ЄС і Комісії, який розробляє висновки з усіх питань, що зачіпають інтереси регіонів. Комітет складається з 317 членів – представників регіональних та місцевих органів, повністю незалежних у виконанні своїх обов'язків.

2.2. ОСНОВИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Минуле століття характеризується активним створенням економічних інтеграційних угруповань. Прикладом економічної інтеграції, яка не має аналогів, став Європейський Союз, що поєднує в єдиній митній, торговій, правовій і економічній політиці двадцять вісім європейських держав. Саме утворення, відповідно до договорів ЄС, стало стартовим майданчиком для процесу європейської інтеграції й початком створення єдиної Європи.

Процес економічного розвитку Європейського Союзу відповідає таким ступеням економічної інтеграції:

- секторальна інтеграція – пов'язана з усуненням торговельних бар'єрів, щодо виробництва, в одному або декількох секторах народного господарства;

- зона вільної торгівлі – група двох або більше митних територій, на яких мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі скасовуються щодо основної частини торгівлі між складовими територіями стосовно товарів, які походять з таких територій.

Митний союз – заміна двох або більше територій на одну митну територію таким чином, що мита й інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі скасовуються щодо основної частини торгівлі товарами, які походять з таких територій, а також ведуть єдину митну політику стосовно торгівлі товарами з територіями, не включеними до союзу.

Спільний ринок передбачає, крім вільного руху товарів у рамках митного союзу, ще і вільний рух виробничих факторів – праці, капіталів, підприємств.

Економічний союз – це спільний ринок, в якому існує повне об'єднання кредитно-грошової та фіскальної політик. У ньому використовується єдина валюта, що контролюється центральним органом влади, а держави-члени за своєю сутністю стають регіонами такого союзу.

У світовій практиці існування інтеграційних угруповань найбільш поширеними типами економічної інтеграції є зона вільної торгівлі й митний союз. Крім цього, як показує світовий досвід, об'єднання у митний союз держав, близьких в географічному, економічному і політичному значенні, створює сприятливі умови для скоординованого управління митною справою на території країн, пов'язаних єдиними загальними митними інтересами, сприяє розвитку внутрішньої та зовнішньої економічної діяльності, а також зміцнює їхні міжнародні зв'язки.

Розвиток і становлення митного права ЄС прямо пов'язані зі створенням митного союзу на рівні ЄС, що передбачає загальний

простір, в якому здійснюється вільний обіг товарів та осіб. При цьому встановлюється спільний простір для суб'єктів ЄС з метою вжиття заходів у сфері торгової, тарифної й нетарифної політики щодо третіх країн. Правовими актами ЄС визначено межі митної території Союзу, на якій, крім деяких випадків, застосовується єдине митне законодавство.

Становлення митного права ЄС можна поділити на такі основні етапи:

1. Початок створення митного союзу, який розпочався з підписання Договору про Європейське об'єднання вугілля та сталі. Згодом, у 1957 р. було скасовано усі митні збори на імпорту й експорт і збори, що мали еквівалентну дію, а також кількісні обмеження на імпорту та експорт деяких товарів і продуктів.

2. Наступним принциповим етапом можна вважати підписання в 1957 р. Договору про Європейське економічне співтовариство, відповідно до ст. 9 якого проголошувалося створення митного союзу. Колишні ж ст. 13 та 14 Договору зобов'язували держав-членів поступово відмінити мито і збори, що мали рівнозначний ефект на час перехідного періоду – з 1 січня 1958 р. по 31 грудня 1969 р., який був завершений достроково, а саме 1 липня 1969 р. Однак знадобилося більш ніж 20 років, щоб усунути рішеннями Ради, Комісії та Суду причини, що заважали вільній торгівлі між державами-членами.

3. Новий етап пов'язаний з прийняттям Регламенту Ради (ЄЕС) від 23 липня 1987 р. про тарифну статистичну номенклатуру і про Єдиний митний тариф. На цьому етапі був прийнятий також Регламент Ради (ЄЕС) № 918/83 від 28 березня 1983 р., що встановлює систему звільнень від обкладення митом ЄС.

4. Основний етап у становленні митного права ЄС пов'язаний з прийняттям Регламенту Ради Європейського економічного

співтовариства від 12 жовтня 1992 р. про затвердження Митного кодексу ЄС (надалі за текстом – МК ЄС) та прийняттям так званих Імплементуючих положень, затверджених Регламентом Комісії (ЄЕС) № 2454/93 від 2 липня 1993 р. (надалі – Імплементацийний кодекс ЄС).

Правові акти ЄС, що приймаються з метою реалізації статутних договорів щодо створення і функціонування митного союзу, мають наднаціональний характер й обов'язкову силу в державах-членах, а також вони наділені прямою дією та юрисдикційним захистом Суду ЄС і національних судових органів.

Термін «митне право Європейського Союзу» охоплює широке коло правових норм ЄС, що регламентують внутрішні й зовнішні аспекти функціонування митного союзу, а також норми, прийняті в рамках 2-ї та 3-ї опор Європейського Союзу (співробітництво в боротьбі з контрабандою, незаконним обігом наркотиків та ін.). Однак останні не мають характерних рис норм права ЄС, оскільки вони не здійснюють прямої дії й потребують імплементації в національному праві держав-членів, а також не користуються судовим захистом. Водночас, за межами регулювання ЄС залишаються правовідносини пов'язані з відповідальністю за митні правопорушення й злочини, та на рівні національних законодавств регламентується інституційна основа митної служби, система і структура митних органів та статус їх службовців.

Кажучи про становлення митного права ЄС, слід згадати про його зв'язок не лише з національним, а й з міжнародним правом, бо діяльність міжнародних організацій та їхніх органів, зокрема ВМО, ГАТТ-СОТ, Європейської економічної комісії ООН, що пов'язана з встановленням нових стандартів і розробленням норм, спрямованих на врегулювання митних відносин, значно вплинула на розвиток митного права ЄС.

Так, діяльність Всесвітньої митної організації (ВМО) спрямована на гармонізацію здійснення митної справи державами-членами. Важливою складовою цієї роботи є рекомендаційна уніфікація митного законодавства. Одна з основних функцій вищезазначеної міжнародної організації – це підготовка проектів конвенцій та поправок до конвенцій, а також розробка рекомендацій, що забезпечують одноманітне тлумачення і застосування конвенцій.

Всі держави-члени ЄС є членами ВМО, а також сторонами міжнародних угод, укладених під її егідою, згоду на обов'язковість яких надали в межах єдиної митної політики ЄС.

Світова організація торгівлі (ГАТТ/СОТ), заснована 1 січня 1995 р., з набуттям чинності Марракеської угоди з'явилася як результат трансформації Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (надалі – ГАТТ). Правила і стандарти, закріплені в системі угод СОТ та імплементовані в законодавство Європейського Союзу, відіграли значну роль у становленні митного права ЄС. До тексту Угоди про заснування Світової організації торгівлі додаються додатки, які є її невід'ємними частинами. Вони представляють собою угоди й правові документи, обов'язкові для всіх членів, наприклад: Угода про застосування статті VII ГАТТ 1994 р. (Кодекс про митну вартість), Угода про застосування статті VII ГАТТ (Антидемпінговий кодекс), Угода про правила визначення походження та ін.

Таким чином, у правилах ГАТТ/СОТ містяться положення щодо митної справи, зокрема: митно-тарифне регулювання; митне оцінювання; антидемпінгові й компенсаційні мита; митні союзи та

зони вільної торгівлі; збори й формальності, пов'язані з імпортом та експортом; заборона імпорту й експорту; контингентування імпорту та експорту й ін.

Порівняно з вищезазначеними універсальними організаціями, є ще спеціальний орган – Робоча група з митних питань Європейської економічної комісії (ЄЕК), що діє в Женеві як допоміжний орган Економічної та Соціальної ради ООН. Європейська економічна комісія – це одна з п'яти регіональних економічних комісій, до її складу входять всі європейські держави, а також США і Канада. ЄЕК має п'ятнадцять головних органів, одним із них є Комітет з внутрішнього транспорту, який займається питаннями автомобільного, залізничного та річкового транспорту. Комітетом було підготовлено глосарій міжнародних митних термінів, який уніфікує митну термінологію і визначення митних операцій європейських держав.

До складу Комітету з внутрішнього транспорту ЄЕК ООН входять робочі групи з різних видів транспорту та Робоча група з митних питань (Група митних експертів). Ця група є практично специфічним органом для опрацювання митних питань у рамках ЄЕК. Вона була організована з метою створення активного міжнародного апарату, який повинен займатися розробленням і втіленням у життя уніфікованих митних систем, розвитком і удосконаленням митної техніки, митного законодавства держав, а також спрощенням митних формальностей на кордонах.

За своєї діяльності Робоча група з митних питань зробила великий внесок у розробку більш як 13 міжнародних митних конвенцій та інших міжнародних договорів, зокрема Митної конвенції про перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1959 р. і 1975 р., Митної конвенції про

контейнерні перевезення 1972 р. та Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах 1982 р.

Оскільки норми міжнародних угод не мають прямої дії в системі права ЄС, то для виконання цих норм у межах правопорядку Європейського Союзу необхідними стали заходи з їх імплементації у право ЄС. Варто виокремити такі основні методи імплементації міжнародних договорів, до яких приєднався ЄС: посилення; трансформація.

Імплементація може відбуватися на рівні Ради, за необхідності – Парламенту і Комісії. Зауважимо, то лише індивідуальна трансформація не залишає сумніву в дії міжнародної норми у праві ЄС, тобто коли норма угоди в кожному конкретному випадку відтворюється в зобов'язальному акті органу ЄС, така імплементація передбачає перехід норми з міжнародного права в європейське право, дає змогу стверджувати про наявність прав та обов'язків, що випливають з міжнародної угоди, а також про наявність судового захисту таких прав у національних судах і Суді ЄС. Водночас вона не залишає можливості для будь-якого обмежувального тлумачення її Судом ЄС.

2.3. ЗАКОНОДАВСТВО ЄС З МИТНИХ ПИТАНЬ

Серед джерел митного законодавства ЄС розрізняються акти «первинного» та «вторинного» законодавства. Джерелами «первинного» права виступають статутні договори, що закріплювали поняття і принципи митного союзу країн ЄС, зокрема:

I. Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (Паризький договір 1951 р.).

II. Договір про заснування Європейської комісії з атомної енергії (Євроатом 1957 р.).

III. Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, змінений і доповнений (Римський договір 1957 р.).

IV. Єдиний європейський акт 1987 р.

V. Договір про створення Європейського Союзу, що вніс поправки до договорів щодо ЄЕС, які заснували економічний, валютний та політичний союзи, і доповнений (Маастрихтський договір 1992 р.).

VI. Амстердамський договір 1997 р.

VII. Ніццький договір.

Вищезазначені акти мають вищу юридичну силу над актами вторинного законодавства. Акти «вторинного права» у сфері митного регулювання мають основні правові форми у вигляді регламентів, директив, рішень, їхня дія обов'язкова для застосування на всій митній території ЄС.

Основними джерелами «вторинного права» з митних питань є:

1. Митний кодекс ЄС.

2. Регламент Комісії ЄС № 2454/93 від 2 липня 1993 р., який закріплює механізм реалізації норм Регламенту Ради ЄС про затвердження Митного кодексу ЄС.

3. Єдиний митний тариф ЄС:

4. Регламент Ради (ЄЕС) № 918/83 від 28 березня 1983 р., що встановлює систему звільнень від обкладення митом в ЄС.

5. Рішення Суду ЄС.

6. Міжнародно-правові акти у сфері митної справи ЄС.

Зважаючи на те, що основою Європейського економічного співтовариства є саме митний союз, ЄС став перед нагальною потребою уніфікації норм митних законодавств держав-членів.

Митний кодекс ЄС узагальнив положення митного законодавства, які містилися у значній кількості регламентів та директив ЄС. Кодекс містить загальні правила і процедури, які забезпечують застосування тарифних та інших заходів, запроваджених на рівні ЄС у зв'язку з торгівлею товарами між ЄС і третіми країнами. Також МК ЄС регулює заходи спільної сільськогосподарської й торговельної політики.

Прийняття Митного кодексу створило єдину правову базу митної справи в ЄС, яка є обов'язковою для застосування на всій митній території ЄС і зафіксувало межі правоздатності ЄС у сфері митної справи.

Крім загальних принципів митної політики ЄС, Митний кодекс містить ряд специфічних призначень у сфері митної справи, серед яких: підробка товарного знака, припинення митного оформлення, система квоти на деякі види товарів, митні зобов'язання, митний борг, відстрочена оплата, єдиний адміністративний документ, митні економічні процедури, правила адміністративного співробітництва та контролю щодо фінансових питань, єдині митні правила переміщення товарів і т. ін.

МК ЄС складається з 9 розділів, що поєднують 257 статей. Проте в Митному кодексі ЄС лише закладено базові основи правового регулювання митних відносин, з метою розширеного тлумачення його положень було прийнято Регламент Комісії ЄС № 2454/93 від 2 липня 1993 р., який закріплює механізм реалізації норм Митного кодексу ЄС (Імплементативного кодексу ЄС).

Імплементативний кодекс ЄС містить понад 700 статей та приблизно 100 окремих додатків.

Частина I: Загальні положення.

Загальні положення. Статті з 1 по 4 містять визначення щодо використання технологій обробки даних і положення, які регулюють правила звернення для прийняття рішень.

Обов'язкова інформація. Обов'язкова інформація означає обов'язкову тарифну інформацію або обов'язкову інформацію про походження, яка є обов'язковою для адміністрацій усіх держав-членів ЄС (ст. 5–14).

Походження товарів. Цей розділ поділяється на дві глави, які стосуються відповідно: преференційного й неpreferенційного походження.

Неpreferенційне походження. У цій главі вказуються критерії визначення країни походження товарів у країні їх виробництва. Також встановлюються окремі положення щодо текстильних продуктів і запасних частин й інші положення, що стосуються сертифікатів походження та адміністративного співробітництва (статті з 35 по 65).

Preferенційне походження. Цією главою встановлюються положення щодо Загальної системи преференцій і країн та територій-бенефіціарів, до яких ЄС застосовує преференційні тарифні заходи. Статті цієї глави стосуються питань концепції визначення походження товарів, доказів походження (сертифікати походження, сертифікати про переміщення, і декларації рахунків-фактур) та адміністративного співробітництва (статті з 66 по 123).

Митна вартість. Сім глав цього розділу містять загальні положення, положення щодо роялті та ліцензійних зборів, місця представлення в ЄС, транспортних витрат і обмінних курсів та спрощених процедур для певних швидкопсувних товарів. Остання глава містить положення щодо особливостей визначення митної

вартості й відповідних документів, які мають бути представлені для цього (статті з 141 по 181 а).

Представлення товарів на митній території. Цей розділ встановлює норми щодо представлення товарів на митній території, наприклад: перевірка товарів і взяття зразків; кінцеві декларації; тимчасове зберігання; спеціальні положення, що застосовуються до товарів, які транспортувалися морським або повітряним шляхом, зокрема положення щодо ручного багажу та багажу пасажирів (статті з 182 по 197).

Митна декларація. Розділ «Митні декларації – звичайна процедура» встановлює положення, що стосуються до паперових митних декларацій (форми, які використовуються, зокрема Єдиний адміністративний документ, зазначений у статті 205, деталі, що вимагаються, і супровідні документи), комп'ютеризовані декларації та усні декларації. Тут також містяться спеціальні положення щодо поштового зв'язку (статті з 198 по 238).

Перевірка товарів. Розділ «Перевірка товарів, інформація митниці та інші заходи, вжиті митницею» визначає критерії, що стосуються перевірки товарів, включаючи взяття зразків, перевірку документів і випуск товарів (статті з 239 по 252).

Спрощені процедури. Цей Розділ містить положення щодо спрощених процедур, тобто:

- процедура заповнення неповної декларації;
- процедура заповнення спрощеної декларації;
- процедура місцевого митного оформлення.

Спрощені процедури застосовуються до декларацій, якими передбачається випуск товарів у вільне використання, декларацій на товари для використання митних процедур з економічним впливом (наприклад, митний склад, внутрішня переробка, переробка під митним контролем та процедура тимчасового ввезення) й експортних декларацій (статті з 253 по 289).

Частина II: Схвалене митницею використання або режим.

Частина II основної постанови стосується питань схваленого митницею використання або режиму і поділена на шість розділів: 1) випуск у вільне використання; 2) митний статус товарів та транзит; 3) митні процедури з економічним впливом; 4) імплементуючі положення щодо експорту; 5) інший схвалений митницею режим або використання; 6) товари, що транспортуються за межі митної території ЄС.

Випуск у вільне використання. Цим розділом передбачено питання випуску товарів у вільне використання. Він містить загальні положення і положення щодо кінцевого використання товарів, управління тарифними заходами (особливо тарифними квотами) та спостереження за імпортом (статті з 290 по 308).

Регламент Ради (ЄЕС) від 28 березня 1983 р. встановлює систему обкладення митом в ЄС, яка дозволяє звільнити товари від стягнення імпорتنих і експортних мит, що сплачувалися би з таких товарів у звичайному випадку. Цим регламентом врегульовуються невідповідності між державами-членами щодо цілей, сфери поширення та умов застосування положень звільнень від мит. Крім цього, визначаються обставини, за яких можливе надання звільнення від експортних або імпорتنих мит. Регламент № 918/83 не перешкоджає застосуванню імпорتنих або експортних заборон і обмежень, запроваджених з міркувань громадського порядку та безпеки, або захисту життя і здоров'я, національної спадщини й промислової та комерційної таємниць.

Для нижченаведених товарів може бути надане звільнення від сплати імпорتنих мит:

- особисті речі осіб, які подорожують від місця свого проживання у третій країні до ЄС. У такому разі звільнення надається для осіб, які проживали у третій країні протягом щонайменше

12 останніх місяців безперервно. З цього правила виключаються алкоголь, тютюн і окремі товари, які можуть використовуватися у ході торгівлі або професійної діяльності;

- посаг, предмети домашнього вжитку та весільні подарунки подружжя. У цьому разі звільнення надається особам, які проживали за межами ЄС протягом останніх 12 місяців без перерви і можуть надати свідоцтво про їхній шлюб. Товари мають бути задекларовані протягом 4 місяців після весілля;

- приватна власність, успадкована особами-резидентами ЄС, за винятком алкогольних та тютюнових виробів, комерційних транспортних засобів, предметів для використання у ході торговельної або професійної діяльності, запасів сировинних матеріалів і сільськогосподарських продуктів, які перевищують межі звичайного родинного споживання;

- товари для ведення домашнього господарства та меблі, що ввозяться особами, які проживають за межами ЄС, з метою оснащення їхнього другого житла в ЄС. Для того, щоб скористатися перевагами звільнення від сплати мит у цьому разі, особа має:
а) володіти другим житлом, про яке йшлося, або наймати його на строк не менше 2 років; б) взяти на себе зобов'язання не передавати його в оренду будь-якій іншій особі;

- одяг, навчальні матеріали й меблі студентів, які приїжджають на навчання до ЄС;

- посилки вартістю, що не перевищує 22 євро, за винятком алкогольних і тютюнових продуктів, парфумів та туалетної води;

- невеликі посилки некомерційного характеру, що надсилаються приватними особами третіх країн приватним особам в ЄС. Постановою встановлюються специфічні кількісні обмеження на пересилання тютюнових виробів та алкогольних напоїв, парфумів і туалетної води. Для інших продуктів вартість обмежено до 45 євро;

- засоби виробництва й інше обладнання, що належить фірмі, яка, напевне, припиняє свою діяльність та переміщується до ЄС. Фірма повинна використовувати товари протягом 12 місяців перед припиненням зазначеної діяльності, товари мають бути призначеними для тієї ж мети і відповідати характеру підприємства. Фірма, що переводить свою діяльність у результаті або з метою злиття чи поглинання компанії ЄС, не має право на таке звільнення;

- сільськогосподарські, тваринницькі продукти, продукти бджільництва, садівництва та лісництва, отримані громадянами ЄС за допомогою майна, що знаходиться у третій країні, яка межує з ЄС;

- насіння, добрива і продукти для удобрення землі та зернових, що призначені для використання фермерами третьої країни на території ЄС, що межує із зазначеною третьою країною;

- товари, що містяться в особистому багажі подорожуючих осіб, які прибувають з третіх країн, за умови, що такі товари не мають комерційного характеру. Постановою визначаються кількісні межі для кожної подорожуючої особи для переміщення тютюнових виробів, алкогольних напоїв і парфумів. Для інших товарів встановлено обмеження за вартістю у 175 євро;

- освітні, наукові й культурні матеріали і наукове приладдя та обладнання, зазначені у додатку II до постанови, за умови, що вони ввозяться не з комерційною метою і відповідають певним умовам щодо їхнього використання;

- лабораторні тварини та біологічні або хімічні речовини, призначені для дослідів;

- інструменти і приладдя, що використовуються для медичних досліджень, діагностики та лікування;

- еталонні речовини для контролю якості медичних препаратів;

- фармацевтичні продукти, що використовуються під час міжнародних спортивних заходів;

- товари для благодійних і філантропічних установ та предмети, призначені для сліпих й інших осіб з фізичними вадами та ін.

Щодо наркотичних засобів і психотропних речовин прийнято спеціальний Регламент Ради (ЄЕС) 3677/90 від 13 грудня 1990 р. Його мета – попередити випадки, коли речовини, які є предметом законної торгівлі між ЄС та третіми країнами, використовуються для незаконного виробництва наркотичних засобів і психотропних речовин. Імпорт, експорт та транзит речовин, перелічених у додатку до Регламенту, мають бути задокументовані в такий спосіб, щоб розкрити назву речовин, їх кількість, вагу, ім'я й адресу експортера, імпортера, дистриб'ютора і кінцевого отримувача. Записи про такі угоди містяться в певних операторів, які повинні бути зареєстровані та мати ліцензію від компетентних органів.

Комісія може в будь-який час накладати обмеження на імпорт для товарів, що походять з певних країн.

Щодо експорту товарів, які мають культурне значення, у цій сфері питання регулює Регламент Ради (ЄЕС) 3911/92 від 9 грудня 1992 р. про експорт товарів, що мають культурну цінність. У Регламенті зазначені певні категорії таких товарів. Особлива увага приділяється археологічним розкопкам, речам, що мають живописну, історичну і релігійну цінність. Для експорту товарів, що мають культурну цінність, потрібна ліцензія на експорт, в якій може бути відмовлено, якщо такі товари підпадають під категорію національних скарбів, врегульованих національним законодавством. Регламент був доповнений такими документами: Регламентом Ради № 2469 від 16.12.1996 р., Регламентом Ради № 974/2001 від 14.05.2001 р., Регламентом Ради № 806/20003 від 14.04.2003 р.

Розглядаючи проблему ввозу-вивозу контрафактних (підробних, сфальсифікованих) товарів, потрібно наголосити, що Регламент Ради ЄС 3295/94 від 22 грудня 1994 р., має за мету зупинити зростання у торгівлі такими товарами шляхом заборони випуску у вільний обіг, експорт, реекспорт та ввіз контрактної та піратської продукції.

2.4. МИТНО-ТАРИФНА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Відповідно до ст. 9 Римського договору, ЄС як такий базується на митному союзі. Це означає, що в межах ЄС застосовується спільний митний тариф та існує спільна економічна політика щодо третіх країн.

Митний союз можна визначити як угоду, згідно з якою торгівля між країнами-членами відбувається вільно, а щодо третіх країн застосовуються відповідна торгова політика і спільний зовнішній митний тариф. Його також називають «спільний зовнішній бар'єр» – це означає, що товари третіх країн, які не є членами ЄС, прирівнюються до товарів, вироблених країнами-членами після того, як вони були ввезені до ЄС.

Єдиний митний тариф було введено з 1 червня 1968 р. Він є спільним для всіх країн-членів ЄС, які не мають права на одностороннє встановлення додаткових тарифів та мита, еквівалентних митним платежам на товари, імпортовані з третіх країн. Головна ідея встановлення єдиного митного тарифу полягає в оптимізації обкладання митом товарів з третіх країн.

Єдиний митний тариф є важливою умовою існування митного союзу. В договорі про заснування ЄЕС міститься вимога про прийняття єдиного митного тарифу країнами ЄС з метою врегулювання відносин торгового характеру з третіми країнами.

Необхідно зазначити, що фундаментом формування єдиного митного тарифу ЄС стали чотири митні тарифи Німеччини, Італії, Франції й країн Бенілюксу.

Основними елементами, які враховувалися при формуванні та встановленні спільного митного тарифу, стали:

- 1) товарна номенклатура;
- 2) митна вартість товарів;
- 3) визначення країни походження товарів.

Спочатку визначення тарифу було пов'язано з деякими труднощами, здебільшого з тих причин, що відрізнялася класифікація товарів у різних країнах. Єдиний тариф, який було складено, містив понад 20 тис. товарних підпозицій, що, відповідно, було дуже незручно. Було прийнято рішення про створення спеціальної групи експертів у галузі митного регулювання, які суттєво скоротили кількість товарних підпозицій. Після цього єдиний митний тариф неодноразово змінювався, його дія продовжувалася до 1 січня 1988 р. Вже у вересні 1987 р. ЄС було ратифіковано Міжнародну конвенцію про гармонізовану систему опису і кодування товарів (ГС). Ця подія прискорила перехід до гармонізованої, уніфікованої системи класифікації товарів, тобто всі товари отримали однакову класифікацію в тарифах держав-учасниць конвенції. Нова номенклатура була сформована Радою з питань митного співробітництва.

Відповідно до цього, було введено поняття комбінованої номенклатури, яка охоплювала: 1) номенклатуру гармонізованої

системи; 2) спеціальні товарні підпозиції, які були встановлені для певної категорії товарів в ЄС; 3) доповнення та попередні положення.

Комбінована номенклатура використовується як Європейським Союзом, так і його торговими партнерами й повністю відповідає тарифним та статистичним вимогам.

Водночас поряд із введенням Комбінованої номенклатури було створено інформаційну базу даних TARIC (інтегрований митний тариф ЄС), який діє з 1 січня 1988 р. Тариф складається приблизно з 10 тис. товарних позицій, які становлять базову номенклатуру товарів для єдиного митного тарифу, і на основі статистики зовнішньої й внутрішньої торгівлі ЄС. Також необхідно зазначити, що тариф будується на комбінованій номенклатурі.

Відповідно до тарифу, кожна товарна позиція відповідає певному восьмизначному коду. Також існує додаткове кодування, яке використовується щодо товарних підпозицій, існування яких спричинене застосуванням певних специфічних тарифних заходів ЄС. У щорічних публікаціях, які друкуються офіційними виданнями Європейського Союзу, визначається розмір інтегрованого тарифу. Що стосується поточних його змін, то вони є доступними для країн-членів, а інформація про це щотижня поширюється в електронному вигляді (електронна версія TARIC2 почала працювати з 1994 р.). Учасники економічних відносин мають змогу робити запити щодо необхідної інформації.

Єдиний митний тариф містить також такі елементи:

- *непреференційні тарифні винятки та пільги;*
- *преференційні тарифні засоби (які узгоджуються з групами третіх країн або щодо певних окремих третіх країн);*

- *преференційні тарифи, які застосовуються в односторонньому порядку щодо певної країни;*
- *окремі засоби, які скасовують повністю певні тарифи;*
- *інші тарифні засоби, передбачені митним законодавством Європейського Союзу.*

Необхідно зазначити, що вирішальну роль при застосуванні єдиного митного тарифу у відносинах з іншими країнами мають міжнародні угоди, насамперед Генеральна угода щодо тарифів і торгівлі (ГАТТ), а також різні тарифні пільги на певні види та категорії товарів з різними державами.

Підсумовуючи все вищезазначене, потрібно наголосити, що використання митного тарифу в практиці ЄС є позитивним, оскільки це дає змогу створювати єдину митну і тарифну політику держав-членів, будувати спільний ринок та захищати економічні інтереси. Єдиний митний тариф слугує тим інструментом, який дає змогу вести спільну торгову політику ЄС. Крім цього, важливим є те, що використання єдиного митного тарифу дає змогу надавати економічну допомогу країнам, які розвиваються.

Так, МК ЄС у ст. 21 розрізняє дві основні характеристики, за якими товарам надається сприятливий тарифний режим: походження товару і його кінцеве призначення. Проте сам Кодекс не дає ні визначення товару, ні його класифікації. Імплементативний кодекс ЄС визначає товар як матеріали та продукти. Детальна регламентація класифікації товарів здійснюється в актах вторинного законодавства ЄС.

Базою для правильного нарахування й стягнення мита та інших обов'язкових платежів є **митна вартість товару**.

Питання обчислення митної вартості товару визначається Митним кодексом й Імплементативним кодексом. У ст. 28 МК

дається чітке визначення митної вартості імпортованого товару: «Иитна вартість імпортованого товару – вартість угоди, тобто ціна, яку фактично сплатили або яка має бути сплачена за товар, під час його продажу для експорту на митну територію ЄС».

Ціною, яку фактично сплатили або яка підлягає сплаті за товар, вважається повна сума оплати, яку здійснив (чи яка підлягає сплаті) покупець на користь продавця за імпортований товар, причому вона включає в себе всі платежі, що є умовою продажу імпортованих товарів, який здійснив покупець як продавцеві безпосередньо, так і третій стороні. Платіж може здійснюватись: а) у вигляді переведення грошей; б) у формі акредитива; в) шляхом передачі цінних паперів у прямій або непрямій формі.

Під час визначення митної вартості товару до фактичної вартості імпортованого товару слід додавати:

- 1) комісійні та брокерські збори, крім комісійних за купівлю;
- 2) вартість контейнерів і упаковки, крім контейнерів, які можуть бути використані повторно та оформлення яких здійснюється окремо від товару;
- 3) вартість, належним чином розподілена, товарів і послуг, які прямо чи опосередковано постачаються покупцем безкоштовно чи за зниженою ціною для використання у зв'язку з виробництвом товару та його продажу для експорту. До таких належать: матеріали, компоненти, частини, що включаються в імпортований товар; інструменти, шаблони і зразки, використані при виробництві імпортованого товару; матеріали, використані під час виробництва імпортованого товару; створення, розробка, дизайн та т. ін., що було здійснено за межами ЄС і є необхідним для виробництва імпортованого товару;

- 4) роялті та ліцензійні збори, пов'язані з оцінюванням товарів, які збираються з покупця прямо чи опосередковано;
- 5) доходи від перепродажу і використання імпортованих товарів, що прямо чи опосередковано надходять до продавця;
- 6) вартість транспортування та страхування імпортованих товарів;
- 7) витрати на завантаження і розвантаження та догляд за товаром, пов'язані з транспортуванням імпортованих товарів до місця призначення на митній території ЄС.

У Митному кодексі ЄС встановлюють також інші методи визначення митної вартості товару, до яких належать:

- 1) метод визначення митної вартості за ціною угоди щодо ідентичних товарів, які продали на експорт;*
- 2) метод визначення митної вартості товару за ціною угоди щодо подібних товарів;*
- 3) метод визначення митної вартості на основі ціни одиниці товару;*
- 4) метод визначення митної вартості товару на основі додавання вартості;*
- 5) резервний метод.*

Кодекс містить перелік тих витрат, які не включаються у митну вартість товару. До них належать:

- витрати на транспортування по митній території ЄС;*
- витрати на монтаж, збір, догляд та технічне обслуговування після імпорту товару;*
- відсотки за фінансовими зобов'язаннями, пов'язаними з купівлею імпортованого товару, незалежно від того, на кого вони були покладені – на продавця чи іншу особу;*

- збори за право на виробництво товару в ЄС;
- комісійні за купівлю;
- збори за імпортом й інші платежі, що збираються в ЄС під час імпорту чи продажу товару.

При використанні методу визначення митної вартості за ціною угоди щодо ідентичних товарів, які продали на експорт, митна вартість товару – це відношення до ціни угоди щодо ідентичних товарів, які продаються на одному комерційному рівні й у тій самій кількості, що і товари, на які визначається вартість. Якщо жоден із зазначених показників не є однаковим, то вартість ідентичних товарів має бути узгоджена відповідно до різниці щодо відповідного комерційного рівня та/або різниці у кількості товару, причому такий спосіб визначення вартості може використовуватися, якщо було доведено, що: а) такий спосіб визначення митної вартості ідентичних товарів є справедливим (необхідним); б) таке узгодження є правильним, незалежно від того, чи призводить це до зростання або зменшення вартості товару.

Крім цього, в разі визначення митної вартості ідентичних товарів на основі цін більше, ніж декілька угод, найнижча ціна має використовуватися для визначення митної вартості імпортованих товарів.

Тарифні пільги (преференції). Законодавство ЄС регламентує як один із пунктів компетенції ЄС так звані привілейовані операції. Тут йдеться про звільнення від митного податку. Рада ЄС кваліфікованою більшістю на пропозицію Комісії у певних випадках звільняє від сплати податків на імпортом й експорт.

По-перше, йдеться про товари, які повертають на митну територію ЄС. Згідно зі ст. 185 МК ЄС, товари ЄС, раніше експортовані (вивезені) з митної території, а потім повернені та

випущені у вільний обіг ЄС протягом трьох років, за зверненням зацікавленої особи звільняються від сплати мита.

По-друге, звільняються від мита випущені у вільний обіг продукти морської промисловості, здобуті в територіальних водах країни, що не є членом ЄС, судном, яке зареєстроване в одній з країн-членів ЄС і ходить під її прапором. Аналогічно вирішується питання з продуктами, отриманими в результаті переробки вищезазначеної продукції морського промислу на борту плаваючих суден-заводів, які приписані до портів країни ЄС та ходять під її прапором.

До товарів непреференційного походження належать товари, що походять з третьої країни чи з ЄС, які не підпадають під преференційний режим. За ст. 23 МК ЄС товар, що походить з певної країни, – це товар, який повністю добули або виробили у цій країні. Згадана вище стаття наводить також перелік товарів, що однозначно визнаються видобутими у цій країні. До них належать:

- мінеральні продукти, що добули на території цієї країни;
- плодові продукти, зібрані на території цієї країни;
- живі тварини, які народилися і були вирощені на території цієї країни; продукти, які походять від вирощених живих тварин на території цієї країни;
- продукти мисливства й рибальства, отримані на території цієї країни;
- морські продукти, отримані за межами територіальних вод цієї країни за допомогою суден, які зареєстровані у цій країні та ходять під її прапором;
- продукти, добуті й вироблені з продуктів, згаданих у попередньому пункті, на судах, які слугують для рибопереробки, за умови, що ці судна зареєстровані та ходять під прапором цієї країни;

- продукти, добуті з морського дна чи шельфу за межами територіальних вод за умови, що країна, яка їх добуває, має виняткове право на розробку цієї частини морського дна чи шельфу;
- промислові відходи чи сміття, зібрані на території цієї країни для переробки у сировинні матеріали;
- товари, вироблені на території цієї країни винятково з продуктів, згаданих у пунктах а) – і) чи з похідних від них на будь-якій стадії виробництва.

Митний кодекс встановлює, що митне законодавство або інше законодавство ЄС, яке регулює окремі сфери, може встановлювати необхідність видання документа, який би засвідчував походження товару, – сертифіката. Імплементацийний кодекс конкретизує поняття універсального сертифіката походження і сертифікат для сільськогосподарської продукції.

Імплементацийний кодекс закріплює умови, яким мають відповідати зазначені вище документи:

1) цей документ має видаватися уповноваженим органом або установою, що була належним чином уповноважена країною видання;

2) у ньому мають міститися всі деталі, необхідні для ідентифікації продукту, для якого видається цей сертифікат. До них належать:

- кількість упаковок, їх вид, знаки маркування та номери, які вони мають;
- вид продукту;
- розміри і нетто-вага продукту, але ці деталі можуть бути замінені іншими;
- ім'я відправника вантажу;

3) він має недвозначно вказувати, що продукт походить з певної країни.

Регламентом ЄС також закріплено поняття регіональної кумуляції, яка за ст. 70 застосовується до трьох окремих регіонів, країни з яких належать до групи Загальної системи преференцій (всього ЄС має шість схем надання преференцій):

1. Асоціація південно-східних азійських держав (АСЕАН).
2. Центральнаамериканський спільний ринок (САСМ).
3. Андська група країн (Південно-азіатська асоціація регіонального співробітництва) та території колишньої Югославії і Македонії.

Доказом походження товарів є сертифікати, причому, залежно від країни походження товарів, вони поділяються на чотири види: сертифікат походження форми А; форма APR, яка стосується товарів, що передаються поштою; сертифікат походження форми EUR 1; сертифікат походження форми EUR 2.

Форми А й APR застосовуються для засвідчення походження товарів з країн, які належать до групи Загальної системи преференцій, обидва зразки EUR – для засвідчення походження товарів з окупованих територій чи з Боснії та Герцеговини, Хорватії, Словенії і території колишньої Югославії та Македонії.

Слід зазначити, що товари, які походять з Сеута і Мелілья (Іспанія), за Імплементативним кодексом належать до товарів, на котрі поширюється преференційний режим.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Контрольні запитання

1. Історія створення Європейського Союзу та країни, що його утворюють.
2. Фінансово-управлінські органи в ЄС.
3. Еволюція митних відносин в Європейському Союзі.
4. Митні процедури при переміщенні товарів між країнами-членами.
5. Митні правила ЄС для третіх країн.
6. Формування галузі митного регулювання в Європейському Союзі.
7. Загальна характеристика джерел митного регулювання ЄС.
8. Митне декларування і митний контроль.

Теми рефератів

1. Митний кодекс ЄС: характеристика основних постулатів.
2. Гармонізація законодавства ЄС та України у сфері митного регулювання.
3. Ретроспектива митних відносин у країнах Європи.
4. Протидія міжнародним шахрайствам: митний аспект.

Література

1. Вишинська Т. Л. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Т. Л. Вишинська, О. В. Генералов, І. М. Севрук // ScienceRise. – 2015. – № 3(3). – С. 41–45.
2. Гуцу С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції / С. Ф. Гуцу // Гуманітарний часопис. – 2013. – № 4. – С. 105–109.

3. Закон України від 16.09.2014 р., № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.

4. Кістанова Я. М. До питання про джерела митного права Європейського Союзу / Я. М. Кістанова // Актуальні проблеми держави і права. – 2014. – Вип. 71. – С. 200–205.

5. Квеліашвілі І. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері / І. Квеліашвілі // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 1. – С. 74–80.

6. Комаров О. В. Удосконалення фіскальної політики в галузі державної митної справи / О. В. Комаров // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2017. – № 4. – С. 62–67. (Серія : «Державне управління»).

7. Крисоватий А. І. Організація митної справи та митної політики в Україні / А. І. Крисоватий, О. Б. Дем'янюк // Митна справа : підруч. / А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк ; [за ред. А. І. Крисоватого]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – С. 63–76.

8. Мельник Т. Нетарифне регулювання у країнах ЄС / Т. Мельник, К. Пугачевська // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 2. – С. 15–27.

9. Митний кодекс Європейської спільноти : спец. вид. – К. : Офіс офіц. публікацій Європ. спільнот, 2006. – 34 с.

10. Офіційний сайт Всесвітньої митної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcoomd.org>.

11. Перепьолкін С. М. Міжнародні митні організації / С. М. Перепьолкін // Митна справа. – 2012. – № 5. – С. 27–33.

12. Стеблянко М. Д. Особливості використання методів нетарифного регулювання ЗЕД у зарубіжних країнах / М. Д. Стеблянко // Вісник Академії митної служби України. – 2013. – № 2. – С. 132–139. – (Серія : Економіка).

13. Хомутенко В. В. Організаційні моделі митно-податкового адміністрування в зарубіжних країнах / В. В. Хомутенко, О. І. Запорожець // Економіст. – 2012. – № 4. – С. 42–45.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ОКРЕМИХ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ

3.1. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МИТНОЇ СИСТЕМИ ПОЛЬЩІ

Польща є членом Європейського Союзу, і саме цей факт визначає специфіку реалізації її митної політики та функціонування митної системи. Тому перш ніж перейти до аналізу митної системи цієї країни, необхідно розглянути загальні напрями митного права ЄС.

Європейське економічне співтовариство засноване на делегуванні країнами-членами частини власного суверенітету наднаціональним структурам. Згідно із засновницькими договорами, митне регулювання є однією з тих сфер, яка потрапила під юрисдикцію інтеграційного об'єднання.

Норми права ЄС регламентують дві головні сфери митного регулювання:

- відносини всередині митного союзу, утвореного країнами-членами;
- відносини, що регулюють товарообмін Євросоюзу з третіми країнами.

Угодою про Європейський Союз встановлено виняткову компетенцію цього інтеграційного об'єднання у сфері митного і зовнішньоторговельного регулювання. Однак в окремих випадках країни-члени мають право приймати власні національні нормативно-правові акти щодо:

- заборони та обмеження імпорту й експорту на основі суспільної моралі та безпеки; захисту здоров'я і життя населення; охорони рослин та тварин; охорони національного історичного, археологічного і художнього надбання; охорони промислової й комерційної власності;
- засобів захисту прав споживачів та охорони навколишнього середовища;
- реалізації прав і обов'язків за угодами країн ЄС з третіми країнами, які були укладені до 1 січня 1958 р., а для нових членів ЄС – до дати їх приєднання до Союзу.

Джерелами митного права ЄС є: установчі договори ЄС; нормативно-правові акти інституцій ЄС; рішення суду; міжнародні договори ЄС та країн-членів.

Основним нормативно-правовим актом у галузі митної справи Європейського Союзу є Митний кодекс ЄС.

Митний кодекс встановлює загальні правила і процедури, які застосовуються до товарів, що ввозяться та вивозяться з митної території ЄС. Митний кодекс створений для зведення всього чинного митного законодавства в єдиний комплекс і має юридичну силу на всій митній території ЄС. Заснований на концепції внутрішнього ринку, Кодекс містить загальні правила й процедури, що забезпечують застосування тарифів та інших засобів митно-тарифного регулювання, прийнятих на рівні ЄС, а також для здійснення торгівлі між ЄС й іншими державами за межами митної території Євросоюзу.

Після вступу *Польщі* до ЄС (1 травня 2004 р.) митна політика була передана на рівень наднаціональної компетенції, а відповідно, зник її національний характер, і було створено реформовану державну митну систему.

Напрямок змін у митній політиці Польщі визначався пристосуванням до принципу вільного та необмеженого товарообміну в Євросоюзі, що є однією із засад його існування. Основу вільного товарообміну становлять три найголовніші елементи:

- усунення тарифного бар'єра (утворення митного союзу між країнами-членами);
- усунення фіскальних обмежень;
- усунення нетарифних обмежень (кількісних і якісних).

Рамковим документом, який регулював процес інтеграції Польщі до ЄС, була Угода про асоціацію (Європейська угода), де зазначалася можливість повноправного членства за умови виконання поставлених вимог.

З приєднанням до ЄС Польща відмовилася від права на незалежне встановлення митних ставок у торговельних оборотах з іншими країнами, а також приєдналася до спільної митної зони. У митній сфері найголовнішим було скасування нетарифного обмеження (уніфікація процесу сертифікації, стандартизації, а також процедурних оплат за виконання митної діяльності) [5].

Простежимо процес інтеграції митної політики Польщі до умов Європейського Союзу.

Загалом митну політику Польщі можна охарактеризувати як «поміркований протекціонізм». На початку 90-х рр. ХХ ст. Польщею було встановлено високі ставки мита на продукцію промислового виробництва та сільського господарства для забезпечення підтримки власного товаровиробника. Із 1995 р. Польща є членом СОТ, і митна політика країни формується відповідно до вимог цієї організації. Так, до 2000 р. ставки мита на промислову продукцію були знижені в середньому на 40%, а на сільськогосподарську – на 36%.

Зі вступом Польщі до Європейського Союзу вона втратила право самостійно визначати митну політику та встановлювати митні тарифи, а значна частка зібраних митних платежів перераховується до бюджету ЄС. Найбільших втрат від приєднання Польщі до ЄС зазнали підприємства легкої й харчової промисловості, оскільки нові ставки мита на їх продукцію були нижчими на 6% від тих, які діяли до вступу. Це стало фактором значного зростання імпорту взуття і текстильної продукції з Китаю, а також продуктів харчової промисловості з країн Східної Європи. Значна лібералізація імпорту призвела до від'ємного сальдо торговельного балансу – 3 млрд. дол. США у торгівлі товарами 4 млрд. дол. США разом із послугами у 2005 р.

З метою зменшення втрат від лібералізації ставок мита Польща отримала від Європейського Союзу ряд преференцій, а саме: 1) право пільгового оподаткування сектору житлового будівництва; 2) встановлення грошової компенсації сільськогосподарським виробникам у відсотковому вираженні до середнього рівня дотацій, які надавалися представникам аграрної сфери об'єднаної Європи (у перший рік членства в ЄС вони становили 55%, у другий – 60%, у третій – 65%). Необхідність надання преференцій саме сектору сільськогосподарського виробництва зумовлювалася низьким рівнем його розвитку, а отже – неконкурентоспроможністю на ринку ЄС. Також у діючому митному тарифі Польщі визначено преференції, які захищають галузі автомобілебудування і нафтопереробки. Ставки імпорتنих мит на автомобілі та низку нафтопродуктів з країн, яким Польща надала режим найбільшого сприяння, залишаються на достатньо високому рівні.

Важливим кроком у підготовці Польщі до вступу в ЄС стало ухвалення Митного кодексу (1 січня 1998 р.), що базувався на Митному кодексі Європейського Союзу і, з одного боку, спрощував

митні процедури, а з іншого – зобов'язував ефективніше проводити контроль над товарообігом у ЗЕД. Це дало змогу зберегти рівновагу між спрощеннями митних процедур та контрольними функціями митної адміністрації. У 2001 р. до Митного кодексу Польщі були внесені зміни, спрямовані на подальшу гармонізацію митного законодавства з ЄС, а 30 квітня 2004 р. він втратив чинність у зв'язку з набуттям законної сили Митного кодексу ЄС.

Протягом 2002–2004 рр. відбувалися суттєві зміни в організації й компетенції митної адміністрації Польщі. З 1 вересня 2003 р. набув чинності Закон «Про утворення воєводських колегій казначейства» від 27 червня 2003 р., а також Закон про зміну деяких законів, що регулювали завдання і функції державних органів та організацію структурних одиниць, які підпорядковувались Міністерству фінансів. Цей закон вирішальним чином окреслив майбутнє митної служби і став третім та останнім елементом перебудови фіскального апарату, до якого, крім податкової адміністрації й держказначейства, належить також митна служба.

Перебудова митної служби Польщі відбувалася у кілька етапів.

Перший етап полягав у ліквідації урядової адміністрації – голови Головного митного управління і відділу, який його обслуговував. У результаті цієї зміни зміцнилися позиції регіональних митних адміністрацій, які отримали нові завдання й функції, зокрема право на провадження справ, пов'язаних з порушенням митних правил. Завершення децентралізації управління було неможливе без нового територіального органу митної адміністрації, в тому числі начальника митного управління. Ці територіальні органи виникли на базі 17 митниць та відділів, які входили до їх складу. З метою наближення митної номенклатури до податкової на базі 17 митних управлінь додатково створено 17 митниць.

Другий етап перебудови митної служби привів до ліквідації посади головного митного інспектора. У зв'язку з цим ліквідовано Генеральний митний інспекторат, а також його територіальні відділення, наприклад, регіональні митні інспекторати. У результаті під ліквідацію підпала ціла митна інспекція.

Значних змін зазнали завдання і функції митної служби, що відобразилося на її організаційній структурі (рис. 3.1).

Після вступу Польщі до ЄС функціонують 14 митниць, 52 митних управління та 175 митних відділів (з них 55 – прикордонні відділи).

Організаційно-структурні зміни полягали у зменшенні кількості митних управлінь і митних відділів, що привело до змін у штатному складі митних постів. Наслідком ліквідації митних кордонів між Польщею та ЄС була ліквідація митних постів на заході й півдні Польщі.

Основна функція митної служби Польщі – фіскальна.

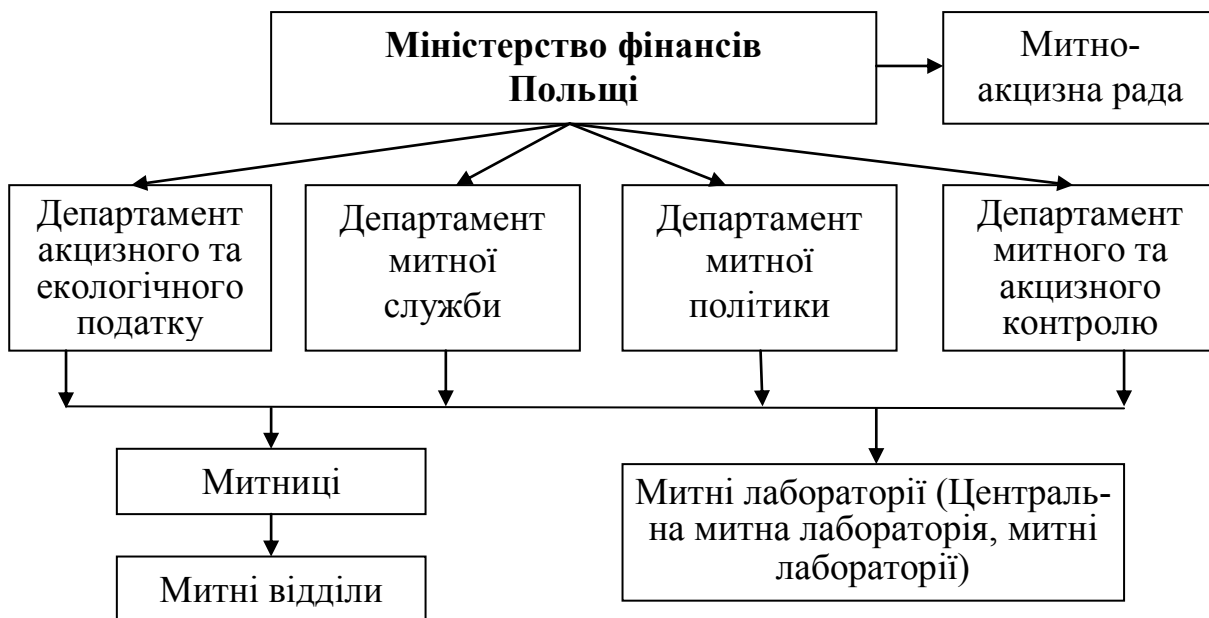
Загалом митна служба Польщі здійснює регулювання у сфері:

– заходів державної митної політики щодо регулювання цілей і обсягів міжнародної торгівлі (моніторинг виконання митних квот тощо);

– дотримання національних та міжнародних митних правил щодо заборони обмежень у міжнародній торгівлі, підписаних Польщею двосторонніх і багатосторонніх угод з питань митної справи;

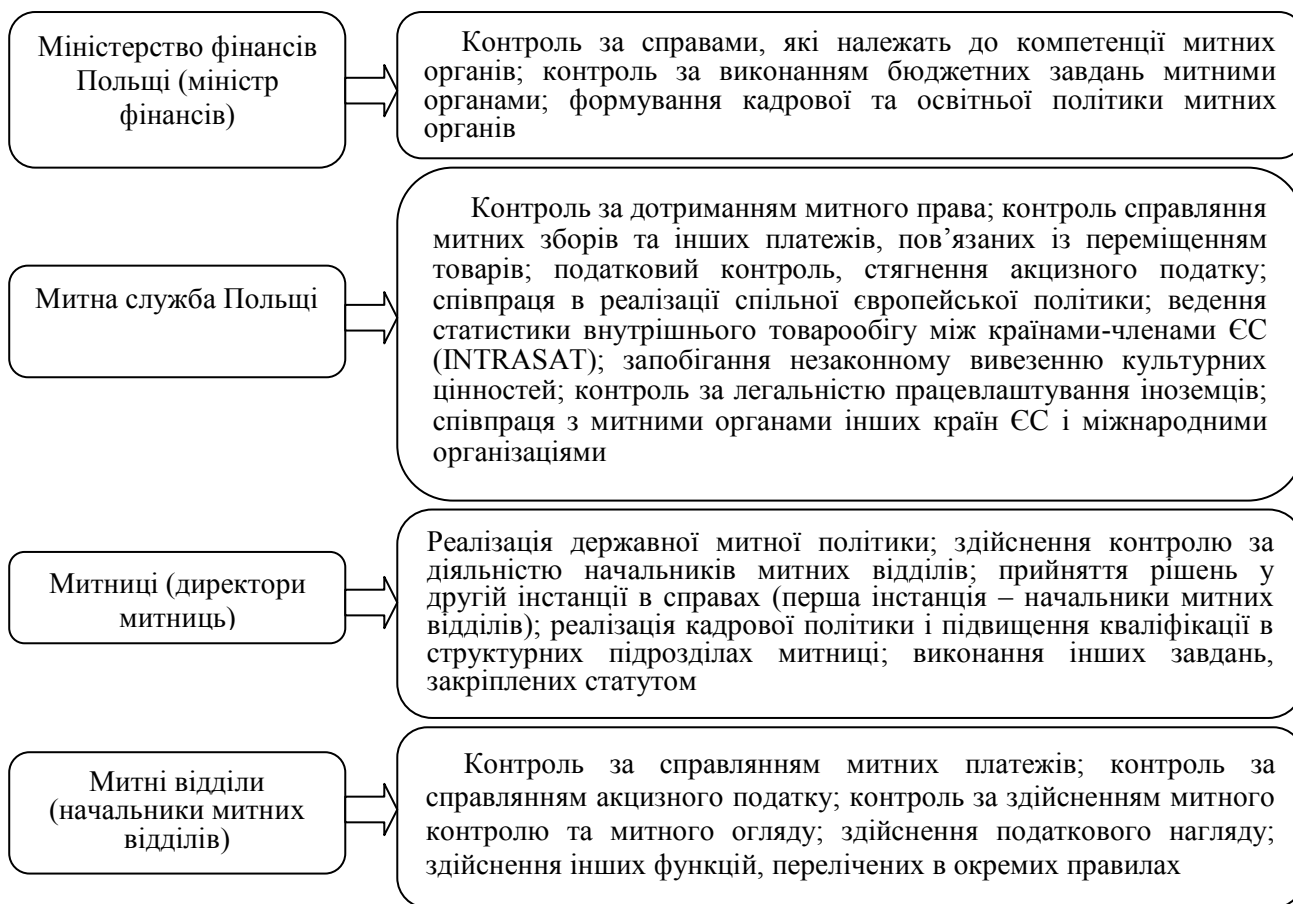
– контролю за іноземною валютою.

Слід зауважити, що польська митна служба приносить близько 41% доходів до місцевих бюджетів. Це доходи від збирання акцизу з імпортованих та внутрішніх товарів, імпортованого мита. До бюджету ЄС перераховується 75% імпортованих податків.

Рис. 3.1. Організаційна структура митної служби Польщі

Нині в Польщі діє чотирирівнева система управління митною справою з чітким розподілом компетенції між її рівнями (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Розподіл повноважень між рівнями управління митною справою в Польщі

На сьогодні закінчено розбудову *системи управління ризиками в митній службі*, яка є основою її ефективної діяльності. Розвиток інформаційних систем і обмін інформацією перед прибуттям товару зробили можливим ефективний аналіз ризиків та полегшили розпізнавання легального товарообігу, який здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності, й товарообігу, який може містити небезпеку або загрожувати національній безпеці. Інформація, що аналізується перед прибуттям і контролем товару, дає змогу краще розпізнавати можливі загрози та приймати рішення про збільшення або зменшення кількості митних процедур, що приводить до економії коштів і часу оформлення товару.

Митні органи отримали право організовувати й реалізувати оперативно-пошукову діяльність, пов'язану з:

- отриманням, нагромадженням, обробкою і перевіркою інформації, що стосується зовнішньоторговельного товарообігу;
- можливістю секретного спостереження;
- використанням допомоги осіб, не задіяних у митній службі, а також правом на застосування засобів безпосереднього примусу у формі застосування фізичної сили та індивідуальних технічних і хімічних засобів або засобів, призначених для обеззброєння та конвоювання осіб.

На сьогодні Польська митна адміністрація здійснює значні інвестиції в *інформаційну інфраструктуру*, приводячи свою діяльність до стандартів ЄС. Польська інформаційна система належить до найсучасніших в Європі й забезпечує всі необхідні технічні можливості для електронного митного оформлення. Інформаційне середовище митної служби потребує постійного розвитку інструментів, інформаційних технологій і техніки для виконання її

завдань. Це має бути основою скорочення бюрократії, спрощення обслуговування та впровадження більш точного аналізу ризиків для контролю товарообігу в ЗЕД і підакцизних товарів.

Проблема розвитку інформаційної інфраструктури – відсутність спільних вимог ЄС щодо формату даних. З цієї ж причини важко здійснювати електронну комунікацію між митними службами, що ускладнює моніторинг товарообігу в кількох країнах-членах ЄС, коли товар потрапив в обіг в одній країні, а транспортується до іншої. Для цього слід розробити інтеропераційну інформаційну систему.

У зв'язку зі вступом Польщі до ЄС в митній адміністрації запроваджено інформаційну систему, яка вдосконалила обслуговування підприємців та самої митної адміністрації й слугує засобом обміну даними з митною системою Європейської Комісії та інших країн-членів.

Отже, основними тенденціями реформування митної системи можна назвати спрощення організаційної структури та зменшення кількості структурних підрозділів при одночасному розширенні функцій та завдань, чіткий розподіл повноважень і відповідальності між управлінськими рівнями й значне скорочення кількості митників.

3.2. МИТНА СИСТЕМА І МИТНІ ПРАВИЛА БІЛОРУСІ

У Білорусі реалізується єдина митна політика, яка становить невід'ємну частину внутрішньої та зовнішньої політики держави. Метою митної політики є забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю, участь у реалізації торгово-політичних завдань із захисту білоруського ринку, стимулювання розвитку національної економіки, сприяння в

проведенні структурної перебудови й інших завдань економічної політики Білорусі, а також інші цілі, які визначаються Президентом, Парламентом та Урядом цієї країни. Республіканським органом державного управління, який здійснює безпосереднє керівництво митною справою, виступає Державний митний комітет Білорусі, який забезпечує реалізацію з митною метою завдань у митній сфері й єдине застосування митного законодавства на території цієї країни. Територія Білорусі формує єдину митну територію держави. Межі митної території є митним кордоном, який збігається з Державним кордоном Білорусі.

Згідно з Митним кодексом, до митних органів держави належать **Державний митний комітет Білорусі та митниці**. Митні органи входять до системи правоохоронних органів країни і беруть свій початок у 1991 р. До 1991 р. на території цієї країни діяло 4 митниці, штатна чисельність працівників на яких налічувала близько 1500 осіб.

У 1992 р. було ухвалено Закон «Про основи організації митної служби Республіки Білорусь», в якому визначено основні правові та організаційні аспекти митної справи в державі й окреслено завдання митної служби, спрямовані на захист економічних інтересів цієї країни. У 1993 р. було введено у дію Митний кодекс, який оновлювався у 1998 р. і 2007 р. В останній редакції Митного кодексу враховувалися принципи регулювання зовнішньоекономічної діяльності Всесвітньої митної організації та механізми митного регулювання, передбачені Кіотською конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур.

До посадових осіб митних органів належать працівники, які займають штатні посади в митних органах, мають персональні звання та від імені держави забезпечують виконання митними органами зобов'язань держави у сфері митної справи. Право вступу на митну службу мають громадяни цієї країни, *які досягли 18 річного віку,*

володіють державними мовами і відповідають вимогам, встановленим законами та актами Президента Білорусі. Посадові особи митних органів і установ, які підпорядковані Митному комітету Білорусі та яким присвоюються спеціальні звання, належать до державних службовців.

Персональні звання, порядок їх присвоєння і категорія працівників установ, підпорядкованих Державному митному комітету, яким присвоюються персональні звання, визначає Президент Білорусі. Для посадових осіб митних органів та підпорядкованих Митному комітету установ, яким присвоюються персональні звання, встановлюється носіння персональної форми. Форма одягу затверджується Президентом, а правила її носіння – Державним митним комітетом. Формений одяг видається безкоштовно.

Основними завданнями, що ставляться перед Державним митним комітетом Білорусі є такі:

- проведення державної митної політики, здійснення регулювання й управління у сфері митної справи і координація в цій сфері діяльності інших республіканських органів державного управління та інших організацій;
- забезпечення в межах своєї компетенції економічної безпеки Білорусі, захист її економічних інтересів;
- розробка і застосування засобів митного регулювання торгово-економічних відносин держави;
- організація та вдосконалення митного контролю і митного оформлення, створення умов, що сприяють прискоренню товарообороту, розвитку зовнішньоекономічної діяльності організацій та громадян, забезпечення реалізації цих заходів;

- попередження і запобігання контрабанді, інших злочинів та адміністративних правопорушень у сфері митної справи;
- забезпечення виконання міжнародних зобов'язань держави у сфері митної справи.

Структуру митних органів Білорусі наведено на рис. 3.3. Як бачимо, до складу митної служби входять: Державний митний комітет Білорусі, одна центральна митниця (Мінська), дві регіональні митниці (Мінська і Гродненська) та шість митниць (Брестська, Вітебська, Гомельська, Могилевська, Ошмянська і «Мінськ-2»). Митниці безпосередньо здійснюють державний митний контроль на території закріплених за ними зон оперативної відповідальності.

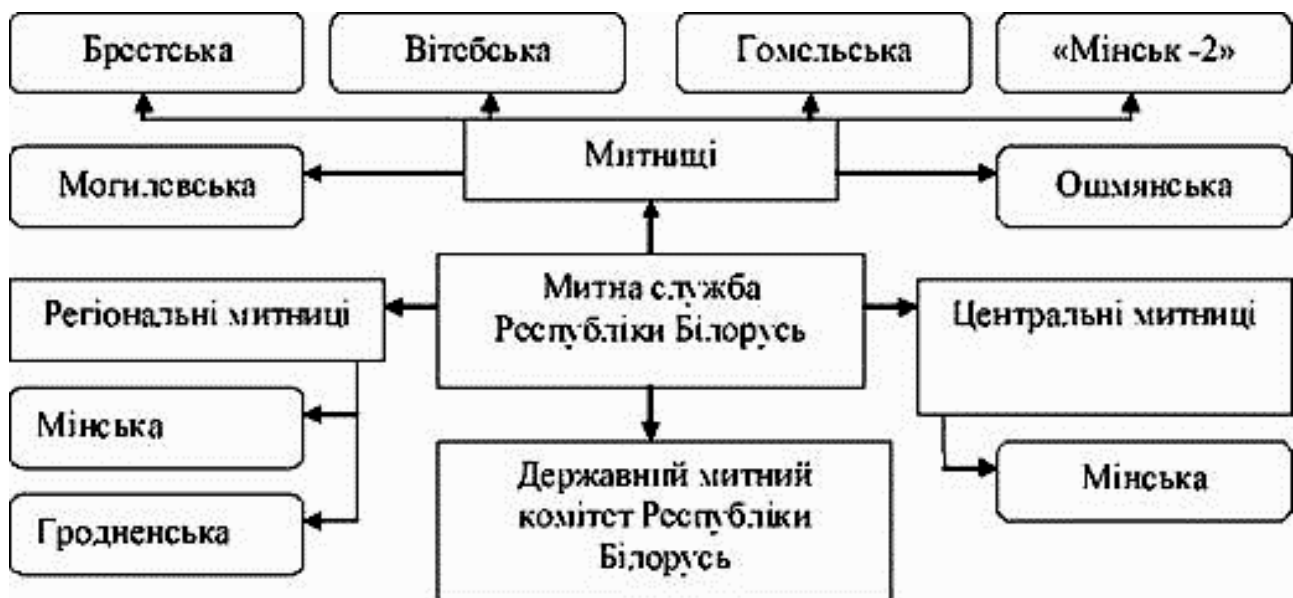

Рис. 3.3. Структура митної служби Білорусі

Основні функції митних органів Білорусі визначено у ст. 313

Митного кодексу цієї країни. До них зараховано такі:

- здійснюють митне оформлення та митний контроль, створюють умови, сприятливі для пришвидшення товарообороту через митний кордон;
- утримують митні платежі, контролюють правильність їх нарахування і своєчасність сплати, застосовують заходи з примусового стягнення митних платежів;
- забезпечують дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон;
- здійснюють контроль за дотриманням заборон та обмежень на ввіз товарів у країну й їх вивіз з країни, встановлених законодавством чи міжнародними договорами Білорусі за умовами економічного чи неекономічного характеру;
- забезпечують захист прав інтелектуальної власності;
- ведуть боротьбу з контрабандою та іншими злочинами, адміністративними правопорушеннями, провадження за якими належить до компетенції митних органів, перешкоджають незаконному обороту через митний кордон наркотичних засобів, зброї, культурних цінностей, радіоактивних речовин, тварин і рослин, що перебувають під загрозою знищення, об'єктів інтелектуальної власності, інших товарів, а також сприяють боротьбі з міжнародним тероризмом;
- в межах своєї компетенції здійснюють податковий, валютний, експортний та інші види контролю, право на здійснення яких або участь у здійсненні яких надано митним органам законодавчо;
- ведуть митну статистику зовнішньої торгівлі Білорусі й спеціальну митну статистику;

- забезпечують виконання міжнародних зобов'язань Білорусі щодо митної справи, здійснюють співробітництво з митними і компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями, що займаються питаннями митної справи;
- провадять інформування та консультування з питань митного регулювання й інших питань, що входять до компетенції митних органів, надають у встановленому порядку інформацію з митних питань;
- здійснюють підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації посадових осіб митних органів;
- проводять науково-дослідні роботи у сфері митної справи.

До структури Державного митного комітету Білорусі входять 11 управлінь, 1 самостійний відділ і 1 група: Управління організації митного контролю, Управління організації боротьби з контрабандою та адміністративними митними правопорушеннями, Управління розвитку митної інфраструктури, Управління інформаційних технологій, митної статистики й аналізу, Управління організаційно-кадрової та ідеологічної роботи, Фінансово-економічне управління, Управління тарифного регулювання і митних платежів, Правове управління, Управління власної безпеки, Управління організації постмитного контролю, Контрольно-ревізійний відділ, Організаційно-аналітичне управління та Група із захисту державних секретів.

Державний митний комітет Білорусі адмініструє митні платежі, до яких зараховано: ввізне мито, вивізне мито, спеціальне мито, антидемпінгове мито, компенсаційне мито; податок на додану вартість, що утримується при ввезенні товарів на митну територію; акцизи, що утримуються при ввезенні товарів на митну територію; митні збори.

Відповідно до законодавства Білорусі, Державний митний комітет є органом влади, що відповідає за організацію боротьби з контрабандою й адміністративними митними правопорушеннями. До компетенції митних органів зараховано проведення дізнання у справах про контрабанду та ухилення від сплати митних платежів. Митні органи Білорусі здійснюють оперативно-розшукову діяльність з метою виявлення осіб, які готують, здійснюють або вже здійснили злочини, провадження за зараховано до компетенції митної служби.

Правила проходження митного контролю Білорусі

Основним документом, що регулює питання переміщення товарів для особистого користування, є Угода про порядок переміщення фізичними особами товарів для особистого користування через митний кордон Митного союзу та здійснення митних операцій, пов'язаних з їх випуском, розроблена в рамках реалізації положень глави 49 Митного кодексу Митного союзу.

Угода застосовується з 6 липня 2010 р.

При переміщенні через митний кордон Білорусі товарів для особистого користування необхідно:

1) заповнити пасажирську митну декларацію у разі, якщо є товари, які підлягають декларуванню;

2) надати митному органу документи, на підставі котрих заповнено пасажирську митну декларацію, в тому числі ті, які підтверджують сплату митних платежів або забезпечення сплати митних зборів, податків;

3) пред'явити декларовані товари на вимогу посадової особи митного органу;

4) у разі необхідності сплатити належні митні платежі або забезпечити сплату митних зборів, податків.

При проходженні через митний кордон Білорусі митному декларуванню підлягають (заповнюється пасажирська митна декларація):

1) товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 1500 євро і (або) загальна вага яких перевищує 50 кг;

2) грошові кошти (банкноти, казначейські білети, монети) і (або) дорожні чеки на загальну суму, що перевищує еквівалент 10 000 дол. США;

3) грошові інструменти (векселі, банківські чеки, цінні папери);

4) дорогоцінні метали: ті, які ввозяться тимчасово, та вивозяться (за винятком ювелірних виробів, що вивозяться тимчасово);

5) коштовне каміння;

6) культурні цінності;

7) державні нагороди, які вивозяться;

8) тварини і рослини, що знаходяться під загрозою зникнення, їх частини, а також отримана з них продукція;

9) зброя та боєприпаси;

10) алкогольні напої в кількості, що перевищує 3 л;

11) наркотичні засоби та психотропні речовини у вигляді лікарських засобів за медичними показаннями за наявності відповідних документів;

12) радіоелектронні засоби і (або) високочастотні пристрої цивільного призначення, в тому числі ті, які вбудовані або входять до складу інших товарів;

13) товари для особистого користування, що ввозяться в супроводжуваному багажі, якщо фізична особа, яка їх переміщує, має несупроводжуваний багаж;

14) інші товари, визначені митним законодавством Білорусі.

Норма безмитного ввезення особистого майна, що ввозиться в супроводжуваному й несупроводжуваному багажах, становить у

вартісному вираженні 1500 євро (для авіатранспорту – 10000 євро), а у ваговому – 50 кг. Визначення призначення товарів здійснюється митним органом на основі заяви фізичної особи, характеру та кількості товарів, а також частоти переміщення особи і (або) товарів через митний кордон Митного союзу.

До зазначених норм безмитного ввезення, відповідно до Угоди, входять такі:

- алкогольні напої й пиво в кількості до 3 л,*
- 200 сигарет або 50 сигар (сигарил), 250 г тютюну або зазначені вироби в асортименті загальною вагою не більше 250 г.*

При цьому ввезення алкогольних напоїв, пива, тютюну та тютюнових виробів може здійснюватися тільки фізичними особами, які досягли 18-річного віку. Якщо ж кількість ввезених алкогольних напоїв і пива перевищить 3 л, то необхідно буде сплатити митні платежі за єдиною ставкою 10 євро за 1 л, а ввезення більше 5 л взагалі заборонено.

Аналогічна заборона поширюється також на тютюн та тютюнові вироби, що ввозяться в кількості, яка перевищує вищезгадане.

3.3. МИТНА ПОЛІТИКА ГРУЗІЇ

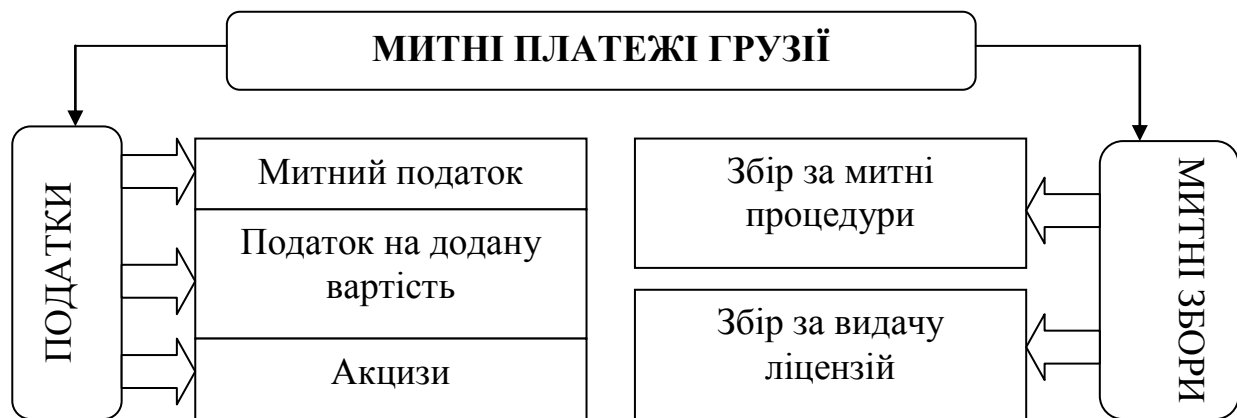
У Грузії здійснюється єдина митна політика, яка є невід’ємною складовою внутрішньої й зовнішньої економічної політики держави, визначеної Парламентом. До завдань митної політики Грузії належать: захист економічного суверенітету та економічної безпеки держави, стимулювання розвитку економіки, захист внутрішнього ринку й ін. Правовим і організаційним підґрунтям реалізації митної політики є Митний кодекс Грузії, який встановлює права та обов’язки

митних й інших органів державної влади, фізичних і юридичних осіб у процесі регулювання та здійснення зовнішньоекономічної діяльності. На сьогодні митна політика Грузії розвивається у напрямку активної міжнародної співпраці й гармонізації та уніфікації з міжнародними правовими нормами і практикою.

Так у Грузії митну справу здійснює Митний департамент, що має статус правоохоронного органу. Митний департамент складається з центрального апарату, митних управлінь Аджарської та Абхазької автономних республік, регіональних митниць, митних постів і митних пунктів пропуску. З метою здійснення експертизи й інших видів дослідження товарів Митний департамент може створювати митні лабораторії, науково-дослідні, навчальні заклади та інші установи.

Позитивним аспектом, на нашу думку, можна вважати те, що у Грузії митна служба не є фіскальним органом й адмініструє ввізне мито, згідно із загальними директивами Міністерства економічного розвитку. Зважаючи на це, Міністерство фінансів Грузії не встановлює митним органам планових показників щодо надходжень митних платежів до бюджету. Основна функція митних органів – це не фіскальна, а регулююча, що передбачає контроль за структурою внутрішнього товарного ринку і використання інструментів протекціонізму в інтересах національних товаровиробників.

Перелік митних податків та зборів, що застосовуються у Грузії, подано на рис. При виході товарів і транспортних засобів з-під митного контролю вони підлягають оподаткуванню митом, податком на додану вартість й акцизами, відповідно до Податкового кодексу Грузії.

Рис. 3.4. Склад митних платежів Грузії

Законодавством Грузії передбачено лише три ставки ввізного мита – 0%, 5% та 12%. Перелік товарів, що стосується кожної з трьох тарифних категорій, визначає Міністерство економічного розвитку. Така система тарифікації дає змогу скоротити випадки порушення митного законодавства і заниження митної вартості.

У Грузії максимально спрощено митні процедури й формальності. Так, за даними «Enterprise Surveys», Грузія перебуває на першому місці серед країн Східної Європи та Центральної Азії за часом, який затрачається на вирішення й узгодження спірних питань з регулюючими державними органами. У цій країні діє система автоматичної обробки декларацій «ASYCUDA», згідно з якою передбачаються такі режими пропуску вантажів:

- «червоний коридор» (фізичний контроль);
- «жовтий коридор» (документальний контроль);
- «зелений коридор» (пропуск без контролю);
- «синій коридор» (пропуск без контролю – передбачається пост-аудит).

Варто зауважити, що суттєвим кроком у реформуванні митної системи Грузії стало ухвалення у 2006 р. Закону, який регулює

митно-тарифну діяльність у державі. В результаті ухвалення Закону відбулися певні зміни (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні результати реформування митної системи Грузії

№	Реформаторський захід	Наслідки та результати
1.	Об'єднання митної та податкової служб	Зменшення кількості контролюючих органів, оптимізація державних видатків на їх утримання
2.	Спрощення усіх митних документів і скорочення їх кількості	Для оформлення експортних операцій кількість необхідних документів скоротилася з 52 до 4, а імпорتنих – з 54 до 5 документів
3.	Запровадження єдиних правил та строків видачі митних документів за принципом «єдиного вікна»	Видача дозволів на здійснення певних видів діяльності (операцій) має бути здійснена протягом 20 днів, видача ліцензій – протягом 30 днів з моменту отримання запиту
4.	Автоматизація окремих митних процедур	Он-лайн-декларування та розмитнення поштових посилок; інформування з використанням SMS імпортерів про поточний стан вантажу на кожному етапі митного очищення й ін.
5.	Запровадження автоматизованої системи обробки митних даних «ASYCUDA WORLD»	Розроблена «UNCTAD» і використовується у більш ніж 80 країнах світу в сфері покращення організації та здійснення митних процедур
6.	Відміна квот на імпорт і експорт	Збільшення експортно-імпорتنих потоків і як наслідок – покращення рівня задоволення дохідної частини бюджету
7.	Лібералізація правил імпорту лікарських препаратів	Підвищення конкурентоспроможності галузі, розгалуження та диверсифікація якісних лікарських препаратів

Для прикладу, процес митного оформлення на митно-пропускних пунктах за умови попереднього електронного

декларування товарів у разі застосування стандартних митних процедур займає в середньому 15 хв., у разі «червоного коридору» – в середньому 45 хв., у разі «зеленого коридору» – в середньому 5 хвилин.

Митні правила Грузії

Ввезення іноземної валюти не обмежене, національної – не більше 25 тис. ларі. При ввезенні ларі у країну в розмірі, який перевищує вказану межу, необхідно мати документи, що вказують походження валюти. Дозволений вивіз раніше ввезеної іноземної валюти протягом року з дати в'їзду, національної – не більше 3 тис. ларі.

Дозволяється вивозити за межі країни не більше 4 примірників банкнот кожного з номіналів ларі, для вивозу більшої суми необхідно мати дозвіл Національного банку Грузії.

Безмитно ввозяться заявлені у митній декларації коштовності, предмети і товари в кількості, що не перевищує потреби особистого користування, а також:

- до 200 сигарет;
- до 3 л вина або до 10 л пива;
- предмети особистого користування, що не перевищують вагу 100 кг.

Заборонено ввезення зброї та вибухових речовин, наркотиків і наркотичних медичних препаратів, літератури, що ганьбить державний лад, всіх видів порнографії, а також деяких видів відеопродукції. Безперешкодно вивозяться коштовності, задекларовані при в'їзді у країну. Заборонено вивезення предметів, що становлять історичну й культурну цінність.

Варто зауважити, що уряд Грузії в односторонньому порядку відкриває свою країну для зовнішньоторговельних відносин, не чекаючи на підписання двосторонніх та багатосторонніх міжнародних угод.

Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати відкриті й недискримінаційні торговельні відносини Грузії з країнами світу. Вільна торгівля здійснюється на основі низьких митних тарифів або взагалі без їх застосування і відмови від нетарифного регулювання ЗЕД. Митні процедури щодо імпорту й експорту максимально спрощені та реалізуються з мінімуму затрат коштів і часу.

3.4. МИТНА ПОЛІТИКА БОЛГАРІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Адаптація зовнішніх економічних зв'язків Болгарії до умов єдиного європейського ринку значною мірою усталилася ще до вступу країни в ЄС, і економічні суб'єкти Болгарії діяли на ринку ЄС за загальними з повноправними членами правилами. Після вступу в ЄС у Болгарії застосовувалися вже повною мірою нетарифні інструменти, що регулюють торгівлю між членами ЄС: квотування (перш за все, сільськогосподарського експорту), ліцензування, митний контроль з функціями статистичного обліку та нагляду за дотриманням квот і наявністю ліцензій при перетині товарами національних кордонів. Крім безперечних переваг вільного руху товарів, капіталів та робочої сили в межах ЄС, поширення правил ЄС на зовнішньоекономічну діяльність Болгарії мало для неї також певні негативи. Так, зменшились доходи до її бюджету: бюджет втратив частину надходжень від ПДВ; митні збори від торгівлі Болгарії з третіми країнами стали надходити до казни ЄС.

Державні кордони Болгарії з Туреччиною, Македонією й Сербією стали зовнішніми кордонами ЄС, що потребувало оснащення митних пунктів за його стандартами сучасним обладнанням митного

контролю і використання інтегрованих інформаційних систем. За два роки для фінансування витрат на цей проект Болгарії виділили кошти за програмою «PHARE». Візовий режим з цими країнами значно скоротив обсяги «валізового туризму».

Зміни у митному режимі визначили нові межі преференційної торгівлі. У список преференційних партнерів Болгарії як члена ЄС входять: країни ЄАВТ, Туреччина, Ізраїль, Молдова, Албанія, Хорватія, Македонія, Сербія, Боснія та Герцеговина й Чорногорія. Новими преференційними партнерами Болгарії за угодами про вільну торгівлю з ЄС стали середземноморські країни (Алжир, Єгипет, Йорданія, Ліван, Марокко, Сирія, Туніс), ПАР, Чилі та Мексика [7].

Основним законодавчим актом Болгарії з митної справи є Закон «Про митницю». Цей Закон визначає структуру й організацію митної адміністрації та встановлює функції інших митних установ. Закон «Про митницю» містить 9 частин, 32 глави і 240 параграфів. Цей Закон ухвалений 06.02.98 р. та вступив у дію з 1 січня 1999 р. Згідно з його загальними положеннями, визначено таке:

- функція митних органів передбачає здійснення ними на митній території країни митного огляду і контролю за імпорними, експортними, транзитними й бартерними операціями, що здійснюються через кордон Болгарії, стягнення митних зборів та накладення адміністративних штрафів.

Митний нагляд є сукупністю дій митних органів, що спрямовані на забезпечення дотримання митного законодавства й інші заходи щодо торгівлі під митним наглядом.

Митний контроль – це виконання митними органами спеціальних дій, пов'язаних з оглядом товарів, транспортних засобів, багажу та інших предметів, перевіркою товаросупровідних, бухгалтерських й інших документів, які представляються фізичними і юридичними особами при переміщенні через державний кордон, а

також дії, що забезпечують дотримання митного законодавства та додержання інших засад, які застосовуються до товарів, що перебувають під митним наглядом, і стягнення митних платежів та зборів;

- особи, як і товари, що переміщуються через державний кордон через прикордонний контрольно-пропускний пункт, підлягають митному нагляду та контролю, який здійснюється у визначеному для цієї мети місці, проходять митний огляд і контроль згідно з Порядком, визначеним у збірнику правил, застосованих до цього Закону;

- всі особи повинні негайно повідомляти митні органи про власні, знайдені чи затримані товари, включно з транспортними засобами, які переміщені в контрабандний спосіб та за які передбачені, але не сплачені митні збори й інші платежі.

Власник переміщуваного, виявленого чи затримуваного товару, а також транспортного засобу, незалежно від того, чи він є нерезидентом, резидентом чи особою без громадянства, у шести-місячний термін з дня поставленого під митний контроль товару повинен сплатити всі належні платежі, щоб вільно використовувати його.

Затримані та виявлені товари, включно з транспортними засобами, вважаються залишеними на користь держави, якщо:

- 1) їх власник є іноземною особою, резидентом чи особою без громадянства і термін їх перебування під митним контролем перевищує шість місяців;

- 2) їх власник є резидентом чи особою без громадянства та не з'явився у тримісячний термін з дня вручення митними установами повідомлення про закінчення терміну перебування товару під митним контролем;

- всі особи, включно з державними органами, в рамках своєї компетентності сприяють митним органам у виконанні їх функцій.

Ніхто не має права розпоряджатись товарами, що перебувають під митним контролем, без відома і дозволу митних органів;

- всі особи, які здійснюють операції з ввезення, вивезення й транзиту товарів, на вимогу митних органів повинні представляти для митного контролю достовірну інформацію та документацію щодо конкретної операції у визначений термін.

У Болгарії за пропозицією міністра фінансів Рада Міністрів може передавати митні функції також іншим органам. Міністерство фінансів з відома Міністерства зовнішньої торгівлі визначає список предметів для особистого споживання, звільнених від митних формальностей, з відома Міністерства зовнішньої торгівлі – список товарів, що підлягають декларуванню, кількісні й вартісні обмеження. Міністр фінансів має право звільняти від митних зборів соціально незахищених, інвалідів та інші категорії осіб, якщо товари призначені для особистого користування, а також деякі організації повністю або частково (ст. 29–31 Митного кодексу Болгарії).

Загальне керівництво і контроль здійснює Міністерство фінансів. Цим міністерством призначається начальник Головного управління митниці, створюються, реорганізуються та ліквідовуються митні установи, визначаються райони, підпорядковані митним установам, та встановлюються чисельність і розмір виплат на Митну адміністрацію.

Митна адміністрація є централізованою системою, яка охоплює такі митні установи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Функціональна компонента діяльності митних установ Болгарії

№	Митні установи	Функціональні обов'язки
1.	Головне управління митниці	Головне управління митниці є структурною ланкою Міністерства фінансів і юридичною особою, що розпоряджається самостійним бюджетом, створеним за рахунок бюджетних відрахувань. Воно організовує, керує, контролює митні установи й виконує митні функції.
2.	Районні митні управління	Районні митні управління підпорядковуються Головному управлінню митниці. Вони організовують, керують, контролюють функції митних бюро та пунктів, що входять до структури.
3.	Митниці	Митниці виконують митні функції й забезпечують інформаційне обслуговування митниці та Головного управління митниці.
4.	Митні бюро і митні пункти митниці	Митниці організовують, управляють, контролюють функції митних бюро і митних пунктів, що входять до їхньої структури, а також одночасно є виконавцями митного нагляду та контролю.

Митна вартість визначається з митною метою на товари в левах. Положення цієї глави визначають поняття митної вартості з метою застосування як митного тарифу Болгарії, так і нетарифних заходів.

Митна вартість імпортованих товарів, визначена цим пунктом, є договірною вартістю, яка реально сплачена, чи ціною, що підлягає сплаті при ввезенні чи вивезенні з Болгарії. Вона коригується за умови, що:

1) немає обмежень щодо права на розпорядження чи використання товарів покупцем, крім обмежень, які:

– встановлені нормативними актами Болгарії;

– визначають географічний регіон, куди товари можуть бути перепродані;

– не впливають на вартість товарів;

2) покупець та продавець не є взаємопов'язаними сторонами крім умов, що договірна вартість є прийнятною для митних цілей.

Митна вартість може бути визначена за ідентичними чи подібними товарами.

Незалежно від документів, які представляються при перетині кордону на товари, що швидко псуються і ввозяться за договором консигнації, митна вартість на вимогу декларанта може бути визначена за спрощеним порядком, який регламентується у збірнику правил.

Порядок визначення митної вартості з урахуванням зношення, пошкоджень та інших випадків передбачено у збірнику правил.

Основні митні правила Болгарії

Ввезення й обмін валюти до Болгарії не обмежені. Якщо загальна сума валюти (місцеві або іноземні) перевищує 5000 BGN, то її необхідно внести в митну декларацію. Обов'язкового обміну немає. Вивезення валюти з Болгарії не має перевищувати суму, зазначену в декларації при в'їзді.

Понад 20000 BGN (або еквівалент в іноземній валюті) можна вивозити з дозволу Болгарського народного банку. Невитрачені леви можна обміняти перед від'їздом з Болгарії. Для цього необхідно подати довідку про первинний обмін з обмінного бюро. *Підлягають декларуванню коштовності, відеокамери, комп'ютери та інші дорогі речі.*

З того, що можна чи не можна ввозити в Болгарію на літаку, варто вказати такі позиції (див. рис. 3.5).

Водночас варто констатувати, що іноземці можуть ввезти до Болгарії до 2 л вина і до 1 л міцних спиртних напоїв. Те, скільки

алкоголю можна вивозити з Болгарії, залежить від митних умов країни, в яку особа в'їжджає.

Безмитне ввезення: кава – до 500 г; чай – до 100 г; духи – 50 мл; одеколон й інша парфумерна продукція – до 250 мл; сигарети – до 200 шт.; тютюнові вироби – до 250 г; подарунки в розумній кількості.

Заборонено ввозити: неконсервовані продукти харчування. Щоб уникнути зайвих непорозумінь, маючи при собі коштовності, фото-, кіно- і відеокамеру, портативну друкарську машинку або ноутбук, необхідно вказати їх у декларації при в'їзді в країну.

Заборонено вивозити: предмети та речі, що мають історичну, художню або археологічну цінність (для цього потрібний спеціальний дозвіл). При виїзді з країни власні цінні речі мають бути внесені в декларацію.

–
Рис. 3.5. Особливі аспекти ввезення та вивезення товарів у Болгарії

Система «Tax Free» у Болгарії діє. Іноземні туристи мають право на повернення сплаченого податку на додану вартість (20%) на куплені в країні товари при виїзді з неї. Покупки мають бути зроблені в одному магазині, позначеному відповідним логотипом, на суму не менше, ніж 1000 BGN. Тому користуються нею рідко. Тим більш, що

місцева продукція недорога, а іноземні бренди практично немає змісту купувати.

Щоб зробити повернення ПДВ, на митному пункті потрібно пред'явити закордонний паспорт, чек з магазину й товар у непошкодженій упаковці. Повернення ПДВ здійснюється в аеропортах Бургаса, Варни, Софії та в офісі компанії «E&S tax services» у Софії.

3.5. МИТНИЙ СОЮЗ У РАМКАХ ЄВРАЗІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА

Одним із напрямків розвитку методів митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності держави у світовому торговельному просторі є створення митних союзів між державами. Таке інтеграційне об'єднання вирішує не лише проблему безмитної торгівлі між країнами-учасницями, а й дає змогу встановити єдиний митний тариф для вирішення проблеми транскордонного переміщення товарів.

Відправною точкою процесу митної співпраці держав – колишніх союзних республік у складі СРСР – стали Угода про створення Співдружності Незалежних Держав від 8 грудня 1991 р. і Статут Співдружності Незалежних Держав від 22 січня 1993 р., які передбачали разом з іншими сферами співпраці та інтеграції між учасниками СНД співробітництво у галузі митної політики, у формуванні й розвитку спільного економічного простору, загальноєвропейського та євразійського ринків.

Митний союз у рамках Євразійського економічного співтовариства – форма торговельно-економічної інтеграції Білорусі,

Казахстану й Росії, що передбачає єдину митну територію, в межах якої у взаємній торгівлі товарами не застосовуються мита та обмеження економічного характеру, за винятком спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів. При цьому країни-учасники Митного союзу використовують єдиний митний тариф та інші єдині заходи регулювання торгівлі товарами з третіми країнами.

В офіційних документах ЄврАзЕС вживається найменування «Митний союз у рамках Євразійського економічного співтовариства» або частіше просто «Митний союз». У пресі набули поширення неофіційні найменування «Митний союз Росії, Білорусі й Казахстану», «Митний союз Білорусі, Казахстану і Росії» та ін.

Міждержавними угодами передбачається також приєднання до Митного союзу Киргизії.

Єдину митну територію Митного союзу становлять території Білорусі, Казахстану і Росії, а також за межами територій держав-членів Митного союзу знаходяться штучні острови, установки, споруди та інші об'єкти, щодо яких держави-члени Митного союзу мають виняткову юрисдикцію. Повне використання потенціалу Митного союзу може привести до скорочення строків перевезення вантажів з Китаю до Європи приблизно в 4 рази. За розрахунками вчених Інституту народногосподарського прогнозування РАН, створення Митного союзу Білорусії, Казахстану і Росії дасть змогу стимулювати економічний розвиток та може дати додатково до 15% зростання ВВП країн-учасниць до 2015 р. (у 2012 р. відносно 2011 р.: Росія – 9%, Казахстан – 11%, Білорусь – 4%).

У 1995 р. керівники Казахстану, Росії й Білорусі, а трохи пізніше – Киргизії, Узбекистану і Таджикистану підписали перший договір про створення Митного союзу, який згодом трансформувався в ЄврАзЕС. У

цьому документі було передбачено всі пункти економічної інтеграції, розплановано терміни з реорганізації митних служб та т. ін.

Далі у внутрішній політиці держав почали відбуватися кардинальні зміни, що привели до зміни законодавств, тому про утворення Митного союзу тимчасово забули. Однак деякі позиції договору все ж були виконані. В середині 1995 р. був відмінений митний контроль на кордоні Росії й Білорусі. У березні 1996 р. до МС приєдналася Киргизія, але вже в 1998 р. вона «зрадила» інтереси своїх партнерів і вступила до СОТ.

Дефолт (будь-які види відмови від боргових зобов'язань) у Росії та зміна митної політики країн-учасниць спричинили розпад МС. У квітні 2000 р. Росія відновила митний контроль на кордоні з Білоруссю, а в 2001 р. – з Казахстаном.

6 жовтня 2007 р. у Душанбе Білоруссю, Казахстаном і Росією було підписано Договір про створення єдиної митної території та формування Митного союзу.

В 2009 р. на рівні глав держав і урядів були прийняті й ратифіковані близько 40 міжнародних договорів, які становили основу Митного союзу.

28 листопада 2009 р. у Мінську відбулася зустріч Д. А. Медведєва, А. Г. Лукашенка та Н. А. Назарбаєва щодо створення на території Росії, Білорусі й Казахстану єдиного митного простору з 1 січня 2010 року.

Навесні 2010 р. між керівництвами країн-учасників виникли розбіжності, а 28 травня 2010 р. голова уряду Росії В. В. Путін оголосив про те, що союз почне діяти без участі Білорусі.

У червні 2010 р. Білорусь підтвердила, що Митний союз буде запущений у тристоронньому форматі з набранням чинності Митного кодексу Митного союзу.

1 липня 2010 р. Митний кодекс почав застосовуватися на території Росії та Казахстану. 6 липня 2010 р. Митний кодекс набув чинності на всій території Митного союзу. 1 квітня 2011 р. на кордоні Росії й Білорусі було скасовано транспортний контроль. Його перенесли на зовнішній контур кордонів Митного союзу.

1 липня 2011 р. на кордонах Росії, Казахстану і Білорусі було скасовано митний контроль. Його перенесли на зовнішній контур кордонів Митного союзу.

19 жовтня 2011 р. у Санкт-Петербурзі на засіданні глав ЄврАзЕС було заявлено про приєднання Киргизії до Митного союзу.

Органи управління Митного союзу. Основним органом Митного союзу ЄврАзЕС є Вища євразійська економічна рада – це міждержавна рада ЄврАзЕС у складі представників країн-учасниць Митного союзу та єдиного економічного простору. До ради входять глави держав і урядів Митного союзу. Вища рада збирається на рівні глав держав не рідше одного разу на рік, на рівні голів урядів – не рідше двох разів на рік. Рішення приймаються консенсусом. Прийняті рішення стають обов'язковими для виконання у всіх державах-учасницях. Рада визначає склад та повноваження інших регулюючих структур Митного союзу.

Євразійська економічна комісія (ЄЕК) – це постійно діючий наднаціональний регулюючий орган Митного союзу й єдиного економічного простору. Основним завданням Комісії є забезпечення умов функціонування і розвитку Союзу. Євразійська економічна комісія функціонує з 1 січня 2012 р. та успадкувала повноваження Комісії Митного союзу у сферах митно-тарифного регулювання, митного адміністрування і технічного регулювання. ЄЕК має два рівні управління: Рада ЄЕК та Колегія ЄЕК.

Рада Комісії здійснює загальне керівництво діяльністю Комісії. До Ради Комісії входять по одному представнику від кожної країни,

що є заступником глави уряду. Головування здійснюється по черзі протягом одного року в порядку російського алфавіту за найменуванням країни. Рада Комісії приймає рішення консенсусом. Колегія Комісії є виконавчим органом Комісії. Колегія Комісії складається з 9 членів (по 3 члени від кожної країни-учасниці), один з яких рішенням Вищої ради призначається Головою Колегії.

ЄЕК функціонує на основі Договору «Про Євразійську економічну комісію» від 18 листопада 2011 р. і рішення Вищої ради «Про регламент роботи Євразійської економічної комісії».

Переваги Митного союзу:

- *сформована єдина митна територія, що не порушує державних кордонів держав-учасниць;*
- *на території МС можна вільно переміщати товари національного чи іноземного виробництва;*
- *зростання обсягів взаємної торгівлі у зв'язку з відміною митних бар'єрів (скорочення затрат на брокерські послуги та оформлення експортних декларацій);*
- *термін подання декларацій збільшено з 15 днів до чотирьох місяців, що надає переваги малому і середньому бізнесу;*
- *відмінено нетарифне регулювання (вимога ліцензій, дозволів, дотримання квот й ін.).*

Недоліки Митного союзу:

1. Суттєве зростання цін на товари (на 10–20%). Митні тарифи у Росії та Білорусі практично збігаються, а у Казахстані вони були значно нижчими. Як наслідок, на 80% товарних позицій застосовуються російські тарифи. (У Казахстані відбувається зростання цін на одяг, будівельні матеріали, машинобудування, побутову техніку, електрообладнання, канцтовари, косметику, ліки, побутову хімію тощо).

2. Переважаюче право голосу в Комісії МС належить Росії (57% голосів), а Казахстану і Білорусі – по 21,5%. Отже, якщо Казахстан чи Білорусь захоче внести будь-які зміни до МС (відстояти свої митні інтереси), то вони можуть зробити це лише з дозволу Росії.

Таким чином, Євразійське економічне співтовариство, створене в 2000 р., стало основою для подальшого посилення економічної й політичної інтеграції між країнами пострадянського простору у формі Митного союзу (2010 р.), єдиного економічного простору (2012 р.) і Євразійського економічного союзу (2015 р.).

Оцінюючи діяльність Митного союзу та ЄАЕС з точки зору зовнішньоторговельних відносин на основі офіційних статистичних даних, можемо зробити низку висновків і визначити, які галузі й підприємства отримали вигоди.

Криза 2014–2015 рр., спричинена падінням цін на нафту та економічними санкціями проти Росії, негативно позначилася на обсягах товарообігу між країнами. Відбулося падіння обсягів зовнішньої торгівлі з усіма країнами-членами ЄАЕС, крім Киргизії. Динаміка обсягів імпорту й експорту між Казахстаном і Білоруссю, а також аналіз структури зовнішньої торгівлі свідчать про більшу вигоду Білорусі від членства в ЄАЕС. Найбільші вигоди отримали білоруські виробники харчової продукції, експорт яких до країн-членів суттєво зріс. Основними підприємствами, які отримали вигоду від функціонування ЄАЕС в Росії, стали підприємства автомобілебудування та харчової промисловості й нафтопереробні заводи (зокрема, Казахстан збільшив обсяги імпорту бензину з Росії, споживання якого в країні у кризові періоди зростає).

Основними казахстанськими підприємствами, які отримали вигоди від вступу Казахстану до ЄАЕС, можна вважати підприємст-

ва-виробники труб і металургії, деякі підприємства харчової продукції з прикордонних областей Казахстану та великі фермерські господарства, що експортують зерно.

Загалом оцінювання наслідків створення і функціонування такого великого інтеграційного союзу, як ЄАЕС, з населенням близько 185 млн. осіб слід проводити в майбутньому, але сьогодні очевидно, що українській владі й бізнесу потрібно створити відповідні форми та інструменти зовнішньоекономічних відносин із країнами-членами, які щораздалі відходять від принципів лібералізму і схиляються до протекціонізму.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте ґрунтовні базиси митного регулювання у Польщі.
2. Структура та функції митних органів у Польщі.
3. Інституційне забезпечення митного регулювання у Білорусі.
4. Правила проходження митного контролю Білорусі.
5. Специфіка законодавчого забезпечення митного адміністрування у Грузії.
6. Митні правила і реформи Грузії.
7. Організаційно-правове регулювання митної справи у Болгарії.
8. Функціональна компонента діяльності митних установ Болгарії.
9. Загальна характеристика Митного союзу пострадянських країн.

Теми рефератів

1. Сучасні особливості співпраці України та Польщі: митні аспекти.
2. Протидія контрабандним і корупційним явищам у фіскальній практиці Білорусі.
3. Болгарія та Румунія: спільні й відмінні риси в митному оподаткуванні.
4. Удосконалення митної політики України: досвід Грузії.

Література

1. Актуальні питання теорії та практики митної справи : моногр. ; / [І. Г. Бережнюк, П. В. Пашко, А. Д. Войцещук та ін.] ; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. – 428 с.

2. Анісімова О. Ю. Митні механізми ЄврАзЕС / О. Ю. Анісімова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 116(2). – С. 86–94.
3. Бережнюк І. Г. Структура інституціональних механізмів у системі управління митною справою / І. Г. Бережнюк // Вісник Академії митної служби України. – 2002. – № 3. – С. 65–69.
4. Бурдяк В. Інтеграція Республіки Болгарія до Європейського Союзу / Віра Бурдяк / Україна – Європа – Світ. : зб. наук. праць. – 2010. – С. 23–33.
5. Квеліашвілі І. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері / І. Квеліашвілі // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 1. – С. 74–80.
6. Комаров О. В. Удосконалення фіскальної політики в галузі державної митної справи / О. В. Комаров // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2017. – № 4. – С. 62–67. – (Серія : «Державне управління»).
7. Мережко Н. В. Митна справа : підруч. / Н. В. Мережко, П. В. Пашко, О. В. Рождественський ; [за ред. П. В. Пашка]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 572 с.
8. Основные таможенные правила Болгарии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://tripmydream.com/bulgaria/custom>.
9. Пашко П. В. Інституційний механізм реалізації митної політики / П. В. Пашко // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 153–155.
10. Перепьолкін С. М. Міжнародні митні організації / С. М. Перепьолкін // Митна справа. – 2012. – № 5. – С. 27–33.
11. Перспективи взаємовідносин України і Митного союзу – Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації / [А. В. Єрмолаєв, І. В. Клименко, Я. А. Жаліло, та ін.] ; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.

12. Ченцов В. В. Митна служба в системі державного управління в зарубіжних країнах: компаративний аналіз / В. В. Ченцов // Університетські наукові записки. – 2009. – № 1. – С. 333–339.

13. Шамборовський Г. О. Розвиток інтеграційних процесів та аналіз зовнішньоекономічної діяльності країн-членів Євразійського економічного союзу / Г. О. Шамборовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 9. – С. 169–173. – (Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство).

РОЗДІЛ 4

МИТНА ПОЛІТИКА США ТА КАНАДИ

4.1. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА МИТНИХ ОРГАНІВ США

До митних органів Сполучених Штатів Америки можна зарахувати Митно-прикордонну службу США і Бюро з митних питань та охорони кордонів США.

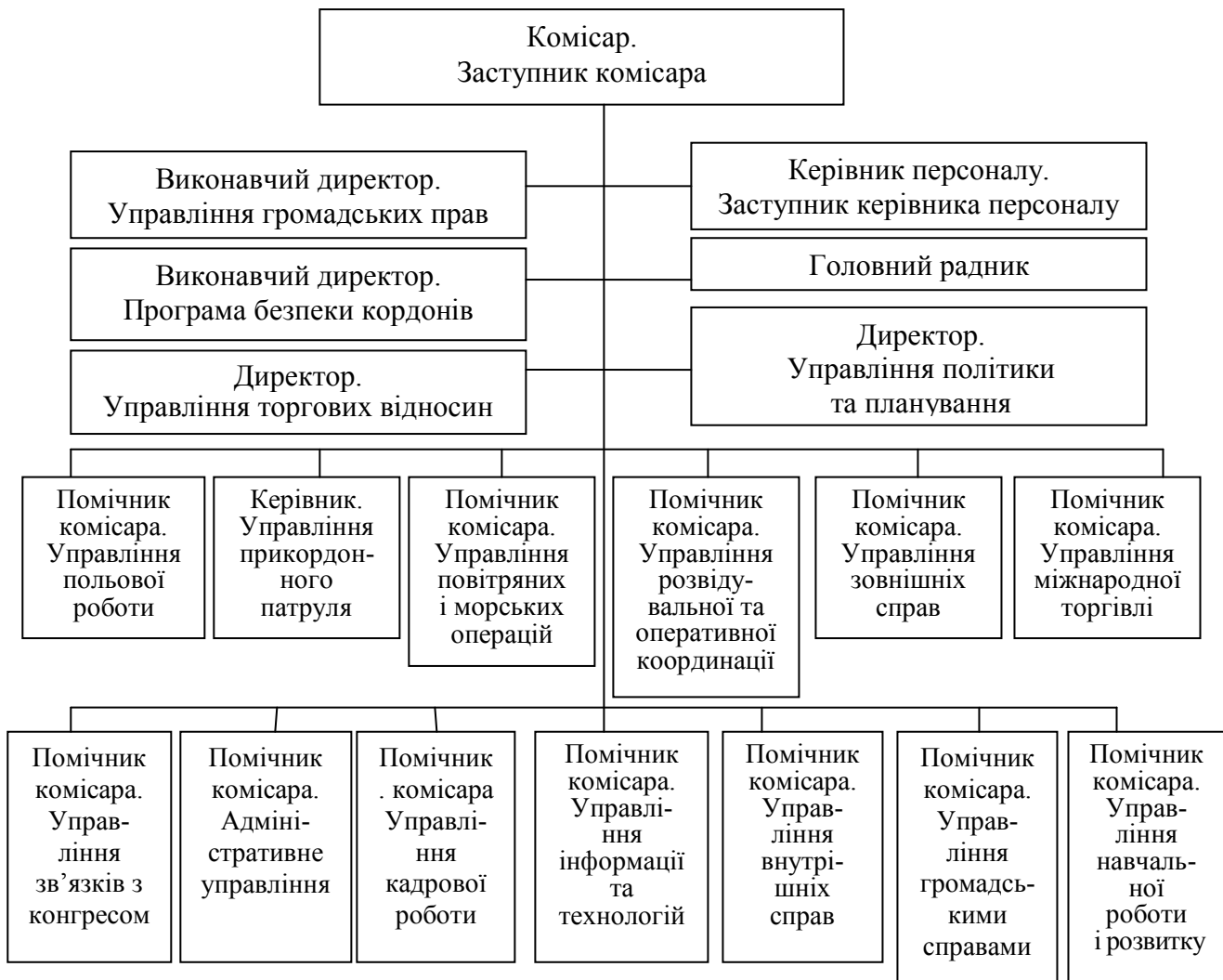
Митно-прикордонна служба США входить до структури Міністерства національної безпеки США й об'єднує в собі функції цілого ряду агентств (інституцій), серед яких: митна служба, імміграційна служба, служба контролю здоров'я рослин і тварин, прикордонні війська та ін. Основною метою діяльності Митно-прикордонної служби є недопущення проникнення терористів і зброї на територію США. Служба також виконує завдання з недопущення ввезення на митну територію наркотичних засобів, контрабандних товарів, сільськогосподарських шкідників та затримання осіб, які перебувають у розшуку.

Бюро з митних питань та охорони кордонів США надалі – (Бюро) є однією з найбільших і комплексних агенцій Департаменту національної безпеки США. До його пріоритетних завдань належать: запобігання тероризму, регулювання та спрощення міжнародної торгівлі, стягування митних платежів, захист торговельного законодавства й економічних інтересів США.

Бюро з виконання імміграційних і митних законів США охоплює різні департаменти, служби, управління, підрозділи, порти та пункти пропуску. У своєму складі Бюро має 20 управлінь польової роботи, які забезпечують централізований управлінський контроль і оперативну допомогу 327 портам в'їзду в США та 15 офісам попереднього декларування в Канаді, Ірландії й на Карибах.

Розподілені за географічними регіонами, управління польової роботи впроваджують на місцях ключову політику адміністрації Бюро.

Організаційну структуру управління Бюро з митних питань та охорони кордонів США відображені на рис. 4.1. Забезпечення безпеки вздовж кордонів США потребує ефективної координації й інтеграції всіх оперативних підрозділів Бюро. Для виконання своїх подвійних цілей – забезпечення безпеки і спрощення митних процедур – воно розвиває та впроваджує програми, які прискорюють переміщення осіб і товарів через митний кордон США у сухопутних пунктах пропуску, аеропортах та морських портах, водночас сприяючи глобальній торгівлі й підсилюючи безпеку ланцюгів постачання.

Рис. 4.1. Організаційна структура управління Бюро з митних питань та охорони кордонів США

Бюро з митних питань та охорони кордонів США фокусує свої ресурси на визначенні й реагуванні на пасажирів і транспортні засоби високого ступеня ризику. Бюро з митних питань та охорони кордонів США застосовує заснований на управлінні ризиками багатогранний правоохоронний підхід з допомогою використання точної інформації, найбільш прогресивної інспекції, доступних технологій сканування, модернізованих систем обробки вантажів і міжнародних партнерських програм. Сучасна торгова практика ставить першочерговим завданням для Бюро виконання заснованих на управлінні ризиками прогнозованих, прозорих процедур митного оформлення товарів.

Персонал Бюро з митних питань та охорони кордонів США налічує понад 56 тис. працівників, на яких покладено виконання стратегічних і тактичних завдань митних органів (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Стратегічні цілі та завдання Бюро з митних питань та охорони кордонів США

Стратегічні цілі	Завдання
Захист національних кордонів США від в'їзду небезпечних осіб і проникнення небезпечних товарів; запобігання незаконним торгівлі та пересуванню	1. Організувати та забезпечити ефективний контроль повітряних, сухопутних і морських кордонів США за допомогою використання та відповідного поєднання інфраструктури, технологій і персоналу 2. Використовуючи підхід, заснований на управлінні ризиками, впровадити найбільш ефективні технології сканування, доступні у сухопутних пунктах пропуску, аеропортах, морських портах, на станціях прикордонного патруля та міжнародних територіях, для виявлення і запобігання проникненню у США небезпечних речовин, товарів та інструментів терору

	3. Використовуючи підхід, заснований на управлінні ризиками, гарантувати використання, найкращу якість і кількість біометричної та біографічної інформації у призначених сухопутних пунктах пропуску, аеропортах, морських портах, на станціях прикордонного патруля і міжнародних територіях для визначення та запобігання в'їзду в США небезпечних осіб
	4. Реалізовувати безперервне навчання персоналу і забезпечити необхідними ресурсами спеціальні підрозділи Бюро з митних питань та охорони кордонів США на місцях для виконання широкого спектра покладених на них завдань
	5. Визначати і планувати критичні точки в життєвому циклі імпорту для уникнення ввезення неякісних та небезпечних для здоров'я споживачів товарів
Забезпечувати ефективні потоки законної торгівлі й пересування через кордони США	1. Використовуючи точну прогресивну інформацію і сучасні системи обробки даних, скоротити час митного оформлення товарів та транспортних засобів у сухопутних пунктах пропуску, аеропортах і морських портах
	2. Повною мірою та з максимальною ефективністю здійснювати управління ризиками і планування для визначення та недопущення торгових невідповідностей
	3. Здійснювати контроль за веденням зовнішньоторговельних операцій для забезпечення своєчасності й повноти надходження митних платежів

До їх посадових обов'язків входять такі: виконання ключової ролі в антитерористичній діяльності Бюро з митних питань та охорони кордонів США; виконання фізичної перевірки і контролю пасажирів, вантажів та транспортних засобів у міжнародних

аеропортах, морських портах і сухопутних пунктах пропуску; використання прогресивних технологій разом із традиційними методами перевірки та контролю; співпраця з представниками інших правоохоронних органів США.

Понад 18 тис. *агентів прикордонного патруля* охороняють кордон, а також відповідають за патрулювання морських кордонів з метою виявлення і запобігання нелегальному в'їзду іноземців до США, сприяння потоку законної імміграції та товарів і запобігання нелегальній імміграції й ввозу товарів, а також контрабанді. Найголовніший вид діяльності агента прикордонного контролю – це безпосереднє спостереження за кордоном, що передбачає виявлення, запобігання та захоплення терористів, іноземців без документів і контрабандистів на сухопутному кордоні за допомогою спостереження у прихованому місці, переслідування, реагування на дані електронних систем сенсорного телебачення та авіаційних систем та за допомогою інших методів.

Понад 2,2 тис. спеціалістів з сільського господарства працюють у більше, ніж 300 пунктах пропуску для запобігання завданню шкоди сільському господарству, біо- й агротероризму в США. Вони виконують широкий спектр завдань, у тому числі: визначають можливість допуску продуктів сільського господарства у США, захищають американське сільське господарство від шкідливих паразитів і хвороб, а також потенційного агротероризму, аналізують інформацію та ідентифікують кримінальні цілі; проводять візуальні й фізичні інспекції вантажу і пасажирського багажу, планують та проводять карантинні дії, здійснюють дослідження в лабораторіях із застосуванням мікроскопів, рентгенівського й іншого обладнання і комп'ютерних технологій, використовують спеціальних собак, а також мають право нараховувати штрафи та конфісковувати заборонені речовини для їх тестування або знищення.

Близько тисячі повітряних і морських агентів застосовують свої спеціальні знання та високотехнологічне обладнання для запобігання проникненню у США осіб, зброї, наркотиків й контрабанди повітряними і морськими шляхами, а також допомагають при настанні природних катаклізмів. Управління повітряних й морських операцій у структурі Бюро з митних питань та охорони кордонів США є найбільшою у світі повітряною і морською правоохоронною організацією, яка робить суттєвий внесок у національну безпеку США, оперуючи в 79 пунктах з більше, ніж 290 літаками 22 типів та більше, ніж 225 морськими суднами. Морські і повітряні агенти, керуючи різними видами суден, патрулюють повітря, океани, озера й ріки для запобігання ввезенню терористичної зброї, нелегальних наркотиків і в'їзду нелегальних іноземців.

Більше, ніж 2,5 тис. працівників Бюро з митних питань та охорони кордонів США займають посади, пов'язані з митними платежами, і збирають щорічно понад 30 млрд. дол. ввізним митом та податками, що забезпечує половину надходжень до держбюджету США. Крім цього, вони виконують оцінювання і класифікацію імпортованих товарів. Це посади спеціаліста з імпорту, аудитора, спеціаліста з міжнародної торгівлі, хімічних та текстильних аналітиків й інших спеціалістів.

Також у Бюро з митних питань та охорони кордонів США працюють 8 тис. працівників оперативної підтримки (спеціалісти з розвідування, спеціалісти правоохоронного сектору, технічні спеціалісти) і супроводження (спеціалісти з інформаційних технологій, управлінські аналітики, спеціалісти з контрактів, спеціалісти кадрової роботи, механіки, бюджетні аналітики, агенти із закупівель, спеціалісти безпеки) та ін.

4.2. ТАРИФНЕ І НЕТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В США

Будь-який товар, що ввозиться на територію Сполучених Штатів Америки, має пройти визначену кількість формальностей, призначених не лише для правильного застосування митного тарифу, а й для того, щоб переконатися, що імпортери дотримуються американських правил визначення країни походження, технічних норм, правил гігієни, безпеки та наявності етикеток. Тільки після цього товар може бути ввезений на митну територію країни. Американська митна служба накладає збір щодо із компенсації витрат, пов'язаних з її діяльністю. Цей збір становить 0,21% від вартості імпортованих товарів (ставка може змінюватися за рішенням міністра фінансів, при цьому вона не має перевищувати 0,21% і бути нижчою, ніж 0,15% від вартості товарів). Також стягується фіксований збір на вантажні автомобілі, контейнери й вагони, що в'їжджають або ж ввозяться на територію США.

Обов'язки заповнення необхідних документів при ввезенні товарів на територію США покладаються на відповідального імпортера. Як правило, ним виступає власник вантажу, покупець або митний брокер. На практиці документи також може заповнений особа, яка зазначена в коносаменті, або сертифікаті перевізника. Іноземні юридичні або фізичні особи також мають право виконувати адміністративні формальності з імпорту. В такому разі необхідно надати американську гарантію для забезпечення сплати митних платежів, а також призначити місцевого представника, уповноваженого на отримання будь-яких документів в інтересах іноземця.

Важливе значення у митному регулюванні США відіграє Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА). Ця угода скасовує мито на доволі значну частину товарних груп, які ввозять у

Канаду, Мексику та США. Для країн-членів цієї угоди (США, Мексика, Канада) НАФТА повністю скасовує мито негайно або ж поступово (від 5 до 10 років для деяких видів товарів). Значна частина митних платежів була скасована у 2003 р.

Митне оформлення вантажів у США складається з двох етапів.

Спочатку імпортер заповнює протягом 5 днів відповідний формуляр і документи, необхідні для оцінювання розміру ввізного мита митним агентом. Після цього імпортер зобов'язаний протягом 10 днів заповнити імпортерське доосьє – документ, за яким митна служба визначає належний до сплати розмір мита.

Для ввізної митної декларації необхідно надати такі документи:

- коносамент, авіанакладну та сертифікат перевізника із зазначенням імені отримувача, щоб останній міг розпочати митне оформлення;
- комерційний рахунок, що містить опис і вартість товару;
- повідомлення про ввезення;
- інші супроводжувальні документи, необхідні для допуску товарів на територію США.

Як тільки формуляри будуть заповнені, імпортер зазначає тарифний код товарів та, якщо необхідно, сплачує ввізне мито. На митних документах вказується двозначний код, що полегшує митній службі електронний контроль над імпортованими товарами в межах автоматизованої митної системи, до якої митні агенти мають безпосередній доступ.

Деякі види товарів мають супроводжуватися експортним сертифікатом. Цей документ засвідчує, що товари легально вивезені з країни-виробника. Необхідність представлення експортного сертифіката найчастіше обумовлюється міжнародними договорами або ж митним законодавством країн-експортерів.

У США використовується митний тариф на основі Гармонізованої системи найменування і кодифікації товарів (HTS – Harmonized Tariff Shedule), розробленої за участі Ради митного співробітництва. Гармонізована система складається з трьох частин: 1) структурована товарна номенклатура; 2) загальні правила трактування; 3) правові коментарі.

Ставки ввізного мита зазначені у двох стовпчиках, у першому з яких – дві графи. Перша графа – пільговий тариф (для товарів, що ввозяться з країн, до яких США застосовує пільгові умови). У другій графі зазначені повні ставки мита на товари, щодо яких застосовується режим найбільшого сприяння. Зважаючи на те, що для надання режиму найбільшого сприяння не потребується укладання спеціальних договорів, ним можуть користуватися практично всі країни, крім тих, перелік яких зазначено в законодавстві США (Куба, Лаос, Північна Корея). Саме до товарів останніх застосовуються окремі ставки мита, зазначені у другому стовпчику митного тарифу.

Ввезення деяких товарів здійснюється згідно із встановленими Конгресом США квотами, які зазначаються у Гармонізованій системі. Квоти бувають двох видів: абсолютні – визначення кількості товару, дозволеної для ввезення в країну, та тарифні квоти, у відповідно до яких конкретна кількість товару ввозиться у США за преференційним тарифом.

Рішення про зарахування товару до тієї чи іншої групи тарифної класифікації приймається імпортером, але за вказівкою митниці воно може бути змінене. Класифікація, здійснена митними органами США, може бути оскаржена у федеральних судах або Суді міжнародної торгівлі. Загалом квоти розподіляються між імпортерами за принципом черговості, але в окремих випадках – на основі прямих вказівок уряду.

На упаковці будь-якого товару, що ввозиться на територію США, мають міститися відомості про країну його походження англійською мовою. Продукти, які на момент перетину кордону не містять інформації про країну-виробника, підлягають реекспорту або під наглядом митної служби на них зазначається країна походження. В іншому разі товари підлягають знищенню. Крім цього, сплачуються штрафні платежі (мита) в розмірі 10% від вартості товарів, які стали об'єктом порушення.

Федеральне законодавство США передбачає щодо імпортованих товарів велику кількість вимог, спрямованих на захист здоров'я і безпеки людей, тварин та рослин, а також на правильне застосування митного законодавства. До того ж митні органи США здійснюють перешкоду для ввезення товарів, які виготовлено з порушенням авторських прав, товарних знаків і патентів.

Для ввезення окремих груп товарів необхідно мати ліцензію. Це, для прикладу, алкогольні напої, товари рослинного або тваринного походження, деякі ліки, вогнепальна зброя та боєприпаси, нафтопродукти й ін. Крім цього, об'єктом застосування додаткових норм безпеки є такі продукти, як текстиль, одяг, транспортні засоби, радіо та телевізори, медичне обладнання. Зазначені товарні групи мають відповідати цілому ряду вимог, що стосуються їх зовнішнього вигляду та етикеток.

На товари, ціни на які у США нижчі від тих, що застосовуються в країні виробництва товару, можуть встановлюватися антидемпінгові мита з метою захисту американських виробників.

Функції оцінювання відповідності ціни імпортованого товару його ринковій ціні покладено на Департамент торгівлі, а оцінюванням втрат від демпінгу займається Міжнародна торговельна комісія. Якщо виникає підозра щодо заниження ціни імпортованого товару, то на нього накладається додаткове мито, що дорівнює різниці між

звичайною ринковою ціною країни походження товару і ціною пропозиції на американському ринку. Варто вказати, що анти-демпінгова процедура може бути ініційована будь-якою зацікавленою особою.

Якщо іноземний товар, який ввозиться у США, вважається об'єктом субвенції іноземної держави на стадії виробництва або ж експорту, то на нього може бути встановлено компенсаційне мито.

4.3. УЧАСТЬ США У ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКІЙ ЗОНІ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА) – угода про вільну торгівлю між Канадою, США й Мексикою, що ґрунтується на моделі Європейського Союзу.

Першим кроком став «план Еббота», прийнятий у 1947 р. Його метою було стимулювання інвестицій США у провідні галузі канадської економіки. У 1959 р. США і Канада уклали угоду про спільне військове виробництво, яке сприяло впровадженню американських стандартів у канадське виробництво військової техніки. Наступним кроком у 1965 р. стало укладення угоди про лібералізацію торгівлі продукцією автомобілебудування, яке сприяло інтеграції багатьох інших галузей. Ідея торгово-політичного об'єднання США, Канади та Мексики почала втілюватися в життя у 1970-і рр. Спочатку йшлося про оформлення енергетичного союзу. Подібна ідея була підтримана в 1980-і рр. президентами США Р. Рейганом і Дж. Бушем.

У вересні 1988 р. після нелегких трилітніх переговорів було підписано американсько-канадську угоду про вільну торгівлю (CUSFTA), згідно з якою протягом десяти років між США й Канадою мала сформуватися зона вільної торгівлі.

Через інтеграційні процеси, що відбувалися у 1980-х рр., в Європі та Азії, питання про створення НАФТА постало гостріше, оскільки було зрозуміло, що відповіддю на об'єднання Європи має стати об'єднання Америки і як його частини – Північної Америки. Проте із самого початку Мексика, Канада й США розглядали значення та потенціал НАФТА з різних позицій.

Угода про створення Північноамериканської асоціації вільної торгівлі (НАФТА) набрала чинності 1 січня 1994 р., зберігши й підтвердивши Угоду про вільну торгівлю між США і Канадою (CUSFTA) 1988 р.

Цілі НАФТА

У даний час НАФТА є найбільшою в світі регіональною зоною вільної торгівлі з населенням в 406 млн. осіб та сукупним валовим продуктом у розмірі 10,3 трн. дол. Угода про північноамериканську зону вільної торгівлі містить комплекс домовленостей, які поширюються, крім торгівлі, на сферу послуг й інвестицій, і вперше об'єднує промислово розвинені держави та країну, що розвивається. Створення зони вільної торгівлі у північноамериканському регіоні було зумовлене рядом чинників:

- географічною близькістю країн-учасниць і елементами взаємодоповнюваної структури національних економік;
- тісними торговельними зв'язками між ними та виробничою кооперацією, що розширюється;
- зростаючою мережею підконтрольних підприємств американських ТНК у Канаді й Мексиці та канадських ТНК у США;
- посиленням позицій ЄС, Японії й нових індустріальних країн на світовому ринку.

Основною метою НАФТА стало зняття бар'єрів на торгівлю товарами між країнами-учасницями. Половина бар'єрних обмежень була знята відразу, а останні знімалися поступово протягом 14 років.

Така угода стала розширеним варіантом торговельної угоди 1989 р. між Канадою і США.

На відміну від Європейського Союзу, НАФТА не ставила за мету створення міждержавних адміністративних органів, як не передбачала прийняття законів, які б управляли такою системою. НАФТА – це лише міжнародна торговельна угода в рамках міжнародного права. На сьогодні цілі НАФТА є такими:

- зняття бар'єрів та стимулювання руху товарів і послуг між країнами-учасницями угоди;
- створення й підтримка умов для справедливої конкуренції в зоні вільної торгівлі;
- залучення інвестицій у країни-члени угоди;
- забезпечення належного та ефективного захисту й охорони прав інтелектуальної власності в зоні;
- створення дієвих механізмів впровадження і використання цієї угоди, спільного вирішення суперечок та управління;
- встановлення бази для майбутньої сторонньої, регіональної й міжнародної кооперації з метою розширення і поліпшення цієї угоди.

Структура НАФТА

НАФТА має чітку організаційну структуру. Центральним інститутом НАФТА є Комісія з вільної торгівлі, до якої входять представники на рівні міністрів торгівлі від трьох країн-учасниць. Комісія спостерігає за здійсненням та подальшою розробкою цієї угоди і допомагає вирішувати спори, що виникають при її інтерпретації. Вона також спостерігає за роботою більш ніж 30 комітетів та працівників груп НАФТА. Останні збори Комісії проводилися у Вашингтоні (США) в 1997 р. та в Мехіко на початку 1998 р.

Міністри погодилися на те, що в роботі Комісії братиме участь Координуючий секретаріат НАФТА (NCS), створення якого планувалося на кінець 1997 р. у Мексико-Ситі. Секретаріат призначений служити офіційним архівом роботи НАФТА і виконувати роль робочого секретаріату при Комісії.

НАФТА передбачає подальшу роботу з надання допомоги в досягненні створення зони вільної торгівлі. Відповідно до цієї Угоди, з метою сприяння торгівлі й інвестиціям, забезпечення ефективного втілення в життя норм НАФТА та їх адміністрування були створені понад 30 робочих груп і комітетів. Основні сфери, в яких ведеться робота зі створення норм, охоплюють: походження товарів, митниці, торгівлю сільськогосподарськими товарами та субсидії в цю галузь економіки, стандартизацію товарів, держпостачання і пересування людей через кордони. Ці робочі групи й комітети щороку надають звіт Комісії НАФТА.

Робочі групи та комітети НАФТА також допомагають зробити процес втілення НАФТА в життя більш гладким і забезпечити створення форуму для вивчення способів подальшої лібералізації торгівлі між країнами-учасницями. Прикладом може служити послідовна політика Канади, спрямована на прискорене зниження тарифів на деякі види товарів. Крім цього, робочі групи й комітети НАФТА створюють арену для обговорення спірних питань, вільну від політики, і, використовуючи обговорення проблем на ранній стадії їх розвитку, допомагають уникнути процедур вирішення спорів.

У даний час велика частина торгівлі, здійснюваної в Північній Америці, відбувається відповідно до чітких та міцно усталених норм НАФТА і Всесвітньої організації торгівлі (СОТ). Проте, не-зважаючи на це, у сфері торгівлі подібного масштабу незмінно виникають спірні питання. При виникненні подібних ситуацій НАФТА виступає за дружнє вирішення спору державами, чиї інтереси зачіпаються, за

допомогою комітетів та робочих груп НАФТА або інших консультативних органів. У разі, якщо взаємно прийнятне рішення не буде знайдено, НАФТА передбачає швидкий і ефективний розгляд проблеми групою експертів.

Адміністрування положень НАФТА, пов'язаних з вирішенням спорів, покладене на канадську, американську й мексиканську національні секції Секретаріату НАФТА. У перші дев'ять місяців 1996–97 фінансового року Секретаріат призначив 14 розглядів групами експертів, відповідно до глави 19 цієї угоди, та один арбітражний розгляд, згідно з главою, 20. У 1996 р. було прийнято вісім рішень групою експертів, згідно з главою 19, і один звіт групи експертів, згідно з главою 20.

Так, глава 20 Північноамериканської угоди про вільну торгівлю встановлює інституційний механізм та процедуру вирішення спорів. На кінець 1996 р., відповідно до цієї глави, проведено 11 консультацій щодо 10 випадків, один з яких був переданий для арбітражного розгляду. В главі 14 додатково обумовлено спеціальні процедури для вирішення будь-яких спорів, що стосуються фінансових послуг.

Ґрунтуючись на канадсько-американській угоді про вільну торгівлю (FTA), НАФТА містить (у главі 19) унікальну систему розгляду експертами, які представляють дві країни, національних рішень з питань антидемпінгу і компенсаційного мита, заміщаючи таким чином юридичний розгляд у кожній з трьох країн. З часу прийняття НАФТА надійшли вже 73 запити на розгляд питання групою експертів, відповідно до глави 19 цієї угоди.

Що ж стосується вирішення питань, пов'язаних з інвестиціями, НАФТА використовує процедури «змішаного» арбітражу між інвестором, чийм інтересам завдається збиток, та зацікавленим урядом, ґрунтуючись на загальних процедурах, встановлених

канадськими угодами про захист іноземних інвестицій і Світовим банківським центром врегулювання спорів, пов'язаних з інвестиціями. НАФТА також вимагає від національних агентств поваги до принципів справедливості й прозорості.

На національні секції НАФТА покладена також відповідальність за вирішення спорів за іншими угодами про вільну торгівлю, укладеними цими країнами не в рамках НАФТА. Так, ще в 1997 р. на канадську секцію Секретаріату НАФТА було покладено відповідальність за адміністрування процесу вирішення спорів, згідно з главою 8 канадсько-ізраїльської угоди про вільну торгівлю, і таку ж відповідальність за канадсько-чилійською угодою про вільну торгівлю.

Економічна характеристика НАФТА

Про масштаби економічного взаємозв'язку США, Канади та Мексики на основі взаємної торгівлі й руху капіталу можна зробити висновок таких даних. У США реалізовується близько 75–80% канадського експорту (20% ВВП Канади). Частка США в іноземних прямих інвестиціях у Канаді становить понад 75%, а Канади у США – 9%. У США надходить близько 70% мексиканського експорту, а звідти прибуває 65% мексиканського імпорту. Частка США в загальному припливі прямих іноземних інвестицій до Мексики перевищує 60%. ВВП США в 14,5 разу перевищує ВВП Канади і в 19 разів – Мексики.

За чисельністю населення, обсягом сукупного валового продукту та рядом базових економічних показників північноамериканське інтеграційне угруповання можна порівняти з Європейським Союзом. НАФТА володіє потужним (особливо завдяки США) економічним потенціалом, зокрема щорічний обсяг виробництва товарів і послуг США, Канади й Мексики дорівнює 5 трн. дол., а їх частка у світовій торгівлі становить майже 20%.

Структура північноамериканського інтеграційного комплексу має свої особливості, порівняно з європейською моделлю інтеграції.

Головна відмінність – це асиметричність економічної залежності США, Канади та Мексики. Взаємодія господарських структур Мексики і Канади далеко поступається за глибиною й масштабами канадо-американській та мексикано-американській інтегрованості. Канада і Мексика швидше є конкурентами на американському ринку товарів та робочої сили і суперниками у залученні капіталу й технологій американських корпорацій, ніж партнерами щодо інтеграційного процесу.

Інша особливість північноамериканського економічного угруповання полягає в тому, що його учасники перебувають у різних стартових умовах. Якщо Канаді за останнє десятиліття вдалося наблизитися за головними економічними макропоказниками (обсяг ВВП на душу населення, продуктивність праці) до США, то Мексика, яка тривалий період перебувала у становищі економічно відсталі держави з великою зовнішньою заборгованістю, поки що помітно відстає від цих країн за основними базовими показниками.

Різниця в розмірах ВВП на душу населення між Мексикою та США досягає 6,6 разу, а з Канадою – 4,1 разу. Настільки істотний розрив у рівнях економічного розвитку країн-членів ускладнює створення єдиного господарського комплексу.

Також варто вказати, що всередині НАФТА, на відміну від ЄС і АТЕС, є лише один центр економічної сили – США, чия економіка у декілька разів перевищує Канаду й Мексику разом узяті. Така моноцентричність полегшує управління (країна-лідер легко може нав'язати свої рішення слабким партнерам), але одночасно вона створює середовище потенційних конфліктів (партнери США можуть виявитися невдоволеними своїм підлеглим становищем). Крім цього, інтеграція виявляється однобокою: Канада та Мексика тісно інтегровані зі США, але не одна з одною.

Проте США в результаті укладення цього договору отримали значні вигоди:

- у переважній більшості галузей поступово були зведені до мінімуму бар'єри проти іноземних виробників з країн-партнерів щодо НАФТА, що давало змогу купувати у них багато товарів дешевше, ніж у США;
- перед американськими компаніями відкрилися набагато ширші можливості доступу на ринки країн-сусідів, що розширювало ринок збуту.

Участь США в регіональному інтеграційному процесі перетворилася на потужний чинник довгострокової позитивної дії на внутрішньоекономічний розвиток.

Загальний товарообіг з Мексикою лише за 1993–1997 рр. зріс майже в 2,5 разу (з 80,5 млрд. дол. до 197 млрд. дол.), з Канадою – майже в 2 рази (з 197 млрд. дол. до 364 млрд. дол.). На обидві ці країни припадає третина зовнішньої торгівлі США. На початку 2000-х рр. середній щорічний приріст товарообігу з Мексикою становив понад 20%, з Канадою – 10%. Статус безмитних товарів поширився вже на дві третини всього американського експорту в регіоні, і ці можливості продовжують розширюватися. США потребують такої регіональної економічної інтеграції для підвищення своєї конкурентоспроможності щодо основних економічних суперників – ЄС та Японії.

Водночас різні екологічні й профспілкові групи у США, як і багато членів американського Конгресу, побоюються переміщення американської ділової активності до Мексики з її низькими трудовими та екологічними стандартами. До того ж, американці

боятися, що з 1990-х рр. посилюється потік іммігрантів з Мексики, який в 2000-х рр. вже досяг 300 тис. осіб на рік. Подібна «латиноамериканізація» США видається багатьом американцям загрозою їх цивілізації, заснованій на цінностях протестантської європейської культури.

4.4. МИТНО-ТАРИФНА ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КАНАДИ

При дослідженні митної політики Канади слід взяти до уваги загальний економічний і фінансовий стан держави. В Канаді виявлено найвищий у світі життєвий рівень населення, бездефіцитний в останні роки державний бюджет та при цьому найбільший серед розвинених країн Заходу зовнішній борг (40% валового внутрішнього продукту). Канада дає приклад непростого, але успішного вирішення проблем міжбюджетних відносин (фіскального федералізму) в країні, що більше нагадує конфедерацію, ніж федерацію.

Канадська митно-податкова система функціонує на федеральному, провінційному і місцевому рівнях. У відповідних бюджетах зосереджено 48%, 42% та 10% податкових надходжень.

Канада в даний час користується сприятливою для неї кон'юнктурою на світових товарних ринках: економічний підйом, що продовжується, у США і країнах Європи створює попит на канадську продукцію, особливо на інвестиційні товари. Приріст канадського експорту в середині 1990-х рр. становив близько 20%. Криза в азіатському й латиноамериканському регіонах у кінці 1990-х рр. дещо послабила позиції канадських виробників на ринках цих країн, але із закінченням кризи в 1999 р. відбулася нова хвиля канадського

експорту. Канада також є найбільшим постачальником сирової нафти у США: близько половини всієї канадської нафти та газу надходить у США. Крім цього, за обсягом двостороннього обміну товарами і послугами США й Канада є найбільшими зовнішньоторговельними партнерами у світі. Слід зазначити, що, незважаючи на сировинну орієнтацію економіки, частка готових виробів у товарному експорті переважає. Географічно, крім США (83%), канадський експорт розподіляється також за такими країнами та регіонами, як Європейський Союз (4,5%, у т. ч. Великобританія – 1,5%) й Японія (4,5%). Зовнішньоторговельна стратегія Канади побудована на участі країни як у процесі глобалізації світової економіки (участь у Великій сімці, ВТО), так і на регіональній орієнтації розвитку (велика частина зовнішньої торгівлі припадає на США).

Багато економістів схильні вважати, що пік у розвитку зовнішньої торгівлі Канади вже пройдений, тому підтримувати колишні темпи зростання експорту їй буде доволі важко. Починаючи з 1996 р. спостерігається тенденція до плавного скорочення експорту. Відповідно, економічна ситуація у відкритій економіці Канади незабаром також має зазнати змін. Резерви зростання тепер слід шукати у збільшенні споживання на внутрішньому ринку. Канаді просто вдалося вдало скористатися короткостроковими ефектами утворення північноамериканської зони вільної торгівлі та порівняно низьким курсом канадського долара в середині 1990-х рр. При цьому в науковій літературі подано також інші більш оптимістичні прогнози розвитку зовнішньоторговельних відносин цієї країни, які базуються на тому, що Канада є потужною промисловою державою з багатими сировинними запасами і має всі необхідні умови для посилення своєї експансії на міжнародному ринку.

Основний орган, що забезпечує безпеку у сфері митної справи, – це Агентство прикордонної служби Канади (CBSA). Воно було створене в 2003 р. після безлічі перетворень інших органів з допомогою реорганізації Агентства митниці та збору доходів. На створення цієї служби було отримано схвалення королеви Великобританії і випущено відповідний урядовий декрет (order-in-council). Він законодавчо закріпив злиття канадської митниці з рядом підрозділів з Канадського департаменту громадянства та імміграції й Агентства з нагляду за харчовими продуктами.

Агентство прикордонної служби Канади є федеральним правоохоронним органом, який забезпечує безпеку і процвітання федеративної держави шляхом організації та проведення ефективного контролю по всій лінії кордону Канади. До основних завдань прикордонної служби Канади належать:

- охорона кордонів;
- міграційний контроль;
- митний контроль;
- захист інтересів національних виробників товарів.

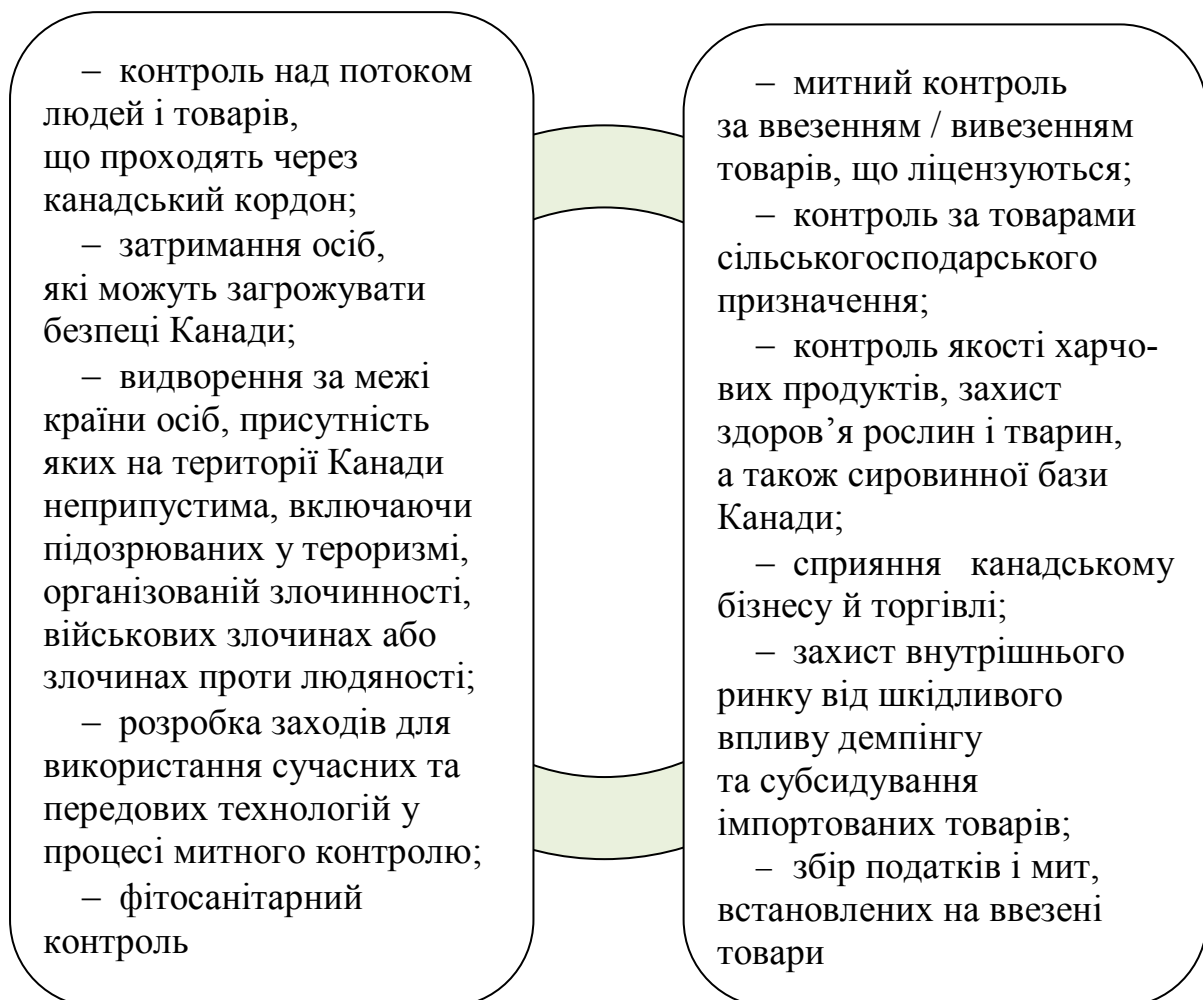
У даний час CBSA – це потужний інститут у системі захисту суспільства від різних загроз. Сприяння перетину кордону особами і товарами з незначним ступенем ризику є основною функцією CBSA.

Законом про створення CBSA на нього покладено функції з виконання повного спектра операцій прикордонного контролю, що забезпечує національну й громадську безпеку, а також сприяє в'їзду / виїзду пасажирів та переміщенню товарів, включаючи рослини і тварин, при дотриманні всіх діючих заборон та обмежень. Прикордонна служба докладає величезних зусиль для використання найсучасніших і передових технологій у процесі міграційного та митного контролю пасажирів і комерційних поставок та прагне зробити його максимально ефективним.

CBSA здійснює митний контроль за допомогою 1200 підрозділів по всій Канаді й у 39 підрозділах за її межами.

У CBSA зайнято приблизно 13 000 працівників, які несуть службу в трьох головних морських портах (Галіфакс, Монреаль і Ванкувер) та більше, ніж у 100 сухопутних контрольно-пропускних пунктах і в 13 міжнародних аеропортах. Прикордонна служба бере участь у контролі міжнародних поштових відправлень у трьох основних центрах, розташованих у Ванкувері, Торонто й Монреалі.

Перелік повноважень, покладених на CBSA, широкий і містить такі позиції (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Основні функції Агентства прикордонної служби Канади

Канада має 22 тарифні квоти, що не діють щодо країн, з якими у Канади укладені двосторонні угоди та діє преференційний режим.

Переважно це сільськогосподарські товари: молоко й молочні продукти, яйця і м'ясо птиці, яловичина та свинина, пшениця, ячмінь і продукція з них. Загалом під тарифні квоти підпадає тільки 2% товарів. Контроль за дією механізму тарифної квоти й дотриманням режимів покладено також на CBSA Канади.

Водночас слід зауважити, що акцизи мають форму податків з одиниці продукції або її вартості. Основними підакцизними товарами є: тютюнові вироби; годинники і коштовності; вино; авіаперевезення; бензин та інші нафтопродукти. Наприклад, акциз на бензин становить 0,095 дол. на 1 л; акциз на вино вище, ніж 7% міцності – 0,4472 дол. на 1 л; акциз на сигари і коштовності – 40% вартості; акциз на сірники, ігри й іграшки, авіаперевезення – 10% вартості цих товарів та послуг.

Акцизне мито цим відрізняється від акцизів, що стосуються тільки лікєро-горілкової й тютюнової продукції канадського виробництва і до того ж сплачується не в момент продажу товару споживачу, а на різних стадіях виробництва (з метою нагляду за виробничим процесом та якістю продукції). Наприклад, акцизне мито на пиво стягується ще на стадії бродіння, за 6 місяців до споживання. Тютюнові вироби надходять для реалізації тільки після того, як виробник викупить акцизні марки. Цигарки, сигари і тютюн підлягають подвійному оподаткуванню акцизами й акцизним митом.

Таблиця 4.2

Ставки акцизного мита

Дистильований спирт	10,73 дол. на л
Пиво (міцністю не вище, ніж 2,5%)	9,66 дол. на гкл
Звичайне пиво	19,32 дол. на гкл
Цигарки	27,47 дол. на 1000 шт.
Сигари	9,19 дол. на 1000 шт.
Оброблений тютюн	18,33 дол. на кг
Листовий тютюн	0,97 дол. на кг

Залежно від темпів інфляції, вказані ставки щорічно переглядаються. Слід з'ясувати, з яких мотивів законодавець встановив на низькоградусне пиво податкову ставку в два рази нижчу, ніж на високоградусне, а на оброблений та необроблений тютюн різниця досягає майже 20 разів.

При перевезенні через митний кордон Канади 10 000 канадських дол. і більше готівкою необхідно їх декларувати. Безмитному ввезенню підлягають: цигарки – 200 шт., сигари – 50 шт., або тютюн – 910 г, міцні спиртні напої – 1,1 л, пиво – 8,5 л. Заборонено ввозити до країни зброю, вибухові речовини, наркотики, деякі медикаменти, предмети й речі для перепродажу, м'ясо, м'ясні та молочні продукти, рослини і насіння.

Заборонені до вивозу з Канади наркотичні засоби, контрафактні товари та матеріали, визначені законом як порнографія. Існують обмеження на вивіз вогнепальної зброї й боєприпасів, лікарських засобів, валюти (потрібно декларувати суми, які дорівнюють або перевищують еквівалент 10 000 канадських дол.), продовольства, рослин, тварин і біологічних товарів, предметів культурної цінності, засобів ветеринарії.

Найбільш оригінальна риса канадської митно-податкової системи полягає в тому, що держава вимагає сплати податків з будь-яких доходів, у тому числі й нелегального походження, одержаних, наприклад, від торгівлі наркотиками чи проституції. Тому слідчі органи, крім самого факту злочинної діяльності, в усіх випадках визначають розмір одержаного доходу.

На рівні провінцій існують свої особливості боротьби з ухиленням від сплати митних і податкових платежів, що, зокрема, стосується до франкомовного Квебеку.

З 01.08.2017 р. набрала чинності Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (надалі – Угода), яку ратифіковано Законом № 1917. Цей документ сприятиме зміцненню і розвитку двостороннього торговельно-економічного співробітництва між Україною

та Канадою, дасть змогу вітчизняним товаровиробникам отримати переваги безмитного доступу до ринку Канади, відкриє перспективи для українського бізнесу як для розширення ринків збуту, так і для розвитку й модернізації власного виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності на нових ринках.

Угода складається з 19 глав, 21 додатка і двох тарифних планів для України та Канади. Положення Угоди регулюють такі сфери двосторонніх відносин, як торгівля товарами, що охоплює сільськогосподарську, промислову продукцію, рибу й морепродукти.

З набранням чинності Угоди Канада відкриває для українських експортерів безмитний доступ до 98% свого ринку. Це стосується як сфери сільськогосподарських, так і промислових товарів. Однак є винятки:

- для аграрної продукції Угода передбачає нульові ставки мит для всіх сільськогосподарських продуктів, крім 108 тарифних ліній, які можна буде експортувати без сплати мита в межах глобальних квот Канади. Це, зокрема, птиця (у тому числі заморожена птиця, пташиний жир), молочні продукти (молоко, вершки, йогурт, вершкове масло), яйця й яєчні продукти, сири та цукор;
- для промислової продукції єдиним винятком є легкові автомобілі. На них встановлено перехідний період у сім років, за який мита поступово знизяться до 0%.

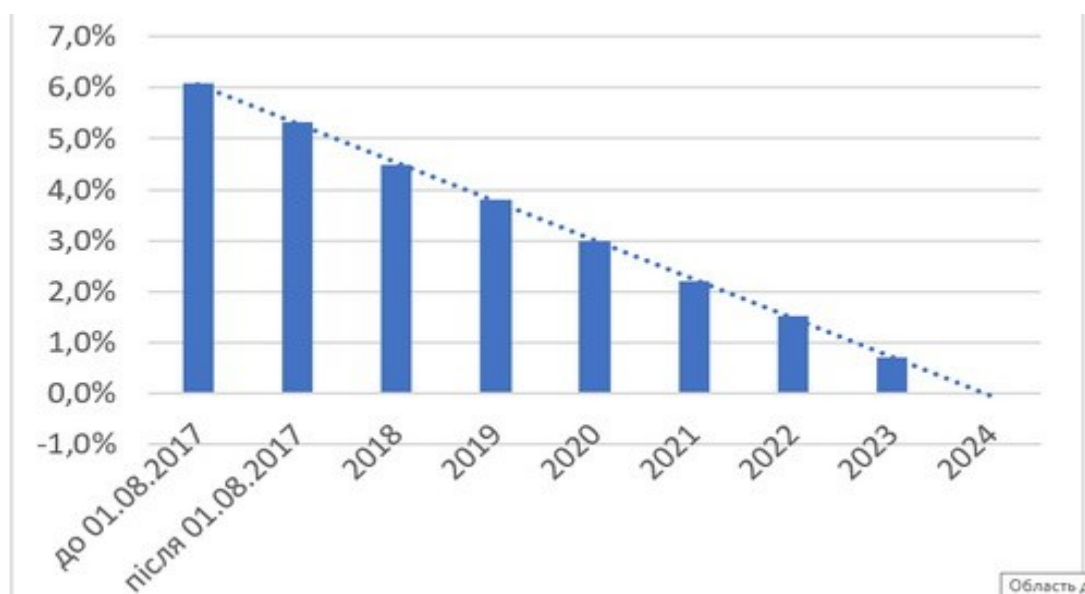
Найбільші переваги від скасування мит отримають українські виробники одягу (буде скасовано мито в розмірі 17,2%) і взуття (9,7%), представники машинобудівної (5,6%) та хімічної галузей (4,5%), а також аграрії (4,5% для овочів і фруктів).

З набранням чинності Угоди Україна скасовує мита лише для 72% товарів походженням з Канади. Мита на решту товарів скасовуватимуться поступово з перехідним періодом у 3, 5 та 7 років. Крім цього, документом передбачено часткову лібералізацію щодо

важливих для України сільськогосподарських товарів, а також тарифні квоти на певні товари (свинина).

У тарифному графіку Канади містяться ті товари, на які з моменту набрання чинності Угоди ставка ввізного мита **не дорівнюватиме «0»** (це лише 2% товарів). Відповідно, якщо певного товару немає у тарифному графіку Канади, то це означає, що з 01.08.2017 р. на цей товар діє ставка ввізного мита «0». Тому в тарифному графіку Канади є лише дві перехідні категорії: «7» і «Е».

Перехідна категорія «7» стосується деяких автомобілів та означає, що починаючи з восьмого року дії Угоди (а це, за нашими підрахунками, 2024 р.), ввізне мито буде дорівнювати нулю і вже з 01.08.2017 р. ставка ввізного мита буде поступово зменшуватись у вісім рівних етапів. Візьмемо, для прикладу, «неземноводні всюдиходи вагою менше, ніж 227,3 кг, що мають менше, ніж шість коліс та призначені для перевезення тільки одного пасажера» (8703.21.10), для яких базова ставка ввізного мита становить 6,1%, а перехідна категорія – «7». Порядок поступового зменшення ввізних мит показано на графіку (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Алгоритм поступового зменшення ввізних мит

Товари з перехідною категорією «Е» у тарифних графіках обох країн вилучені з Угоди. Це означає, що на такі товари режим вільної торгівлі не поширюється і ставка ввізного мита й надалі застосовуватиметься у режимі найбільшого сприяння (відповідні ставки ввізних мит можна знайти у митному тарифі Канади).

Що стосується Канади, то під категорію «Е» потрапили товари, які підпадають під дію глобальних тарифних квот цієї країни. Це переважно деякі зернові та м'ясо-молочна продукція. Суть тарифної квоти полягає в тому, що в межах тарифної квоти діє нульова чи дуже низька ставка ввізного мита, а коли квота вичерпується, тоді починає застосовуватись більш висока ставка ввізного мита (згідно з Угодою, ставка у режимі найбільшого сприяння).

Варто зазначити, що тарифні квоти Канади є глобальними і поширюються не лише на Україну, а й на всі інші країни світу. Канада зарезервувала право встановлювати тарифні квоти, коли стала членом Світової організації торгівлі (СОТ). Ці квоти доступні для всіх експортерів усіх країн, що є членами СОТ. Залежно від товару, тарифні квоти адмініструються за двома принципами:

- **першим прийшов – першим отримав** (контроль за дотриманням цього принципу здійснює Агентство прикордонної служби Канади, CBSA);
- **шляхом попереднього розподілу тарифних квот** Міністерством міжнародних справ Канади (Global Affairs Canada) на основі заявок.

Таким чином, Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою справді відкриває багато можливостей для українських експортерів, враховуючи суттєве і миттєве скасування ввізних мит, а також наявність у Канаді величезної української діаспори, яка може стати мостом до канадських споживачів, дистриб'юторів, агентів, операторів роздрібною торгівлі й ін.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Контрольні запитання

1. Еволюція митного регулювання США.
2. Митна служба США й її функції.
3. Організаційна структура управління Бюро з митних питань та охорони кордонів США.
4. Характеристика тарифного і нетарифного регулювання у США.
5. Митне оподаткування імпорту та експорту в США.
6. Особливості участі США у північноамериканській зоні вільної торгівлі.
7. Теоретичні засади митної політики Канади.
8. Структура та функції митних органів Канади.
9. Ставки акцизного мита й оподаткування підакцизних товарів у Канаді.
10. Співпраця України та Канади: митні аспекти.

Теми рефератів

1. Імплементация досвіду управління митною справою у США в українську фіскальну практику.
2. Особливості митно-тарифних відносин між США і Мексикою.
3. Митні й податкові платежі у структурі бюджетних доходів Канади.
4. Фіскальні наслідки імплементации Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою (CUFTA).

Література

1. Abrams M. Emerging clusters in regional economies / M. Abrams. – [Paper presented at the Technopolis'99 conference]. – Ottawa, Canada. – September.
2. Breault R. The evolution of clusters of structured economic development regions and the future / R. Breault. – Tucson, Arizona, Breault Research Organization, Ink., 2000.
3. Official site of the U. S. Customs and Border Protection (CBP)[Electronic resource]. – Mode of access : www.cbp.gov.
4. Актуальні питання теорії та практики митної справи : моногр./; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. – С. 383.
5. Бровко О. Така близька Канада: вільна торгівля та її можливості для українських експортерів / О. Бровко // Європейська правда. – 2017. – 2 серп.
6. Гребельник О. П. Митна справа : підруч. / О. П. Гребельник. – [3-є вид., перероб. та доп.]. – К. : Центр учб. літ., 2010. – 472 с.
7. Калашников В. М. Правові та організаційні засади митної політики США / В. М. Калашников // Правова позиція. – 2016. – № 1. – С. 59–67.
8. Кобзарь-Фролова М. Н. Організація таможенного контролю в Канаде / М. Н. Кобзарь-Фролова // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2016. – № 4. – С. 119–122.
9. Міжнародна економіка в питаннях та відповідях : навч. посіб. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 676 с.
10. Пісьмаченко Л. М. Досвід державного регулювання зовнішніх економічних відносин у країнах із розвинутою ринковою економікою / Л. М. Пісьмаченко // Державне будівництво. – 2007. – № 1(2). – С. 2–16.

11. Погорлецкий А. И. Экономика зарубежных стран : учеб. / А. И. Погорлецкий – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2000. – 492 с.

12. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посіб. / В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов. – К. : Комп'ютер-прес, 2004. – 300 с.

13. Таранова С. В. Особливості функціонування митної служби США [Електронний ресурс] / С. В. Таранова // Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон. Зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 1(3). – Режим доступу : www.nbuuv.gov.ua/e-journals/Patp/2010_1/10tsvmss.pdf.

14. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою від 11.07.2016 р. : ратиф. Законом України від 14.03.2017 р., № 1917-VIII.

РОЗДІЛ 5

УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СПРАВОЮ В КИТАЇ, ЯПОНІЇ, САУДІВСЬКІЙ АРАВІЇ. МІЖНАРОДНА ПРОТИДІЯ КОНТРАБАНДИ

5.1. ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНОЇ СЛУЖБИ КИТАЮ

Японія і Китай – дві найпотужніші в економічному аспекті країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону, які, за прогнозами експертів, залишатимуться в першій п'ятірці світових економічних лідерів у найближчому майбутньому.

Митна політика Японії та Китаю – це певний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування митних кордонів і гарантування захисту національних інтересів та національної безпеки держави у зовнішньоекономічній сфері. Між Китаєм і Японією триває процес визначення сфер спільних інтересів та здійснюється пошук нових можливостей для опрацювання перспективних напрямків взаємовигідної співпраці.

Торговельно-економічне співробітництво відіграє важливу роль у системі японсько-китайських відносин. Ще від часу встановлення між цими країнами дипломатичних відносин 1972 р. Японія утримує позиції одного з провідних торговельних партнерів Китаю, який, відповідно, закріпив за собою друге місце після США в зовнішньоторговельному обігу Японії.

Новий виток економічних відносин розпочався у XXI ст., коли в жовтні 2000 р. на зустрічі у Токіо було підтверджено зацікавленість у

подальшому поглибленні економічного співробітництва. Пріоритетними напрямками у цій сфері співробітництва стали:

- здійснення великих проектів розвитку в західних районах Китаю;
- розширення співробітництва у сфері технології й інвестицій;
- освоєння нових напрямків регіональної економічної взаємодії у Східній Азії.

Однак, незважаючи на такі позитивні рішення в економічному напрямку, між Японією і Китаєм існує суперництво в тій або іншій галузі економіки. Найбільше ця конкуренція стала помітною саме в XXI ст., коли обидві країни вийшли на шлях швидкого розвитку в політичній та економічній сферах. Як для Японії, так і для Китаю стратегічними засадами подальшого національного розвитку є пошук нових ринків збуту товарів та забезпечення енергоносіями.

Китай значно розширив своє співробітництво з регіоном з початку XXI ст., послідовно здійснюючи з кожною країною Центральної Азії різні проекти. Присутність Японії не така масштабна й переважно концентрується на співробітництві в атомній енергетиці, поліпшенні інфраструктури і розробці природних ресурсів.

Незважаючи на значну конкуренцію в перші роки XXI ст., керівники обох держав розуміють необхідність у співробітництві та взаємопідтримці й нині роблять усе можливе, щоб досягти консенсусу в спірних питаннях. Взаємодоповнювальні відносини між обома країнами безперервно поглиблюються та стають незамінними. Китай – найбільший торговий партнер Японії, а Японія – найбільший інвестор Китаю.

Зазначимо, що обидві країни розуміють необхідність цього співробітництва, вбачаючи в ньому передусім позитивні наслідки для себе, точніше, для розвитку своїх економік.

Митна служба **Китаю** (надалі – МС Китаю) – це державний орган контролю за пропуском через кордон у прикордонних пунктах.

Китайська економіка показує надзвичайно високі темпи зростання протягом останніх 15 років. Це пояснюється багатьма економічними чинниками, серед яких важливе місце належить виваженій митно-тарифній політиці. Однією з головних рушійних сил зростання китайської економіки є експорт, і в країні було зроблено все на законодавчому та виконавчому рівнях для його підтримки й захисту стратегічних галузей.

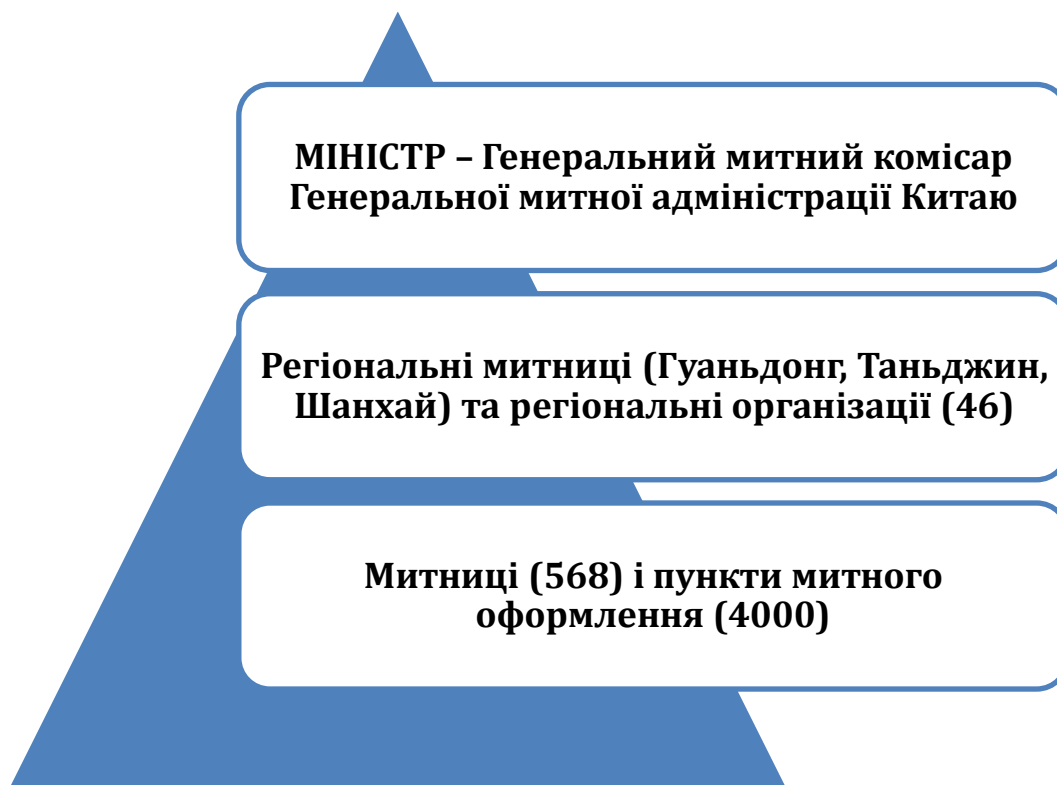
Головна митна адміністрація – державний орган виконавчої влади, затверджений і безпосередньо підпорядкований Державній раді Китаю, що здійснює єдине управління митницями по всій країні та входить до структури організацій, які діють безпосередньо при Державній раді Китаю. Державна рада Китаю засновує Головне митне управління і здійснює єдине управління митницею по всій країні. Держава засновує митниці у портах, відкритих для зовнішніх зв'язків, та в місцях проведення операцій митного контролю. На митні операції не поширюються обмеження, пов'язані з адміністративним поділом. Митниці, відповідно до закону, незалежні у виконанні своїх функцій і підпорядковуються Головному митному управлінню.

Діяльність митної служби Китаю характеризується:

- активним проведенням семінарів для митних служб різних держав;
- забезпеченням підготовки з митних питань служб інших держав;
- активною участю в різних міждержавних програмах у процесі співпраці з іншими країнами;
- підтриманням та збагаченням національної економіки;
- розробкою програм удосконалення своєї діяльності;

- активною боротьбою з контрабандою і справлянням податків та зборів.

Організаційна структура митної системи Китаю має три рівні (рис. 1).

Рис. 5.1. Організаційна структура митної системи Китаю

Митна служба Китаю, маючи штат співробітників понад 48 000 осіб, забезпечує ефективний митний контроль у 247 портах.

Додатково митна служба Китаю має 2 митні школи, розташовані у Шанхаї й Каїнхуандао. Митниця Китаю має міжнародні офіси у Брюсселі, Москві та Вашингтоні.

Головна митна адміністрація складається з відділів: Головного управління; відділу з правових питань і політики; відділу нагляду у сфері торгівлі та обробки податкової зони; відділу статистики; відділу боротьби з контрабандою; бюро кримінальних розслідувань; відділу технологій і розвитку; відділу міжнародного співробітництва; відділу фінансів; відділу персоналу та освіти.

Основні функції й завдання МС Китаю:

- **фіскальна:** оцінювання, стягнення і повернення мита, митних зборів та платежів; митний контроль і митне оформлення товарів та транспортних засобів;
- **правоохоронна / захисна:** боротьба з контрабандою і ПМП; огляд ТЗ та контейнерів; пасажирський контроль, захист прав інтелектуальної власності;
- **інформаційна:** ведення митної статистики.

Що стосується повноважень митної служби Китаю, то вони закріплені Митним кодексом Китаю від 1987 р. До них, зокрема, належать такі:

1. Митний контроль: відповідно до стандартизованої процедури, під час оформлення митниця перевіряє всю документацію і контролює потоки вантажу.

2. Збирання митних платежів: митниця збирає мито, внутрішні податки та відповідні збори, стягуючи їх від імені інших органів з імпорту й експорту.

3. Боротьба з контрабандою: її виявлення і припинення здійснюється митницею згідно із законом, вона націлена на виявлення, боротьбу та ліквідацію контрабандної діяльності.

4. Ведення митної статистики: митниця збирає й обробляє інформацію за документами декларацій для складання та аналізу статистичних даних щодо цін, країн і способів торгівлі товарами.

Держава створила впорядкований механізм управління, що добре функціонує, для оптимізації своєї роботи з прийняття рішень, організації та координації, нагляду, аналізу й оцінювання, моніторингу та аналізу.

На відміну від більшості країн світу, де митне оформлення переважно відбувається за місцем призначення товару, в Китаї майже

весь імпорт оформляється в кількох основних митницях, які працюють у найбільших портах. Для оформлення експорту створено 15 бондових зон, які характеризуються найвищим ступенем відкритості й наданням зареєстрованим у них підприємствам пільг і сприянням під час здійснення експортних операцій.

Митні податки Китаю

Платники митних зборів – вантажоодержувачі, які імпортують дозволені товари, та вантажовідправники, які експортують дозволені законодавством товари. Перші сплачують імпортні (ввізні) мита, другі – експортні (вивізні).

Ставки мит. Розрізняють ставки імпортних і експортних мит.

Ставки імпортних мит поділяються на загальні й преференційні. Загальні мита застосовуються щодо тих країн, з якими Китаю не уклав угод про пільгове оподаткування, преференційні – щодо тих країн, з якими Китай уклав угоди про пільгове оподаткування.

У 1999 р. в митному класифікаторі налічувалося 6940 найменувань товарів, що імпортуються. Використовується понад 20 різних загальних ставок імпортних мит – від 0%, 8% до 270% і більше 50 пільгових ставок – від 0%, 1% до 121,6% (середня арифметична ставка дорівнює 16,8%). Що стосується експортних мит, то для 36 найменувань товарів, які експортуються, застосовуються 5 різних ставок – від 20% до 50%.

Розрахунок митних зборів. Для розрахунку мита може застосовуватися як вартісний, так і кількісний підхід.

Звільняються від сплати мита: вантажі (товари) вартістю менше, ніж 10 юанів; рекламні вироби та зразки товарів, не призначені для продажу; товари, безоплатно надані міжнародними організаціями або іноземними представництвами.

Певні пільги можуть передбачатися в міжнародних угодах, укладених Китаєм з іншими країнами.

Найголовнішими партнерами щодо експорту є: США – 20,03%, Гонконг – 12,03%, Японія – 8,32%, Південна Корея – 4,55%, Німеччина – 4,27%, а щодо імпорту: Японія – 12,27%, Гонконг – 10,06%, Південна Корея – 9,04%, США – 7,66%, Тайвань – 6,84%, Німеччина – 5,54%.

За розмірами доходів від туризму (понад 15 млрд. дол.) Китай входить до першої десятки країн світу.

У 2017 р. Китай імпортував на 3,41 трлн. дол., що робить його другим найбільшим імпортером у світі. Протягом останніх п'яти років імпорт Китаю збільшився з 1,39 трн. Дол. у 2011 р. до 3,41 трн. дол. у 2017 р. Найбільше імпорту припадає на інтегральні схеми, які становлять 6,42% від загального обсягу імпорту Китаю, а потім йде сира нафта, частка якої дорівнює 3,21%. Найкращими імпортерами є Гонконг (\$285 млрд.), Південна Корея (124 млрд. дол.), США (115 млрд. дол.), Японія (113 млрд. дол.) і Німеччина (85,4 млрд. дол.).

У 2017 р. Китай експортував на 5,29 трлн. дол., що робить його найбільшим експортером у світі. Протягом останніх п'яти років обсяги його експорту збільшилися з 2,04 трлн. дол. у 2011 р. до 5,29 трлн. дол. у 2017 р. Товаром, який експортується найбільше, є комп'ютери, що становлять 3,45% від загального обсягу експорту Китаю, а потім йде мовне устаткування, частка якого дорівнює 3,21%.

Найкращі напрями для експорту з Китаю – це США (385 млрд. дол.), Гонконг (287 млрд. дол.), Японія (129 млрд. дол.), Південна Корея (93,7 млрд. дол.) та Німеччина (65,2 млрд. дол.).

5.2. МИТНА СИСТЕМА ЯПОНІЇ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКА

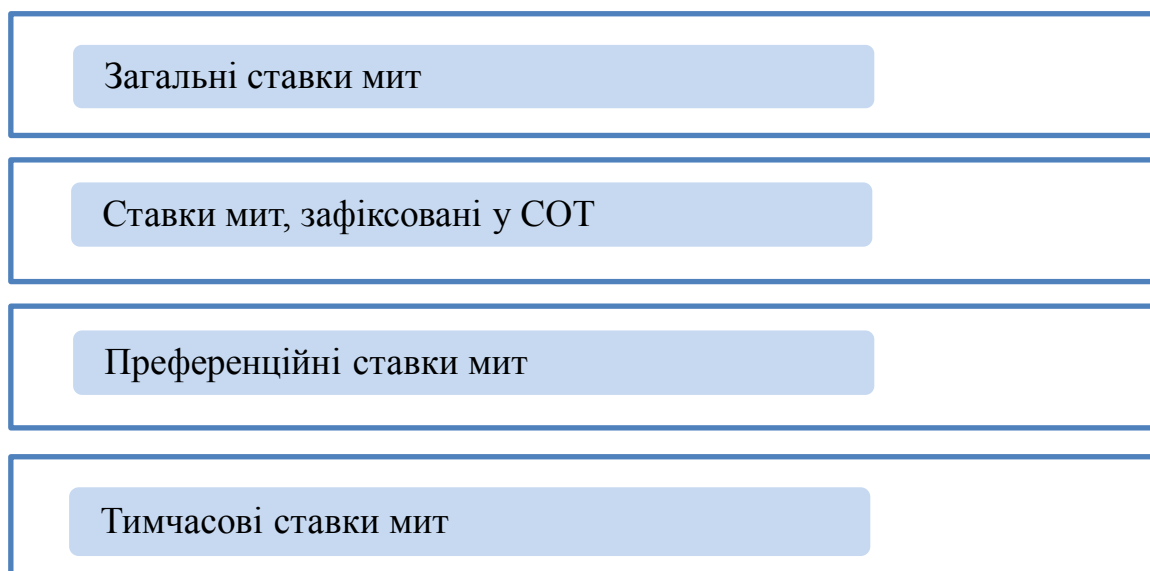
Митна система Японії відповідає репутації самої держави, і є добре продуманою системою органів, на які покладено функцію захисту економічних інтересів держави.

15 червня 1964 р. Японія стала 38-ою країною-членом Ради митного співробітництва. Це рішення було ухвалене у відповідь на зростання попиту на міжнародне співробітництво з питань митної справи.

Зростання зовнішньої торгівлі потребувало не тільки вдосконалення митних процедур, а й подальшої реорганізації митного адміністрування. Зокрема, стало актуальним завдання оптимізації потоків імпорту та експорту документів.

Нині Японія – одна з найбільш відкритих країн у світі, середньозважена ставка якої мита становить 2%. При цьому діють фактично заборонні ставки на деякі види товарів: рис – 444%, пшениця – 193%, а також високі ставки встановлено на молочні, м'ясні й нафтопродукти.

Генеральний курс імпоротної політики показано графічно, де ставки мит згруповано таким чином (рис. 5.2).

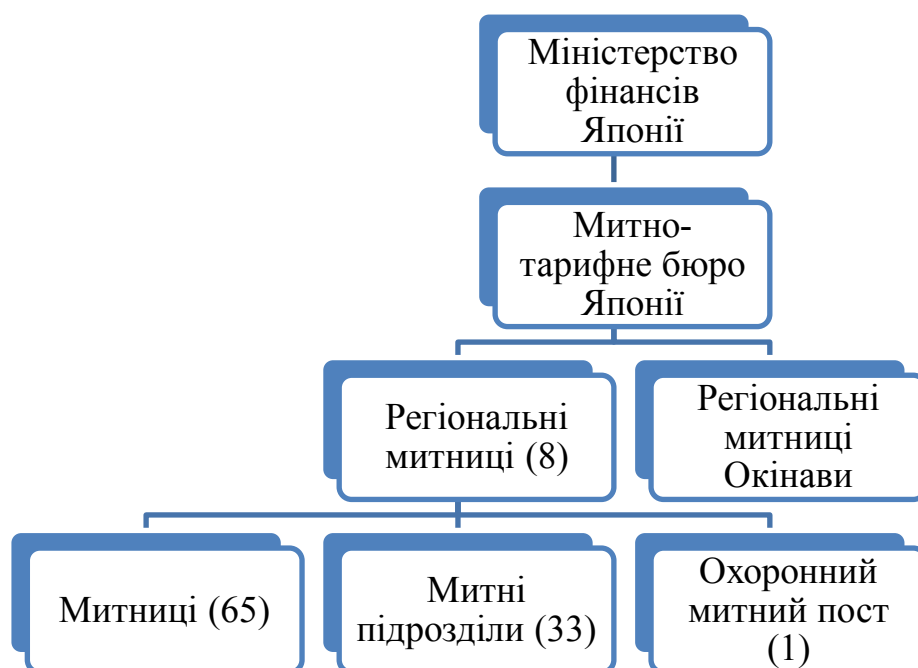

Рис. 5.2. Ідентифікація ставок мита в Японії

Митно-тарифне бюро Японії очолює Генеральний директор, якому допомагають два заступники. В їхньому підпорядкуванні перебувають шість дивізій і чотири відділення з різними обов'язками, а також два консультанти. Директори цих підрозділів розглядають усі питання, що стосуються митного управління й тарифної політики. Бюро має у своєму розпорядженні штат кількістю 196 осіб (за станом на 2017 р.).

Існують одна Митниця (центральний офіс) та кілька галузевих, субофісів і постів охорони в кожній області. Генеральний директор митниці звичайно делегує більшість повноважень керівникам філій.

Японія не є членом жодної міжнародної торговельної організації, крім СОТ та ВМО, але вона має договори про пільгове митне оподаткування з низкою країн, що розвиваються. Часто ставки за цими договорами навіть нижчі, ніж передбачено ГАТТ. Близько 95% тарифних ставок в Японії є адвалерними (тобто вони обчислюються як відсоток від вартості товару). При цьому багато ставок диференціюються, залежно від застосованого методу визначення митної вартості [5].

Рис. 5.3. Організаційна структура Митно-тарифного бюро Японії

Понад третина товарів під час імпорту не обкладається митом, переважно це сировина. Ще понад 45% товарних позицій оподатковуються за ставками менше, ніж 5%, і тільки 3% товарів оподатковуються за ставками більше ніж, 30%, серед яких: текстильні товари, взуття й продукти харчування. Японія дуже широко застосовує квотування та інші методи нетарифного регулювання, але при цьому вона майже не використовує компенсаційні й антидемпінгові ставки.

Державна митна служба Японії – це спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи, діяльність якої спрямована на координацію і контроль за діяльністю митних органів та організацій щодо виконання законодавства Японії з питань митної справи. Митна адміністрація Японії працює на досягнення пріоритетних цілей, серед яких: спрощення і гармонізація митних процедур, безпека торгового ланцюга постачання, спрощення міжнародної торгівлі, посилення правоохоронної функції митної системи та контролю за додержанням законодавства Японії з питань митної справи, робота щодо захисту прав інтелектуальної власності, співпраця з діловими колами [2].

Міністерство фінансів Японії здійснює фінансовий контроль за експортними угодами шляхом встановлення певного порядку оформлення фінансової процедури експортної угоди, за яким експортер зобов'язаний отримати банківський дозвіл [4].

Завдання і функції митних органів Японії:

- ✓ **фіскальна:** оцінювання, стягнення та повернення мита й акцизів; стягнення митних зборів, корабельних податків і податку з міжнародного фрахту; митний контроль за товарами; пасажирський контроль, огляд багажу; контроль експорту та імпорту товарів, суден, авіації й пасажирів, відповідно до законів і правил Японії; загальна підтримка тарифної політики;

- ✓ **правоохоронна / захисна:** охорона кордонів; огляд та обшук транспортних засобів і контейнерів; розгляд митних апеляцій; адміністративний розгляд; підготовка і застосування митного законодавства; участь у роботі міжнародних митних організацій; підготовка зовнішньоторговельної статистики;
- ✓ **організаційна:** спостереження за діяльністю брокерів та реєстрація на митниці; організація навчання митників.

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Японії тісно поєднується із завданнями структурної перебудови національної економіки. Митний тариф є важливим інструментом захисту національних виробників у ряді чутливих галузей, насамперед в аграрному комплексі. Виконанню поставлених завдань сприяють широка диференціація ставок митного тарифу, використання тарифної ескалації й ін.

Одним із найважливіших засобів сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності – це розвинена, диверсифікована і найбільша у світі система державного страхування торгівлі та інвестицій Японії, яка доволі надійно обмежує інтереси національних операторів від різних ризиків.

Імпортні квоти в Японії поширюються на 77 товарних найменувань. Список товарів, що підлягають квотуванню, наведений у додатках до Закону «Про контроль над іноземною валютою і зовнішньою торгівлею».

Японія дуже широко застосовує квотування та інші методи нетарифного регулювання, але при цьому вона майже не використовує компенсаційні й антидемпінгові ставки.

Також в Японії діє унікальна система податкових пільг для імпортерів, які завозять товари, що не оподатковуються: ці підприємства мають право на податковий кредит у розмірі 5% від

обсягу імпорту. Обсяг імпорту товарів, які не оподатковуються, становить понад 25%.

Також нетарифне регулювання експорту здійснюється за списками КОКОМ, згідно з якими забороняється експорт за 175-ма позиціями.

Японія – це, безперечно, дуже сильний суб'єкт міжнародної торгівлі. Проте динамічний розвиток цієї країни неможливий без розширення співробітництва. Загалом зовнішньоекономічна стратегія Японії визначається трьома основними пріоритетами, серед яких: вирівнювання диспропорцій у зовнішній торгівлі з іншими країнами; збільшення експорту капіталу; розширення офіційної допомоги країнам, що розвиваються, яке планується використовувати як стимул для подальшого розширення експорту японських товарів.

Між Китаєм і Японією продовжується процес визначення сфер спільних інтересів та здійснюється пошук нових можливостей для опрацювання перспективних напрямків взаємовигідної співпраці.

Розглянуті країни є потужними торговими партнерами. Серед головних товарних груп експорту можна виділити транспортне обладнання, двигуни, електротовари, а імпорту – запчастини, пальне, продукти харчування, сировину. Ці країни вважаються одними з найбільших конкурентів на світовому ринку товарів і послуг.

Японський досвід свідчить на користь підвищення ролі держави в організації та здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, особливо у кризові, перехідні й стабілізаційні періоди, що, відповідно до українських умов, має означати посилення в ній організаційної та контрольної основ. Виправдано також посилення участі держави у визначенні галузевих пріоритетів, розробці й реалізації цілей, завдань, основних напрямків структурної політики та її тісному зв'язку із зовнішньоекономічним регулюванням.

Порівняно з Японією, в Україні спостерігається яскраво виражена потреба у створенні загальнодержавної системи інформаційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності, фінансованої за рахунок коштів державного бюджету і керованої спеціальним уповноваженим органом. Очевидно, що необхідною умовою ефективного функціонування такої системи є створення широкої мережі інформаційно-консультативних служб.

За Угодою між Урядом України та Урядом Китаю про взаємодопомогу в митних справах митні органи Сторін відповідно до положень цієї Угоди і свого національного законодавства та в межах своєї компетенції надають один одному взаємну допомогу з такою метою:

- забезпечення належного застосування митного законодавства; відвернення, розслідування і припинення порушень митного законодавства;
- забезпечення правильного обкладення митом, податками й зборами, що стягуються під час імпорту та експорту товарів;
- обмін професійним досвідом й інформацією в галузі митної справи.

Ця угода не стосується співробітництва Сторін, яке здійснюється відповідно до інших міжнародних угод, зокрема положень, що регулюють порядок надання взаємодопомоги у кримінальних справах.

Таким чином, незважаючи на зазначені розбіжності двох країн, японський і китайський досвід державного регулювання економіки, контролю сільськогосподарської діяльності та митного регулювання є дуже важливим нині для України й потребує всебічного вивчення.

Отже, митна політика Японії та Китаю – це певний комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування митних кордонів і захисту національних інтересів та національної

безпеки держави у зовнішньоекономічній сфері. Потенціал співпраці України з Китаєм і Японією спрямовується на реалізацію масштабних інвестиційно-інноваційних проектів.

Таким чином, стратегія модернізації потребує від України формування відносин стратегічного партнерства з Китаєм та Японією.

5.3. МИТНА І ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В САУДІВСЬКІЙ АРАВІЇ

Митний тариф

Відповідно до звіту, представленого секретаріатом СОТ у Саудівській Аравії, щодо ввезених товарів стягуються тільки митні тарифи. ПДВ, акцизи або будь-які інші внутрішні збори і податки на вітчизняні чи імпортовані товари не стягуються. Відповідно до ст. 20 «Основного закону про державне управління», повноваження щодо встановлення та зміни митних тарифів покладається на Раду Міністрів. Введення, зміну або скасування митних тарифів необхідно затвердити Указом Ради Міністрів, який має бути схвалений королівським указом.

У митному тарифі Саудівської Аравії міститься 7151 тарифна лінія на 8 знаках, з яких: 7051 – адвалорні, 19 – комбіновані, 81 – заборонені з релігійних міркувань.

При вступі до СОТ Саудівською Аравією було прийнято ряд зобов'язань щодо лібералізації торгівлі. Одне із зобов'язань – це зниження тарифних ставок, що застосовуються на імпортовані товари, пов'язування ставок на певному рівні, вище від якого країна не має права застосовувати імпортовані мита.

Середньоарифметичний рівень пов'язаних тарифів на імпорт товарів, згідно з прийнятими зобов'язаннями, становить 10,9%, причому середній арифметичний застосований тариф – 5,2.

Таблиця 5.1

Середнє значення пов'язаних і застосовуваних тарифів

	Застосовувані тарифи	Пов'язані тарифи
Пов'язані тарифні лінії	-----	100,0
Середнє значення тарифів	5,2	10,9
Сільськогосподарська продукція	6,1	15,4
Не є сільськогосподарською продукцією	5,0	10,1

Більше, ніж половина (51,6%) тарифних ставок на імпорт сільськогосподарських товарів пов'язані на рівні від 10% до 15%. При цьому щодо 70,7% товарів фактично діюча ставка імпортного мита не перевищує 5%. Так, 21,2% від усіх сільськогосподарських товарних позицій завозиться безмитно. Фактичне застосування більш низьких ставок до сільськогосподарських товарів можна пояснити нерозвиненістю сільськогосподарського сектору в країні.

Також, як і щодо сільськогосподарських товарів, більше, ніж половина, а саме 54,3% від усіх несільськогосподарських товарних позицій пов'язані на рівні від 10% до 15%. Проте 92,9% від імпортованих несільськогосподарських товарів ввозяться за ставкою, що не перевищує 5%. При цьому 6,8% ввозяться безмитно. Згідно з даними за 2011 р., товарні позиції, до яких застосовувалася би ставка вища, ніж 5%, відсутні.

Податкове регулювання

Податки в Саудівській Аравії стягуються Департаментом із з'якату та прибутку. Прибутковий податок накладається на доходи із саудівських джерел приватних осіб і підприємств, які не є саудівськими.

Корпоративний податок. Такий податок накладається на чистий дохід. Форма організації не має значення при справлянні податку, тобто застосовується податок, який розраховується на одній основі, незалежно від того, чи є підприємство товариством з обмеженою відповідальністю або акціонерним товариством «спільного підприємства». Прибутковий податок на саудівські підприємства оцінюється на частку іноземного акціонера або партнера в чистому прибутку підприємства. Після сплати такого податку розподілений прибуток не обкладається додатковими податками.

Саудівський корпоративний податок варіюється від 20% (на річний оподатковуваний дохід до 100 000 саудівських ріалів) до 30% (на річний оподатковуваний дохід більше, ніж 1 млн. саудівських ріалів).

1 ріал = 7,44 грн. = 0,27 дол. (01.10.2018 р.).

Згідно з діючою практикою, доходи, одержувані в результаті контрактів про постачання, де іноземні особи, які не є резидентами компанії, експортують товари в Саудівську Аравію, не обкладаються саудівським прибутковим податком. Проте контракти про постачання, згідно з якими іноземні особи, які не є резидентами компанії, також надають послуги в Саудівській Аравії, будуть обкладатися податком повністю (тобто дохід, отриманий як від експорту товарів, так і від постачання послуг), хоча вартість поставлених товарів може бути вирахована як стаття витрат.

Індивідуальний прибутковий податок. Заробітна плата та компенсаційні виплати робітникам-несаудівцям не обкладаються

прибутковим податком у даний час. Тим не менш, несаудівці, які отримують дохід від інвестицій у Саудівський бізнес або від професійної діяльності й які з них також не є резидентами, оподатковуються від 5% до 30%.

Захід – це податок на особистий статок на користь нужденних мусульман, який стягується із саудівців і громадян країн-членів Ради зі співробітництва країн Перської затоки (надалі – КПЗ), повністю саудівських або підприємств КПЗ та саудівських і акціонерів КПЗ у компаніях з обмеженою відповідальністю. Ставка становить приблизно 2,5% від чистого капіталу особи або активів підприємства (менше від конкретних відрахувань).

Інші податки. На даний час, місцеві, регіональні, податки на майно або інші доходи та на продаж не застосовуються.

Комерційні компанії, які повністю або частково належать іноземним власникам, надають до Департаменту із заяту і податку на прибуток відомості про річні доходи й чистий прибуток, підтвержені аудиторським висновком, та сплачують податок на прибуток не пізніше 2,5 місяця після закінчення звітного фінансового року. Компанії, що належать резидентам Саудівської Аравії й країн-членів Ради зі співробітництва країн Перської затоки, надають аналогічні документи в Департамент із заяту і податку на прибуток для сплати заяту протягом 1 місяця після закінчення звітного фінансового року. В цей же період часу вони сплачують заят.

Після камеральної перевірки наданих документів річної звітності, яка інколи триває до 6 місяців, Департамент із заяту і податку на прибуток може направити платнику податків запит на надання додаткової інформації або лист з нарахуванням податку, в якому вказується податкова сума, що підлягає сплаті. Крім цього, Департамент має право з попереднім повідомленням або без нього провести виїзну перевірку бухгалтерських документів платника

податків. Остаточне врегулювання всіх питань, пов'язаних зі сплатою податків, відбувається протягом 18 місяців з дати подання до Департаменту документів річної звітності.

Нетарифні заходи і технічне регулювання

Заборони на імпорту та ліцензування імпорту

З метою дотримання міжнародних конвенцій, захисту національної безпеки, здоров'я і відповідно до моральних та релігійних міркувань у Саудівській Аравії повністю заборонено імпорту наркотиків, алкогольних напоїв, живих свиней і свинини, а також ігрових автоматів.

Саудівська Аравія повідомила СОТ, що Угода про процедури ліцензування імпорту реалізується через Закон «Про процедури ліцензування імпорту». Так, хімічні речовини, добрива, сільськогосподарська техніка, деяке електротехнічне обладнання, зброя та боєприпаси вимагають наявності спеціального дозволу компетентних органів.

Ліцензування

Ліцензії дійсні протягом одного року з дня видачі, відтермінування може бути надане, якщо це в інтересах суспільства. Заявки можуть бути подані за 21 день до закінчення терміну дії. Максимальний термін для прийняття рішення за ліцензійними заявами становить 30 днів. При цьому на практиці ліцензії видаються у більш короткі терміни. Ліцензійні збори не стягуються. Передача ліцензії не допускається.

Заборони на експорт і ліцензування експорту

Згідно зі звітом, наданим Саудівською Аравією у СОТ, заборонено експорт таких товарів:

- самки чистокровних коней арабської породи;
- скакові коні;
- велика рогата худоба;

- поні;
- верблюди;
- кози та вівці;
- деревина;
- корми і сіно;
- свята вода «Замзам»;
- антикваріат та предмети археологічної й історичної цінності.

Крім цього, такі товари вимагають експортного ліцензування:

- коні;
- пшениця;
- ячмінь;
- кукурудза;
- соєві боби;
- дитяче харчування на основі молока;
- агрегати, що змішують пісок;
- мармур;
- кам'яні суміші;
- вапняк;
- сира нафта;
- паливо;
- газы, у тому числі зріджених;
- асфальт;
- радіоактивні матеріали;
- озоноруйнівні речовини;
- медикаменти;
- заповнені газові балони;
- сільськогосподарська техніка;
- дика фауна і флора.

Тарифні квоти та звільнення від імпортованих мит

Відповідно до звіту, поданого на сайті СОТ, щодо торговельної політики Саудівської Аравії, у країні не застосовуються тарифні квоти.

Згідно з даними, поданими Саудівською Аравією у СОТ, у розділі VIII, статтях 98–105 із загального права щодо мита країн-членів Ради зі співробітництва країн Перської затоки, прийнятому 27–29 листопада 1999 р. (він набув чинності з 2002 р.), передбачено звільнення від імпортних мит на таке:

I. Імпорт, який здійснюється дипломатичними представництвами і дипломатами.

II. Імпорт зброї, боєприпасів, військової техніки та інших матеріалів з боку збройних сил і сил внутрішньої безпеки.

III. Імпорт благодійних організацій.

IV. Товари експорту або реекспорту із Саудівської Аравії, згодом повернуті до Саудівської Аравії (повернутий товар).

V. Особисті речі й предмети домашнього вжитку, що ввозяться як пасажирський багаж.

5.4. МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН

Сучасна система контролю над наркотиками будується на основі ряду договорів, прийнятих під егідою ООН, які вимагають, щоб уряди здійснювали контроль за виробництвом і розподілом наркотичних та психотропних речовин, боролися зі зловживанням наркотиками й їх незаконним обігом, мали відповідну адміністративну структуру і регулярно повідомляли міжнародні органи про свої дії. Її становлять: Єдина конвенція про наркотичні

засоби 1961 р. з поправками, внесеними Протоколом 1972 р.; Конвенція про психотропні речовини 1971 р.; Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 р.

Незаконний обіг наркотичних засобів і його організований сегмент – наркобізнес – у світі мають тенденцію до зростання та є одними з найнебезпечніших видів організованої злочинності, що загрожує безпеці окремої країни й планети загалом. Їм властиві транснаціональний характер, професіоналізм, висока технічна оснащеність злочинних угруповань, наявність власної розвідки і контррозвідки, володіння новітніми формами та методами протидії правоохоронним і судовим органам. Крім цього, наркобізнес спричиняє збільшення кількості хворих на наркоманію, розростання корисливо-насильницької злочинності й ін.

Поширеність злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, потребує постійного вдосконалення діяльності правоохоронних органів та розвитку національного законодавства в означеній сфері. Зважаючи на викладене, необхідно врахувати досвід зарубіжних держав, які, зіткнувшись з проблемою незаконного обігу наркотиків, розробляли і впроваджували на своїх територіях комплекс заходів боротьби з наркозагрозою. Аналіз цих заходів дає змогу поділити більшість держав на три основні групи протидії наркобізнесу.

Перша група – це «група жорсткої політики». До цієї групи країн можна зарахувати Малайзію, Іран, Пакистан, Китай та ін., де боротьба ведеться найжорсткішими засобами, навіть із застосуванням смертної кари, і законодавство в частині, що стосується розповсюджувачів наркотиків, максимально посилено. Наприклад, в Ірані тільки за півтора року, відповідно до Закону 1989 р., було публічно страчено понад тисячу осіб.

У Гонконзі, – регіоні, особливо враженому наркобізнесом, – довічне ув'язнення призначається особам, викритим у торгівлі одним з 97 видів наркотиків, а також у посередництві, виготовленні наркотиків або володінні ними з метою торгівлі. До 15 років позбавлення волі може бути призначено покарання за підготовку до торгівлі наркотиками або за участь в імпорті-експорті наркотичної сировини, а також за керівництво або участь у консорціумах, що займаються імпортом-експортом. До 10 років позбавлення волі присуджується іншим співучасникам злочинів, пов'язаних з торгівлею наркотиками, і до 3 років – винним у володінні наркотиками або їх споживанні.

У Китаї норми, спрямовані на боротьбу з незаконним обігом, закріплено у Кримінальному кодексі, який у новій редакції набув чинності з 1997 р. КК Китаю передбачає одинадцять складів, спрямованих на боротьбу з наркотизмом, які містяться у параграфі «Злочини, пов'язані з контрабандою, продажем, транспортуванням та виготовленням наркотиків». Відповідальність настає за незаконне володіння опіумом у кількості понад 1000 г, героїном або метілфеніламіном у кількості понад 50 г або іншими наркотиками у великому обсязі й карається позбавленням волі на строк понад 7 років або довічним позбавленням волі.

Друга група – це «ліберальна група». До цієї групи країн можна зарахувати такі, в яких частково були дозволені деякі види «легких» наркотиків. Найбільш відомим її представником є Голландія. Однак, проаналізувавши голландський варіант вирішення означеного питання, можна виявити, що досвіду протидії обігу наркотиків у цій країні практично немає. Існує подвійний стандарт щодо наркотиків, який з одного боку, дозволяє експортувати до Західної Європи марихуану, вирощену на території держави, а з

іншого – стимулює потік «наркотуристів». Більш того, Голландія, передусім Амстердам, перетворилася на «наркотичну яму Європи».

До держав, де тією чи іншою мірою легалізовано наркотичні засоби, належать: Австралія, Аргентина, Бельгія, Іспанія, Канада, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Португалія, Чехія, Швейцарія, Ямайка.

Третя група – це «група жорсткого контролю». Для країн, які входять до цієї групи (США, Великобританія, Франція та ін.), характерним є те, що державними органами здійснюється жорсткий контроль за обігом будь-яких видів наркотичних засобів і відбувається активне протистояння наркомафії, але найбільш радикальні заходи не вживаються. У США в більшості штатів діє покарання не тільки за зберігання та вживання, а й навіть за спробу придбання наркотиків. У Великобританії та Франції наркоманів у судовому порядку відправляють на примусове лікування (в роки радянської влади в Україні також існувала така форма медичної й трудової реабілітації наркоманів і алкоголіків). Одночасно у цих країнах боротьба з наркотиками на законодавчому рівні поєднується з потужною антинаркотичною пропагандою, спрямованою насамперед на найбільш вразливі категорії населення – безробітних, учнів та студентів.

За оцінками Управління з наркотиків і злочинності Організації Об'єднаних Націй, найбільших успіхів у боротьбі з незаконним обігом наркотиків досягли США, де за останнє десятиліття кількість наркоспоживачів скоротилася вдвічі. Основна причина цього полягає у тому, що в країні боротьба з наркотиками стала справді загальнонаціональною й охоплює зусилля як по урядовій лінії, так і по лінії неурядових структур. Ключовими елементами цієї роботи є вироблення довгострокових стратегій, широке міжнародне співробітництво з метою запобігання надходженню наркотиків на

територію США, залучення до кампанії проти наркотиків найбільш значущих політичних та громадських діячів.

За оцінками експертів, приблизно 80% всіх наркотиків, що продаються у США, надходять з-за кордону: кокаїн і героїн – з південноамериканських держав, синтетичні наркотики – із Західної Європи.

В 1973 р. у США було створено Адміністрацію по боротьбі з наркотиками, в якій працюють близько 20 тис. осіб. Крім неї, функції боротьби з наркаторгівлею покладено на всі спецслужби США. Такою діяльністю займаються ЦРУ, ФБР, Держдепартамент, митні органи, берегова охорона, податкові служби, поліція й ін. За роки свого існування Адміністрація відкрила кілька десятків представництв у різних країнах світу, працівники яких спільно з місцевими правоохоронними органами виявляють шляхи транспортування та основних постачальників наркотиків у США.

Керівництвом країни проводиться активна політика реалізації й фінансування програм з надання допомоги антинаркотичним службам країн, з яких до США надходить основний потік наркотиків. Так, починаючи з 2000 р. США в рамках так званого Плану «Колумбія» з метою протидії транзитним постачанням у країну кокаїну через Центральну Америку і Мексику виділили уряду Колумбії, за різними оцінками, від 1,3 млрд. дол. до 8 млрд. дол., які призначалися для оснащення підрозділів колумбійської армії та фінансування програм «заміщення», в рамках яких колумбійським селянам була надана можливість, замість вирощування нарковмісних рослин, займатися виробництвом альтернативної сільськогосподарської продукції, яку держава закуповує за високими фіксованими цінами.

Така політика привела до того, що понад 150 тис. селян перестали вирощувати коку, яка скуповувалася наркокартелями для виробництва кокаїну в підпільних лабораторіях.

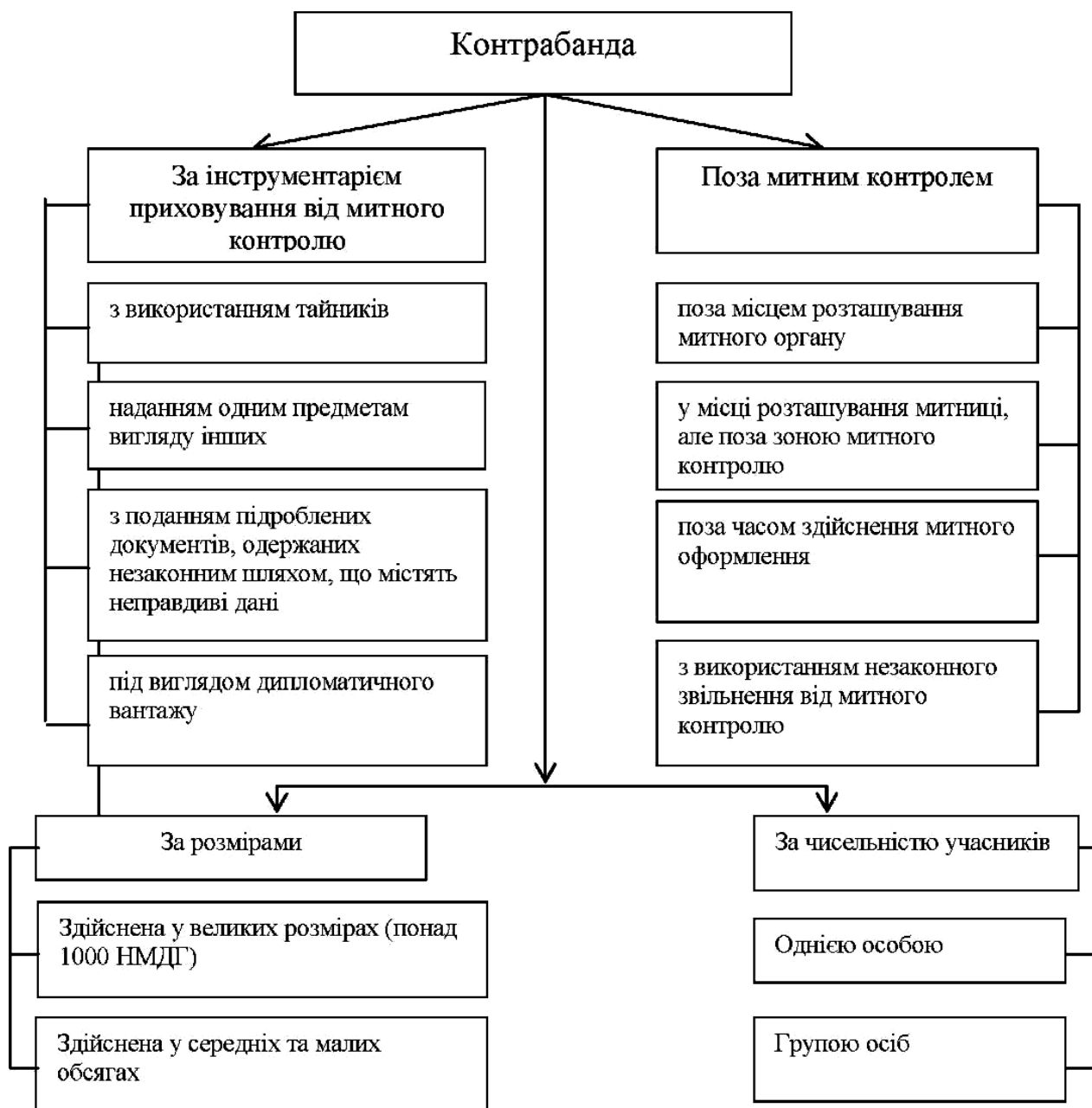
З жовтня 2007 р. США у співпраці з Мексикою реалізують Програму «Меріда», спрямовану на протидію незаконному обігу наркотиків і пов'язаним з ним видам організованої злочинності. Програмою передбачено поставки зі США до Мексики устаткування й техніки для боротьби з наркокартелями на суму в 1,3 млрд. дол.

Після 2011 р. адміністрацією США представлено нову стратегію боротьби з незаконним обігом наркотиків на американо-мексиканському кордоні, в рамках якої планується підвищити ступінь поінформованості місцевих властей по обидва боки кордону, вдосконалити технологічне оснащення прикордонних установ, домогтися більш широкого використання біометричних систем розпізнавання особистості та підвищити рівень кваліфікації прикордонників і слідчих. Також, згідно зі стратегією, передбачено боротьбу з корупцією у США, співпрацю з Мексикою в судовому переслідуванні наркодилерів, введення фінансових санкцій щодо наркокартелів, а також скорочення потоку нелегальних поставок зброї зі США до Мексики.

5.5. ПРОТИДІЯ КОНТРАБАНДНИМ ЯВИЩАМ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ МІНІМІЗАЦІЇ

Згідно зі ст. 201 Кримінального кодексу України, **контрабандою** вважається переміщення товарів у великих розмірах і культурних та історичних цінностей, отруйних і сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, а також зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Рис. 5.4. Типологія поняття «контрабанда» з урахуванням особливостей дій її здійснення

Здійснюючи контрабандні дії, використовують способи, *тобто дії особи, що передбачають підготовку, виконання і приховування незаконного переміщення через митний кордон, які можна розподілити на дві групи:*

Фізичні методи:	Економічні методи:
– приховування – намагання приховати контрабандний товар в іншому товарі або із задекларованим провезти не задекларований чи сховати товар від митного огляду; – погрожування працівникам митниці для отримання дозволу на імпорт / експорт контрабанди; – перевезення дуже великої кількості товару, що дає змогу перемістити незначну частину контрабанди.	– хабарництво – спосіб підкупу співробітників митниці за дозвіл на імпорт / експорт контрабанди; – використання дипломатичного захисту – товар має змогу ввозитись / вивозитись як дипломатичний багаж, який звільняється від митного огляду; – заниження митної вартості товару, що переміщається через митний кордон

Контрабанда може перевозитись за допомогою подання митним органам:

а) підроблених документів, що може виявлятися як у частковій зміні первинного змісту справжнього документа (шляхом підчищення чи виправлення), так і у повному виготовленні фальшивого документа від бланка до підписів, печаток та штампів;

б) документів, які були отримані незаконним шляхом і містять справжні підписи, печатки та надають право переміщати товари через митний кордон особі, яка такого права не має. Це можуть бути документи, отримані за допомогою хабара, обману або навіть погроз;

в) документів, які є справжніми за формою, але містять неправдиві відомості. Переважно в таких документах занижується кількість товару або товари записуються за іншими назвами.

На думку населення України (соціологічне опитування, проведене у вересні 2017 р. серед 200 респондентів), основними причинами виникнення контрабанди в країні є:

- корупція у митних, податкових, прикордонних та інших контролюючих органах (29%);
- завищені ставки ввізного мита, акцизного податку і ПДВ (26%);
- недосконалість законодавчої, нормативно-правової бази у сфері регулювання імпорту та боротьби з контрабандою, порушення митних правил (18%);
- недостатнє співробітництво правоохоронних і контролюючих органів України з відповідними органами суміжних держав щодо обміну інформацією про боротьбу з переміщенням товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (11%);
- панівне безробіття серед мешканців прикордонних районів (6%);
- відсутність належного контролю за реалізацією товарів на внутрішньому ринку (5%);
- недостатня ефективність митного й прикордонного контролю (3%);
- вигідне географічне і транспортне положення території держави (2%).

Повертаючись до української практики протидії контрабандним явищам, зазначимо, що для протидії контрабанді необхідно вирішити такі завдання:

- 1) встановити жорсткий парламентський та громадський контроль за діями митних та прикордонних органів і забезпечити покарання за корупційні діяння;

- 2) оптимізувати ставки ввізного мита, акцизного податку та ПДВ з урахуванням забезпечення необхідного рівня захисту внутрішнього ринку;
- 3) спростити процедуру митного оформлення товарів;
- 4) забезпечити взаємодію органів СБУ, МВС, Державної прикордонної служби України, а також правоохоронних і контролюючих органів суміжних держав та митних і податкових органів ДФС для обміну інформацією;
- 5) забезпечити технічне обслуговування митниць сучасними засобами митного контролю, тобто встановити системи відеоспостереження, електронні ваги, прилади для сканування тощо;
- 6) сприяти розвитку кінологічної служби та застосувати пошукові методики виявлення наркотиків, засновані на міжнародному досвіді;
- 7) видати аналоги наркотичних засобів для тренування собак, оскільки тренування проводяться із застосуванням замінників, які за запахом відрізняються від оригіналу;
- 8) висвітлювати в засобах масової інформації дії органів державної влади, пов'язані з боротьбою із контрабандою та порушеннями митних правил.

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Контрольні запитання

1. Організаційна структура та функціональні обов'язки митної служби Китаю.
2. Система митно-тарифного оподаткування в Китаї.
3. Інституційне забезпечення митного регулювання в Японії.
4. Основні завдання і функції митних органів Японії:
5. Співробітництво України, Китаю та Японії: митні аспекти.
6. Специфічні риси митної й податкової політики Саудівської Аравії.
7. Нетарифні заходи і технічне регулювання в Саудівській Аравії
8. Міжнародні аспекти протидії контрабанді наркотичних речовин.
9. Вектори протидії контрабандним та корупційним явищам у фіскальній практиці України.

Теми рефератів

1. Порівняльна характеристика митної політики Китаю й Японії.
2. Особливості митного оподаткування у країнах ОПЕК.
3. Міжнародні концепти протидії митній злочинності та тероризму.
4. Зарубіжні уроки подолання контрабандних явищ в Україні.
5. Підвищення рівня економічної безпеки держави: митні орієнтири.

Література

1. Боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил : підруч. / [А. Д. Войцещук, М. М. Каленський, С. І. Барабаш та ін.] ; за заг. ред. А. Д. Войцещука. – Хмельницький : Інтрада, 2008. – 336 с.
2. Волошин В. І. Боротьба з контрабандою на прикордонних територіях як інструмент зміцнення економічної безпеки держави / В. І. Волошин // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 4. – С. 56–63.
3. Гребельник О. П. Регіоналізація митних ставок як каталізатор глобалізаційних процесів / О. П. Гребельник // Культура народів Причорномор'я. – 2005. – № 59. – С. 19–22.
4. Зарубежный опыт таможенного администрирования / [под общ. ред. В. В. Макрусева]. – М. : РИО Рос. Тамож. Акад., 2017. – 130 с.
5. Коляда С. П. Митні служби Китаю та Японії в контексті зовнішньої економічної діяльності / С. П. Коляда, Л. О. Алмаз, О. О. Гребенок // Вісник Академії митної служби України. – Серія : 2013. – № 1. – С. 110–117. – (Економіка).
6. Нормативное правовое регулирование, действующее в Саудовской Аравии / [электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.tradeportal.kz/ru/Resursy/Obzor_zakonodatelstva/Strany_dalnego_zarubezja/Saudovskaja_Aravija.
7. Огляд торговельної політики Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a2910718-dcd0-4bd5-8940-f4964f63f1b0&title=OgliadTorgovelnoiPolitikiYaponii>.
8. Передало Х. С. Боротьба з контрабандою як один із методів забезпечення економічної безпеки держави / Х. С. Передало, Н. В. Стасів // Вісник Національного університету «Львівська

політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2016. – № 851. – С. 206–211.

9. Стеблянок М. Д. Особливості використання методів нетарифного регулювання ЗЕД у зарубіжних країнах / М. Д. Стеблянок // Вісник Академії митної служби України. – Серія : – 2013. – № 2. – С. 132–139. – (Економіка).

10. Українська призма: Зовнішня політика 2016 : аналіт. дослідж. / ГО «Рада зовніш політики «Укр. призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – К., 2017. – 204 с.

11. Хома В. О. Сучасне розуміння контрабанди на етапі її декриміналізації / В. О. Хома, О. П. Потушинська, П. В. Пасека // Митна безпека. – 2013. – № 2.

12. Хомутенко В. В. Організаційні моделі митно-податкового адміністрування в зарубіжних країнах / В. В. Хомутенко, О. І. Запорожець // Економіст. – 2012. – № 4. – С. 42–45.

13. Яремко Л. А. Міжнародні митні регулятори : навч.-метод. посіб. / Л. А. Яремко, Ю. В. Полякова. – Львів : ЛКА, 2006. – 232 с.

14. Яценко О. М. Особливості зовнішньоторговельної політики Китаю в сучасних умовах / О. М. Яценко // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Перспективи соціально-економічного та політичного розвитку КНР в ХХІ столітті : матеріали ІХ наук. конф., (22 верес. 2015 р.). – К. : КНЕУ : ІВО, 2015. – С. 111–116.

ГЛОСАРІЙ

Акредитація – реєстрація юридичної особи чи фізичної особи-підприємця в митних органах України; після проведення акредитації підприємство має право займатися зовнішньоекономічною діяльністю.

Випуск товарів у вільний обіг – вільне розпорядження товарами, пропущеними через митний кордон України.

Давальницька сировина – сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, ввезені на митну територію України іноземним замовником чи вивезені за її межі українським замовником для використання при виготовленні готової продукції з подальшим поверненням всієї продукції або її частини в країну власника.

Декларант – юридична чи фізична особа, яка здійснює декларування товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Декларація митної вартості – документ встановленої форми, що подається декларантом і містить відомості щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України чи щодо яких змінюється митний режим.

Декларування – заявлення митному органу за встановленою формою точних відомостей про товари та транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України.

Договір комісії – договір, при якому одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням іншої сторони (комітента) за відповідну винагороду здійснити одну або кілька юридичних дій від свого імені, але за рахунок комітента.

Договір консигнації – договір, відповідно до якого одна сторона (консигнатор) зобов’язується за дорученням іншої сторони (консигнанта) протягом певного часу за обумовлену винагороду продати з консигнаційного складу від свого імені товари, що належать консигнанту.

Договір лізингу – договір передачі в оренду різних видів технічних засобів, будівель та споруд переважно на довгостроковий період.

Дозвільні документи – ліцензії, сертифікати, дозволи та інші документи державних контрольних служб, необхідні для завершення митного оформлення тих чи інших товарів.

Економічний союз – це спільний ринок, в якому існує повне об’єднання кредитно-грошової та фіскальної політик. У ньому використовується єдина валюта, що контролюється центральним органом влади, а держави-члени за своєю сутністю стають регіонами такого союзу.

Експорт – митний режим, у відповідності до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов’язання про їх повернення та обмеження умов їх використання за межами митної території України.

Експрес-перевізник – перевізник, який з використанням будь-якого виду транспорту здійснює прискорене перевезення міжнародних експрес-відправлень за єдиним транспортним документом (загальні авіанакладні (AWB – airwaybill, MAWB – master airwaybill), CMR, bill of lading (коносамент) тощо), а також забезпечує приймання, обробку, пред’явлення таких відправлень органам доходів і зборів для митного контролю та митного оформлення в місцях їх митного оформлення і видачу одержувачам (повернення відправникам).

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – не пов’язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені, відповідно до закону, заборони та / або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку і безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – діяльність суб’єктів господарської діяльності України та іноземних суб’єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними і пов’язана з переміщенням товарів через митний кордон України.

Зона діяльності митниці – адміністративно-територіальна одиниця України, на території якої митниця здійснює свою діяльність.

Зона митного контролю – місце, визначене органами доходів і зборів у пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого органи доходів та зборів здійснюють митні формальності.

Імпорт – митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування і можуть використовуватися без будь-яких обмежень.

Інкотермс (англ. Incoterms, International commerce terms) – міжнародні комерційні умови, перелік міжнародних правил з тлумачення найбільш широко використовуваних торговельних термінів (умов) у сфері міжнародної торгівлі.

Іноземні інвестиції – цінності, які вкладаються іноземними інвесторами в об’єкти інвестиційної діяльності, відповідно до

законодавства України, метою інвестицій є отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту.

Контракт зовнішньоекономічний – матеріально оформлена угода двох чи більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів (партнерів), спрямована на встановлення, зміну чи припинення їх взаємних прав і обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Контратакні товари – товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються, відповідно до закону.

Культурні цінності – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення та підлягають збереженню, відтворенню й охороні, відповідно до законодавства України.

Механізм «єдиного вікна» – механізм взаємодії декларантів, їх представників та інших зацікавлених осіб з органами доходів і зборів, іншими державними органами, установами й організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, який забезпечує можливість одноразового подання в електронному вигляді через єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» документів та / або відомостей з метою дотримання вимог щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, передбачених цим Кодексом, іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також нормативно-правовими

актами, виданими на основі й на виконання цього Кодексу та інших законів України.

Митна вартість – вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, визначена, відповідно до вимог Митного кодексу України, яка надалі використовується для нарахування митних платежів.

Митна декларація (МД) – заява встановленої форми, в якій особою зазначено митну процедуру, що підлягає застосуванню до товарів, та передбачено законодавством відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України та щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури.

Митна політика – це система принципів і напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Митна процедура – зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання.

Митне забезпечення – одноразові номерні запірно-пломбові пристрої, печатки, штампи, голографічні мітки, засоби електронного цифрового підпису та інші засоби ідентифікації, що використовуються органами доходів і зборів для відображення та закріплення результатів митного контролю і митного оформлення.

Митне оформлення – виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення.

Митний брокер – підприємство, яке здійснює декларування товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний

кордон України, та має ліцензію на право здійснення митно-брокерської діяльності, видану центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Митний контроль – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку.

Митний ліцензійний склад (МЛС) – спеціально обладнані складські приміщення, резервуари, криті чи відкриті майданчики для зберігання товарів під митним контролем без стягнення мита й інших платежів, а також без застосування заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання.

Митний режим – комплекс взаємопов'язаних правових норм, що, відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування та обумовлюють їх використання після митного оформлення.

Митні платежі – мито, акциз, ПДВ, єдиний та митний збори.

Митні правила – встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, які перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом та іншими законами України.

Митний союз – заміна двох або більше територій на одну митну територію таким чином, що мита та інші обмежувальні засоби

регулювання торгівлі скасовуються щодо основної частини торгівлі товарами, які походять з таких територій, а також ведуть єдину митну політику щодо торгівлі товарами з територіями, що не входять до союзу.

Митні формальності – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами та органами доходів і зборів з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

Мито – податок на товари та інші предмети, який стягується при переміщенні їх через митний кордон України.

Міжнародний транспортний документ – номерний товаросупровідний документ, який є договором на перевезення кожного окремого міжнародного експрес-відправлення.

Міжнародні експрес-відправлення – належним чином упаковані міжнародні відправлення з документами чи товарним вкладенням, які приймаються, обробляються і перевозяться будь-яким видом транспорту за міжнародним транспортним документом з метою доставки одержувачу прискореним способом у визначений строк.

Міжнародні поштові відправлення – упаковані та оформлені, відповідно до вимог актів Всесвітньої поштової спілки і Правил надання послуг поштового зв'язку, листи, поштові картки, бандеролі, спеціальні мішки з позначкою «М», дрібні пакети, відправлення з оголошеною цінністю, поштові посилки, згруповані поштові відправлення з позначкою «Консигнація», відправлення міжнародної прискореної пошти «EMS», які приймаються для пересилання за межі України, доставляються в Україну або переміщуються через територію України транзитом операторами поштового зв'язку.

Нетарифне регулювання – методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності за допомогою різних дозвільних документів.

Облікова картка підприємства – документ, що містить відомості про підприємство, заповнюється митним брокером та надається для реєстрації на митницю. Облікова картка підтверджує факт реєстрації (акредитації) підприємства в митних органах.

Ордерні поставки – поставки товарів в Україну з метою купівлі-продажу чи обміну, при яких на час ввезення таких товарів на митну територію України ще не укладено зовнішньоекономічний контракт купівлі-продажу.

Рахунок-фактура (англ. invoice, account, final invoice, франц. facture, нім. Rechnung, Faktura, Handels faktura) – вид комерційного рахунка, в якому вказано суму платежу за товар.

Склад тимчасового зберігання (СТЗ) – спеціально обладнані складські приміщення, резервуари, криті чи відкриті майданчики для зберігання товарів і транспортних засобів під митним контролем.

Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності – юридична особа, зареєстрована на території України чи іншої держави, яка здійснює зовнішньоекономічну діяльність.

Тарифна квота – визначений обсяг товару, в межах якого ввезення або вивезення такого товару здійснюється за пільговою ставкою мита або без застосування мита.

Тарифне регулювання – методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності за допомогою різних ставок мит та інших платежів (мито, акциз, ПДВ, митні збори тощо).

Тимчасове ввезення / вивезення – митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за її межі з обов'язковим подальшим поверненням таких товарів.

Товаросупровідна документація – комерційні та інші документи на вантаж, що містять відомості про його власника, відправника, одержувача, ціну, кількість, якість, походження, безпеку і т. ін. та супроводжують вантаж на всьому шляху його переміщення від відправника до одержувача.

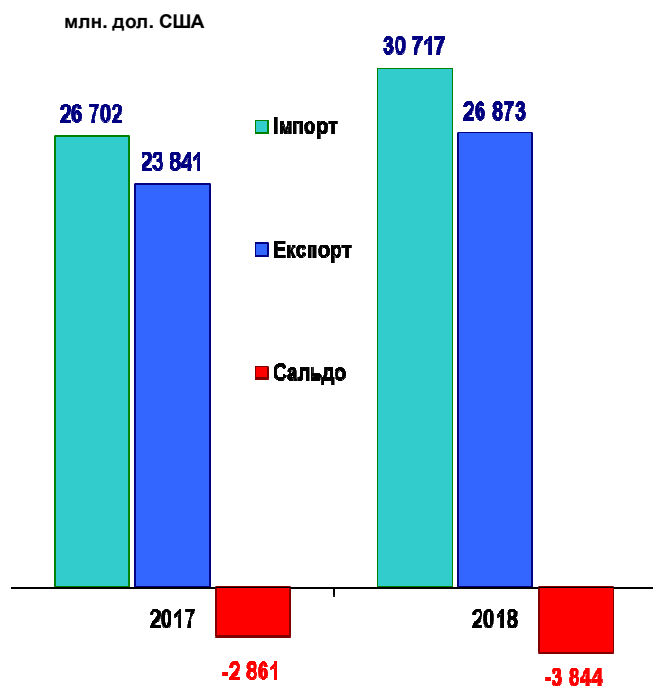
УКТЗЕД (Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності) – товарна номенклатура, яка охоплює розділи, групи, товарні позиції, товарні підпозиції, а також цифрові коди, що належать до них, складена на основі Міжнародної гармонізованої системи опису і кодування товарів.

ДОДАТКИ

ДИНАМІКА ТОВАРООБІГУ, ІМПОРТУ ТА ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ

07/2018

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ

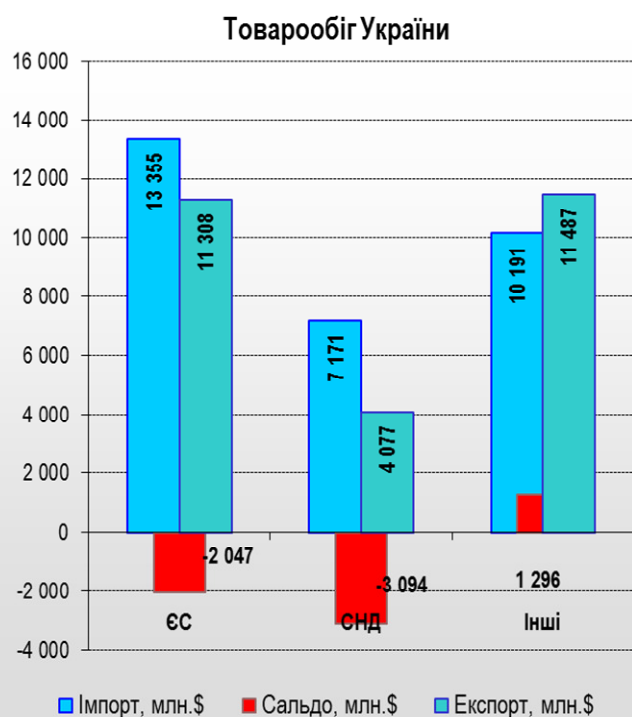
Товарообіг - **57,6** млрд. дол. США
зростання на 14%

В тому числі

Імпорт - **30,7** млрд. дол. США
зростання на 15%

Експорт – **26,9** млрд. дол. США з
зростання на 13%

Сальдо - **(-) 3 844** млн. дол. США

ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ТОВАРООБІГУ

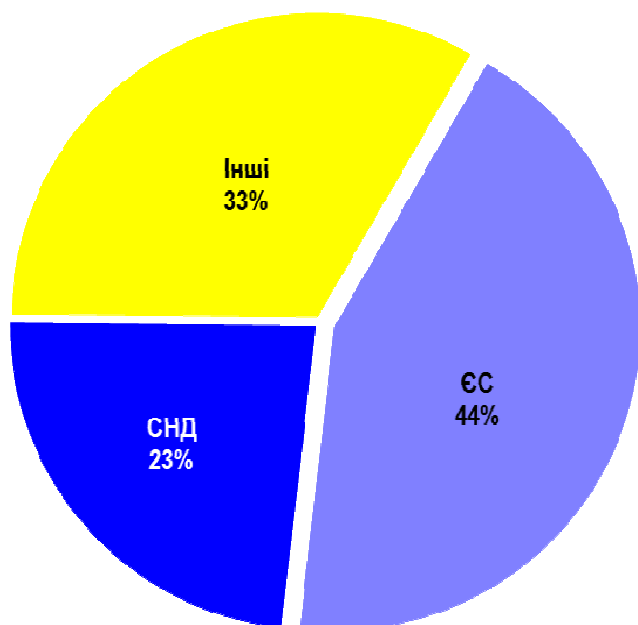
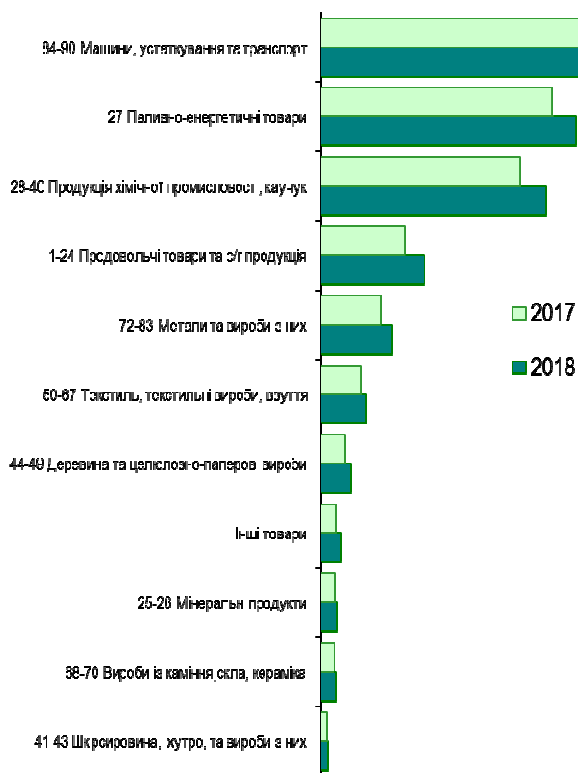
43% - ЄС, збільшення на 14%
(в т.ч. Німеччина – 7%, Польща – 7%, Італія – 5%)

19% - СНД, збільшення на 16%
(в т.ч. Росія – 11%, Білорусь – 5%)

38% - інші, збільшення на 13%
(в т.ч. Китай – 9%, Туреччина – 4%, США – 4%)

ДИНАМІКА ІМПОРТУ ТОВАРІВ В УКРАЇНУ

07/2018

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ

Імпорт - 30,7 млрд. дол. США
зростання на 15%

Товарна структура

30% - машини, устаткування та транспорт

збільшення на 15%

22% - паливно-енергетичні товари

збільшення на 10%

20% - продукція хімічної промисловості

збільшення на 13%

9% - продовольчі та сільгосптовари
збільшення на 24%

ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА

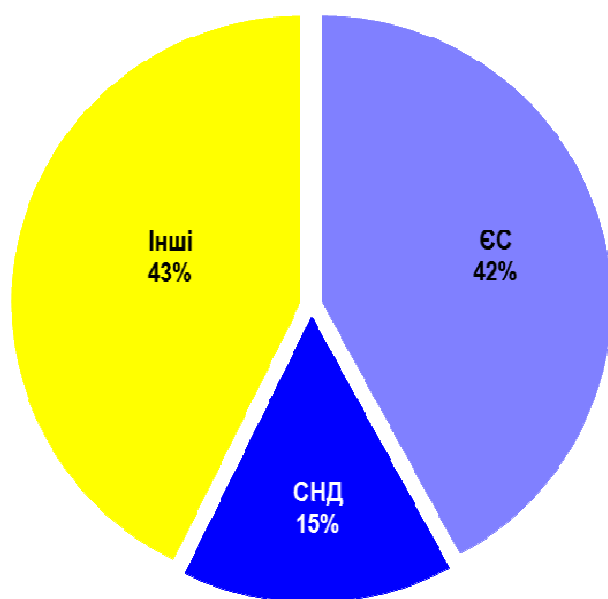
44% - ЄС, збільшення на 10%
(в т.ч. Німеччина – 9%, Польща – 7%)

23% - СНД, збільшення на 23%
(в т.ч. Росія – 14%, Білорусь – 7%)

33% - інші, збільшення на 16%
(в т.ч. Китай – 12%, США – 5%)

ДИНАМІКА ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ З УКРАЇНИ

07/2018

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ

Експорт –26,9 млрд. дол. США
зростання на 13%

Товарна структура

36% - продовольчі та сільгосптовари
падіння на 1%

27% - метали та вироби з них
збільшення на 30%

12% - машини, устаткування та транспорт
збільшення на 15%

7% - мінеральні продукти
збільшення на 5%

5% - продукція хімічної промисловості
збільшення на 26%

ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА

42% - ЄС, збільшення на 19%
(в т.ч. Польща – 7%, Італія – 6%, Німеччина – 4%)

15% - СНД, збільшення на 6%
(в т.ч. Росія – 8%, Білорусь – 3%)

43% - інші, збільшення на 10%
(в т.ч. Туреччина – 6%, Індія – 5%, Китай – 4%)

Довідка щодо зовнішньоторговельних операцій у січні-липні 2018 р.

Товарообіг України щодо січня-липня 2017 р.:

- ✓ за вартісними показниками – 57,6 млрд. дол. США, збільшення на 14% (на 7,0 млрд. дол. США);
- ✓ за ваговими показниками – 124,9 млн. т, зменшення на 1% (на 1,4 млн. т).

Сальдо торговельного балансу товарами є негативним і становить **(-) 3 844** млн. дол. США.

У січні-липні 2018 р. коефіцієнт покриття імпорту експортом (співвідношення експорт / імпорт) становить 0,9.

Україна проводила зовнішньоторговельні операції з товарами із партнерами з 216 країн. Значна частка зовнішньої торгівлі України орієнтується на ринки країн ЄС. На країни ЄС припадає 42% експорту та 44% імпорту, на країни СНД – відповідно 15% і 23%.

Імпорт України щодо січня-липня 2017 р.:

- ✓ за вартісними показниками – 30,7 млрд. дол. США, збільшення на 15% (на 4,0 млрд. дол. США);
- ✓ за ваговими показниками – 41,1 млн. т, збільшення на 5% (на 2,1 млн. т).

Головними партнерами в імпорті є: Росія (14%), Китай (12%), Німеччина (9%), Польща (7%) й Білорусь (7%).

При цьому оподаткований імпорт становить **28,2** млрд. дол. США, збільшення на 15% (на 3,7 млрд. дол. США). Неоподаткований імпорт становить **2,5** млрд. дол. США, збільшення на 17% (на 358 млн. дол. США). Сума умовно нарахованих податків дорівнює **33,1 млрд. грн.**, що на 21% (на 5,8 млрд. грн.) більше порівняно із січнем-липнем 2017 р.

Експорт України товарами щодо січня-липня 2017 р.:

- ✓ за вартісними показниками – 26,9 млрд. дол. США, збільшення на 13% (на 3,0 млрд. дол. США);
- ✓ за ваговими показниками – 83,8 млн. т, зменшення на 4% (на 3,4 млн. т).

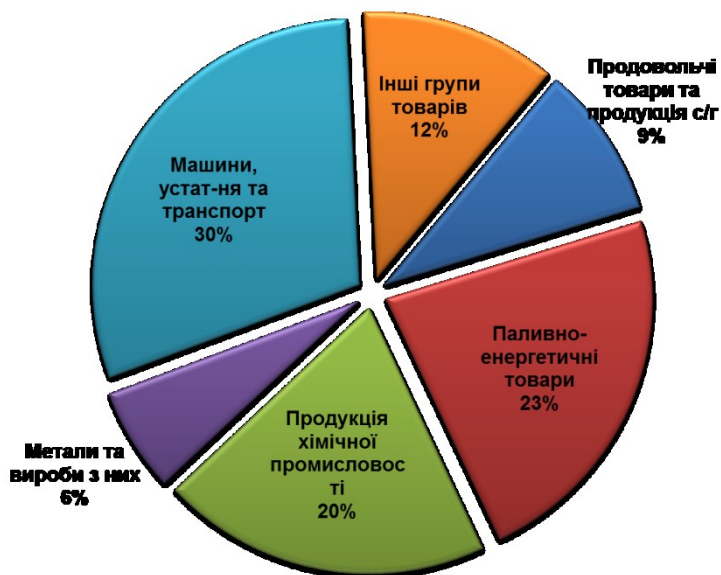
Головними партнерами в експорті є: Росія (8%), Польща (7%), Італія (6%) й Туреччина (6%), Індія (5%).

ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ

Імпорт України щодо січня-липня 2017 р.:

- ✓ за вартісними показниками – 30,7 млрд. дол. США, збільшення на 15% (на 4,0 млрд. дол. США);
- ✓ за ваговими показниками – 41,1 млн. т., збільшення на 5% (на 2,1 млн. т).

Обсяги імпорту зросли за всіма галузями але переважно збільшення імпорту відбулось у машинах, устаткуванні та транспорті, продукції хімічної промисловості й продовольчих товарах.

Тенденції українського імпорту (за ваговими показниками) відповідно до товарних угруповань є такими:

- *паливно-енергетичні товари* (23,0 млн. т, збільшення на 5%), частка яких становить 56% загального імпорту товарів;
- *мінеральні продукти* (7,2 млн. т, збільшення на 5%), частка яких становить 17% загального імпорту товарів з України;
- *продукція хімічної промисловості, каучук* (4,7 млн. т, зменшення на 6%), частка яких становить 11% загального імпорту товарів.

Товари найбільшого імпорту України за вартісним показником:

- *машини, устаткування та транспорт* (9,2 млрд. дол. США, збільшення на 15% за вартісним показником), частка яких становить 30% загального імпорту товарів в Україну;

Оснoву імпoрту цієї гaлузі стaнoвлять такі тoвaри:

- 13%** – *легкові автомобілі* – 1 155,5 млн. дол. США (збільшення на 1%);
- 5%** – *телефонні апарати* – 495,7 млн. дол. США (зменшення на 3%);
- 4%** – *трактори* – 392,1 млн. дол. США (зменшення на 10%).

– **паливно-енергетичні товари** (7,0 млрд. дол. США, збільшення на 10% за вартісним показником), частка яких становить 23% загального імпорту товарів в Україну;

Оснoву імпoрту цієї гaлузі стaнoвлять такі тoвaри:

- 39%** – *нафта і нафтопродукти* – 2,8 млрд. дол. США (збільшення на 32%);
- 26%** – *газ* – 1,8 млрд. дол. США (зменшення на 21%);
- 26%** – *вугілля кам'яне, антрацит* – 1,8 млрд. дол. США (збільшення на 22%).

– **продукція хімічної промисловості, каучук** (6,2 млрд. дол. США, збільшення на 13% за вартісним показником), частка яких становить 20% загального імпорту товарів в Україну.

Оснoву імпoрту цієї гaлузі стaнoвлять такі тoвaри:

- 14%** – *лікарські засоби фасовані* – 870,4 млн. дол. США (збільшення на 14%);
- 12%** – *інсектициди, гербіциди, дезінфекційні засоби* – 713,9 млн. дол. США (збільшення на 7%);
- 6%** – *добрива з 2–3 поживними елементами N, P, K* – 357,7 млн. дол. США (зменшення на 13%).

– **продовольчі товари** (2,8 млрд. дол. США, збільшення на 24% за вартісним показником), частка яких становить 9% загального імпорту товарів в Україну.

Оснoву імпoрту цієї гaлузі стaнoвлять такі нaступні тoвaри:

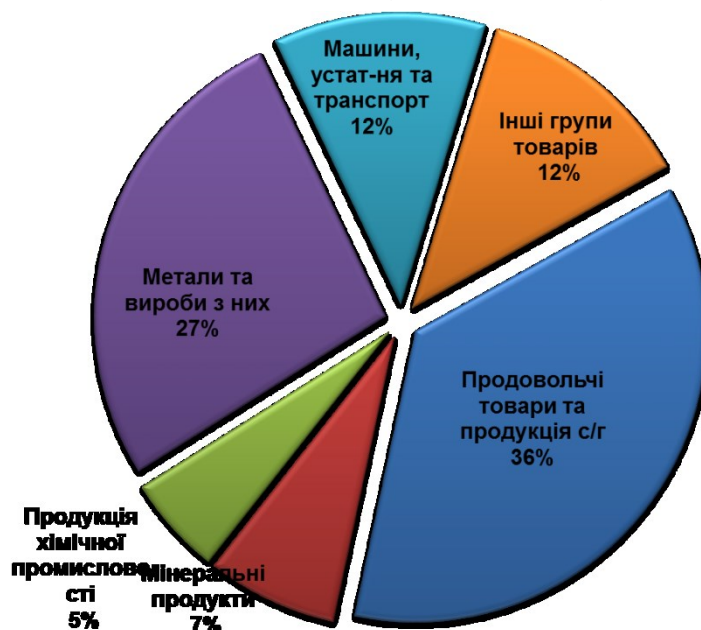
- 8%** – *насіння соняшнику* – 213,4 млн. дол. США (збільшення на 14%);
- 7%** – *риба морожена* – 184,1 млн. дол. США (збільшення на 22%);
- 5%** – *тютюнова сировина* – 127,0 млн. дол. США (зменшення на 8%).

ЕКСПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ

Експорт товарів щодо січня-липня 2017 р.:

- ✓ за вартісними показниками – 26,9 млрд. дол. США, збільшення на 13% (на 3,0 млрд. дол. США);
- ✓ за ваговими показниками – 83,8 млн. т., зменшення на 4% (на 3,4 млн. т.).

Зростання обсягів експорту товарів відбулося за всіма галузями крім продовольчих товарів, і переважно за рахунок збільшення експорту металів та виробів з них, машин, устаткування і транспорту, продукції хімічної промисловості.

Тенденції українського експорту (за ваговими

показниками) відповідно до товарних угруповань є такими:

- *продовольчі товари та продукція сільського господарства* (32,4 млн. т, зменшення на **10%**), частка яких становить 39% ваги загального експорту товарів;
- *мінеральні продукти* (31,2 млн. т, зменшення на **5%**), частка яких становить 37% ваги загального експорту товарів з України;
- *метали і вироби з них* (12,2 млн. т, збільшення на **12%**), частка яких становить 15% ваги загального експорту товарів.

Товари найбільшого експорту України за вартісним показником:

- *продовольчі товари* (9,8 млрд. дол. США, зменшення **на 1%** за вартісним показником), частка яких становить 36% загального експорту товарів з України;

Основу експорту цієї галузі становлять товари:

- 25%** – *соняшникова олія* – 2,5 млрд. дол. США (зменшення на 9%);
- 22%** – *кукурудза (ненасіннева)* – 2,1 млрд. дол. США (зменшення на 6%);
- 12%** – *пшениця* – 1,2 млрд. дол. США (збільшення на 10%);
- 5%** – *соєві боби* – 583,7 млн. дол. США (зменшення на 4%).

– **метали і вироби з них** (7,2 млрд. дол. США, збільшення на 30% за вартісним показником), частка яких становлять 27% загального експорту товарів з України;

Основу експорту цієї галузі становлять такі товари:

27% – напівфабрикати з вуглецевої сталі – 1,9 млрд. дол. США (збільшення на 47%);

18% – прокат плоский з вуглецевої сталі – 1,3 млрд. дол. США (збільшення на 25%);

9% – феросплави – 621,2 млн. дол. США (збільшення на 1%);

8% – чавун переробний – 608,7 млн. дол. США (збільшення на 79%).

– **машини, устаткування та транспорт** (3,2 млрд. дол. США, збільшення на 15% за вартісним показником), частка яких становить 12% загального експорту товарів з України;

Основу експорту цієї галузі становлять такі товари:

28% – проводи ізолювані, кабелі – 885,1 млн. дол. США (збільшення на 22%);

6% – телефони – 180,8 млн. дол. США (збільшення на 54%).

– **мінеральні продукти** (2,0 млрд. дол. США, збільшення на 5% за вартісним показником), частка яких становить 7% загального експорту товарів з України;

Основу експорту цієї галузі становлять такі товари:

83% – руди і концентрати залізні – 1 623,2 млн. дол. США (збільшення на 5%);

6% – глини, муліт – 119,3 млн. дол. США (зменшення на 11%).

– **продукція хімічної промисловості, каучук** (1,5 млрд. дол. США, збільшення на 26% за вартісним показником), частка яких становить 5% загального експорту товарів з України.

Основу експорту цієї галузі становлять такі товари:

21% – корунд штучний, оксид алюмінію, гідроксид алюмінію – 310,1 млн. дол. США (збільшення на 5%);

7% – лікарські засоби дозовані – 95,9 млн. дол. США (збільшення на 5%);

6% – полімери вінілхлориду – 95,6 млн. дол. США (збільшення у 9 разів).

УКРАЇНА – КРАЇНИ ЄС

ТОВАРООБІГ: січень-липень 2018 р.

У січні-липні 2018 р. відбулось збільшення обсягів товарообігу на **14%** за рахунок збільшення імпорту та експорту.

Питома вага обсягів зовнішньої торгівлі між Україною і країнами ЄС становить **43%** загального товарообігу України, який у січні-липні 2018 р. дорівнює **57,6** млрд. дол. США.

ТОВАРООБІГ

24,7 млрд. дол. США

збільшення **на 14%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р. (на **3,0** млрд. дол. США)

ІМПОРТ

13,4 млрд. дол. США

(питома вага **43%** від загального обсягу імпорту України)

збільшення **на 10%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р. (на **1,2** млрд. дол. США)

ЕКСПОРТ

11,3 млрд. дол. США

(питома вага **42%** від загального обсягу експорту України)

збільшення **на 19%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р. (на **1,8** млрд. дол. США)

САЛЬДО

(-) 2,0 млрд. дол. США

(-) **2,6** млрд. дол. США в аналогічному періоді 2017 р.

Імпорт становить **13,4** млрд. дол. США, **збільшення на 10%** (на 1,2 млрд. дол. США) порівняно з аналогічним періодом 2017 р.

Основними товарами імпорту в Україну з країн ЄС (**92%** імпорту) є:

- **32%** – промислові товари – 4,3 млрд. дол. США, **збільшення на 21%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.;
Проводи ізольовані, кабелі; кукурудза; кров людей, тварин; арматура ізолювальна; папір і картон, покриті з одного або обох боків каоліном; вироби з вулканічної гуми, крім твердої гуми; вироби з пластмаси; одяг та інші вироби, які були у використанні;
- **20%** – засоби виробництва – 2,6 млрд. дол. США, **збільшення на 15%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.;
Реактори ядерні; паливні елементи для ядерних реакторів; обладнання і пристрої для розділення ізотопів; електрична апаратура для комутації, захисту, приєднання до електричних кіл для напруги не більше, ніж 1000 В; машини або механізми для збирання, обмолоту сільськогосподарських культур; газонокосарки та сінокосарки; машини для сортування яєць, плодів або інших сільськогосподарських продуктів, крім машин 8437; машини й обладнання сільськогосподарські, садові або лісогосподарські для підготовки або оброблення ґрунту; трактори;
- **15%** – споживчі товари – 2,1 млрд. дол. США, **збільшення на 16%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.;
Інсектициди, родентициди, фунгіциди, гербіциди, дезінфекційні засоби; лікарські засоби дозовані або фасовані для роздрібної торгівлі; косметичні препарати; гігієнічні прокладки, дитячі пелюшки і підгузки; вироби з пластмас;
- **15%** – пальне та мазут – 2,1 млрд. дол. США, **зменшення на 18%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.;
Гази нафтові; нафта або нафтопродукти;
- **10%** – транспортні засоби й запасні частини – 1,3 млрд. дол. США, **збільшення на 3%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.
Автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби, призначені переважно для перевезення людей; трактори, за винятком тракторів товарної позиції 8709; моторні транспортні засоби для перевезення вантажів; частини і пристрої транспортних засобів товарних позицій 8701–8705.

Експорт становить **11,3** млрд. дол. США, **зростання на 19%** (на 1,8 млрд. дол. США) порівняно з аналогічним періодом 2017 р.

Основними товарами експорту з України до країн ЄС (**91%** експорту) є:

- **59%** – промислові товари – **6,7** млрд. дол. США, **збільшення на 21%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.;
Руди і концентрати залізні; кукурудза; напівфабрикати з вуглецевої сталі; феросплави; прокат плоский з вуглецевої сталі;
- **15%** – продовольчі товари та напої – 1,7 млрд. дол. США, **збільшення на 2%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.;
Олія соняшникова; пшениця; соєві боби; насіння свиріпи або ріпаку; м'ясо й їстівні субпродукти птиці; горіхи;
- **9%** – споживчі товари – 1,0 млрд. дол. США, **збільшення на 29%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.
Електронагрівальні прилади та апарати; костюми, комбінезони, шорти для чоловіків або хлопців; меблі для сидіння й їх частини; костюми, сукні, спідниці для жінок або дівчат; частини взуття, гетри, гамаші;
- **8%** – транспортні засоби – 955 млн. дол. США, **збільшення на 21%** порівняно з аналогічним періодом 2017 р.
Проводи ізольовані, кабелі та інші ізольовані електричні провідники; частини до залізничних локомотивів або моторних вагонів трамвая або рухомого складу; акумулятори електричні та сепаратори для них; кабелі волоконно-оптичні.

**Позитивні тенденції щодо декларування, пропуску товарів та зовнішньої торгівлі України
у січні-липні 2018 р. (у порівняно з аналогічним періодом 2017 р.)**

Позитивні тенденції щодо декларування і пропуску товарів

а) збільшення кількості оформлених митних декларацій – на 12%
(з 1 961,6 тис. шт. до 2 198,1 тис. шт.):

- на ввезення – **на 14%** (з 1 178,4 тис. шт. до 1 345,4 тис. шт.);
- на вивезення – **на 9%** (з 524,5 тис. шт. до 573,2 тис. шт.);
- транзитних – **на 8%** (з 258,7 тис. шт. до 279,5 тис. шт.);

б) збільшення питомої ваги митних декларацій, оформлених за процедурою електронного декларування товарів, – з 93,7% до 94,6% (з 1 838,6 тис. шт. до 2 079,8 тис. шт.);

в) зростання кількості осіб:

- ті, які здійснюють операції з товарами та перебувають на централізованому обліку, – **на 10%** (з 100,7 тис. осіб до 110,7 тис. осіб);
- ті, які безпосередньо здійснювали митні формальності з початку року, – **на 5%** (з 36,1 тис. осіб до 38,1 тис. осіб);

г) збільшення обсягів оформлених вантажів – на 4% (з 188,2 млн. т до 195,2 млн. т);

д) зростання обсягу пропущених вантажів через пункти пропуску – на 8% (з 148,7 млн. т до 161,2 млн. т).

Позитивні тенденції щодо зовнішньої торгівлі України

а) збільшення товарообігу – на 14% до 57,6 млрд. дол. США (на 7,0 млрд. дол. США), у тому числі:

- експорт – **на 13%** до 26,9 млрд. дол. США (на 3,0 млрд. дол. США);
- імпорт – **на 15%** до 30,7 млрд. дол. США (на 4,0 млрд. дол. США);

б) зростання товарообігу з країнами ЄС – на 43% до 24,7 млрд. дол. США (на 3,0 млрд. дол. США), у тому числі:

- експорт – **на 19%** до 11,3 млрд. дол. США;
- імпорт – **на 10%** до 13,4 млрд. дол. США.

в) переважання темпів зростання експорту до країн ЄС щодо загального експорту – на 5%;

г) збільшення товарообігу по країнах:

- Угорщина – **на 32%** до 1,9 млрд. дол. США;
- Італія – **на 23%** до 2,7 млрд. дол. США;
- Китай – **на 19%** до 4,9 млрд. дол. США;
- Польща – **на 18%** до 3,9 млрд. дол. США;

д) зростання експорту до країн:

- Словаччина – **на 57%** до 192,1 млн. дол. США;
- Угорщина – **на 38%** до 265,3 млн. дол. США;
- Німеччина – **на 31%** до 268,3 млн. дол. США;
- Польща – **на 29%** до 242,6 млн. дол. США;

е) збільшення експорту за галузями і товарними позиціями:

- 72–83 Метали та вироби з них – **на 30%** (до 7,2 млрд. дол. США):
  - *напівфабрикати з вуглецевої сталі – на 27%* (до 1,9 млрд. дол. США);
  - *прокат плоский з вуглецевої сталі – на 18%* (до 1,3 млрд. дол. США);
  - *феросплави – на 9%* (до 621,2 млн. дол. США);
  - *чавун переробний – на 8%* (до 608,7 млн. дол. США);
- 28–40 Продукція хімічної промисловості, каучук – **на 26%** (до 1,5 млрд. дол. США):
  - *корунд штучний, оксид алюмінію, гідроксид алюмінію – на 21%* (до 310,1 млн. дол. США);
  - *лікарські засоби дозовані або фасовані для роздрібної торгівлі – на 7%* (до 95,9 млн. дол. США);
  - *полімери вінілхлориду – на 6%* (до 96,6 млн. дол. США);
- 41–43 Шкірсировина, хутро і вироби з них – **на 23%** (до 101,4 млн. дол. США):
  - *шкіра, оброблена після дублення, – на 38%* (до 38,9 млн. дол. США);
  - *вироби зі шкіри – на 10%* (до 10,5 млн. дол. США);
  - *чемодани, сумки, футляри та інші аналогічні вироби – на 8%* (до 7,7 млн. дол. США);
- 84–90 Машини, устаткування і транспорт – **на 15%** (до 3,2 млрд. дол. США):
  - *проводи ізольовані, кабелі – на 28%* (до 885,1 млн. дол. США);
  - *апарати електричні телефонні або телеграфні – на 6%* (до 180,8 млн. дол. США);
- 25–26 Мінеральні продукти – **на 5%** (до 2,0 млрд. дол. США):
  - *руди й концентрати залізні – на 83%* (до 1,6 млрд. дол. США);
  - *глини, муліт – на 6%* (до 119,3 млн. дол. США).

Навчальне видання

Інна Анатоліївна Гуцул

«Митна політика зарубіжних країн»

*Навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації*

Підписано до друку 16.11.2018 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умовн. друк. арк. 9,5. Обл.-вид. арк. 10,5.
Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач:
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua